خودان ئمتیاز و سەرنڤیسکار:

دلێر دلێرین

سەرپەرشت:

ئارمانج زاخۆی

دیروك و شێوەرمەند:

کەرەم سەرحەدی

چاند و وێژە:

د.جاسو

محمد رەزای دارکولی

دیزاینەر:

مراز فقی احمد

کومپیوتەر: رێبەر جەهوەر

دەستەکا نڤیسکاران:

شوکری ئیسماعیل

دلشاد حاجی

دانەر زاخۆ

TL:0783 120 2007

0750 739 1120

Facebook: Dler dlerin

تیشکێن "رۆژامە" لناڤ تاریاتیێ دا بۆ جارا دووێ خوە دا

روناهی یا مە بۆ هەر کەسێ

و هەر بونەوەرەکێ یە

ئەم سازکەرێن روناهیێ نە

خورتێن روژێ نە

تاریاتیێ نابینن

ژبەرکو ئەو جهێ ئەم لێ هەبن

ئەو دەر بتەنێ

روناهیە ...

دلێر دلێرین....

H2........1+1

نه خشه

چنه و هژماره هیچ....."دلێر دلێرین" 4

شکەفتا"شانیدەر" مروڤێن دەستپێکی......"رۆژامە" 7

لێپیرسراویەتی جیهانبینینی روشنبیر....."د.شەونم یەحیا" 12

گیانێ نەتەوا کورد......."دلشاد حاجی" 17

بان........"د.موسا کەفال" 19

بیری زەردەشتی لەکوردستان......"ئاوات دەریا" 21

رێبازی دارکولیيسم......"محمد رەزای دارکولی" 24

بادەی ژوان......... "سووسەن حەسەن زادە" 28

دایکبونا خودێ......."حامد ئەکرەم" 29

کوخەکەم لەمبەر دەریاچە......"بوخاری وشیار" 30

نوسینی هزری...."کامران خوشناو" 32

قەهومیەك....مەریڤان تاها 34

ئف......."محو تفو" 35

من ئاشتیخوازم........"هەژار حەسەن زادە" 37

توماس ئەدیسون......"رۆژامە" 38

ئەلیکساندەر سرگیڤیج پوشکین....."محمد تەتەرخان" 39

چیخوف..........."نیوار عبدالقادر حجی" 41

مێری......."محمد گوهدار" 49

میوزیکا........"رۆژامە" 51

حەسەن زیرەك......"د.مەولود ئیبراهیم" 53

ئەفسانا پرا دەلالێ....."سەعید رەزڤان زاخوی" 60

وێنەساز...."هیڤی عسمەت" 61

پەیکەر ساز.......دلێر کامیران 62

ئەهرام...."بیلال" 64

کاسپین ....."رۆژامە" 66

-Fîlosofî a Sirûştî..." Kovan sindî" 1

-Rewşî zmanî kurdî le herêmî Kurdistan da....... "Fereydûn saman"   5

پێش نڤێسا سەرنڤێسی

مە گەلەك هەول دانە ل كوردستانێ چەند گوهەرینەكا دبوارێ هزری وجڤاكی دا لناڤ مێشك بدن , ژ بۆ ئەڤێ چەندێ مە گەلەك كەسێن بزارە ل هەر دەرێ كوردستانێ ل خۆە كومكرن داكو بشێن پێكڤە خزمەتەكا هەڤبەش دبوارێ "نەتەوە, چاند , پەروەردە , سیاسەت, و....." دابكن بەلێ ب داخڤە ئەم نابێژن پێلانگێری یا دوژمنێت كوردان بتنێ كورد بن دەست كرنە بەلكی "هزر , هوش ,پەروەردە و باوەری بخوە بوون" لناڤا جڤاك و تا نڤیسكارێن مە دا لاواز كری یە وشیاینە ل ئەڤی چەرخی نەبتەنێ هەول بدن مە بسەپینن بەلكی ل دەمەك درێژە كار ل سەر هوندرێ مە كرنە و هەول دانە ئەم ببنە خودان بەرهەم "وێژەیەك پویچ و دویر ژ راستیا چاند و وێژە وشارستانیەتا جیهانی" ,ئەرێ ماهوون نزانن ئەڤ چەندە دێ بتە ئەگەرەك كۆ بەرهەم ب زمانێ دایكێ بدروستی نەهێنە خواندن و خواندنا پەرتوكێن بزمانێ كوردی دبوارێ روشنبیریێ دا تەمەن كورت ببن؟ هەلبەت وسانە پشتی مە دوو سالان و تا نها كارێ فروشتن و بەلاڤكرنا پەرتوكان كری مە ئەڤ چەندە ب ئاشكەرای دیت, روشنبیرێن كورد نەبتەنێ نەشیاینە جڤاكی هشیار وپێشبێخن بەلكی تا نها پترى یا وان نوزانن ئاریشا جڤاكی چیە؟و چەوا بگوهرن؟ ئەرێ كینە جڤاكا دگوهورن؟ ما نڤێسین و روشنبیر و روشنبیری كارەك ئاسانە و پێتڤی ب چ بنەماییێن پەروەردەی و"ئایدولوجی" نینە؟. بەلگە لسەر ئەڤێ چەندێ پرن وئەڤ یەكە ب زانا بوون كار لسەر هاتیەكرن و حكومەتێ ئاگەهـ ل ئەڤی چەمكی نینە ژبەركو كومەك مروڤان ژبۆ نانێ ژیانێ خوە ناڤ كرینە روشنبیر و ژ بوونا نانی و پارەی ئەڤ رێكە بۆ خوە ب دەرفەت زانینە و خامە هەلگرتینە و بوینە نڤیسەرێت بەریكێ وگەنج ولاوێن خوەدی ئارمانج لناڤ ئەڤێ پێلێ دا وندا بووینە.

مەبەستەكەمان لەم رستانەی سەرەوە ئەوە نیە كە چەمكی "روشنبیر و روشنبیری لەناو رۆژنامە و گوڤارە كوردییەكاندا لە كوردستان بە توندی رەخنە بكرێن بەلام هەر بۆ ئەوەیە كە ئێمە بە ناساندنی (دەرك وچەمكی رەخنە ,سیاسەت ,وێژە و فەلسەفە ..) هەول بدەین ئەم هەمو شەپولە رەشە لەناو بیری ئەو كەسانەی كەخوی بە بیرمەند و روناكبیر ئەزانێ ناخە رەشەكەی بیگوهرین و دەرفەتێك برەخسینن بۆ ئەو كەسانەی كە بەراستی دلسوز وداهێنەری راستین لەم جڤاكەدا و وەكە روناكی روژەكەمان روونی بداتە كوردستان و رۆژهەلاتی ناوەراست. هەروەها بۆ ئەم خەلك و وەلاتە ئەو كەسانە دیاری بكرێن كە بەراستی روشنبیرن تاكو ئەوانە ببنە نمونەیەكی شەنك بۆ نەوەكانی داهاتوو.... ئارمانجی ئێمە لەگوڤاری " رۆژامە " هەرئەوەیە كەلە هژمارەكانی پێشوتر ئاماژەمان كرد بەلام لەم هژمارەدا جێگای باسە كە ئێمە گەنجانی "كارێزمای" كوردستان لەبواری هزری و وشیاری كومەلگا دیاربكرێن هەروەها تیادا نوسەرانی هەرجێگایەكی كوردستان بە ئازادانە هزر وبیر و رای خۆتان پێشكەش بكرێت و پەیوەندی هاورێ یەتی لەنیوان كومەلەك روشنبیر و نوسەرانی كورد بە هێز ببێت . گوڤاری" رۆژامە" دوورە لەگرنگی دا بە روناكبیری شارێك , لایەنێك , لەسنوری جوگرافی دەڤەرێك بەلكو رۆژامە رۆژی هەر كوردێك و بۆ هەر كەسێكە .

دلێر دلێرین ...,هەولێر/ پایزی- 2018

H2........1+1

Dlêr Dlêrîn

(خودان و گیان)

" چنەی وهژمارە هیچ"

"بەرزە بوونا خودێ و وندا بوونا گیانی, نهێنیا مژارا مەزنا ئەردیە".

گاڤا مروڤان ڤیاین چنەیێ ناسبکن ناڤ کرن خوەدێ لەورا ل دەما مرییەك دیتبان دگوتن چوو دەڤ جیهانا خودێ , هەرتشتەکێ هەر و هەربت ئەو بێ دەمە, "نە ئەو خوه دایە کو هەبت و نە ئەو خوه بخوه بوو یە" چنکو چ تشت بخوه دروست نابن ئەگەر تشتەك بخوه هەر و هەر نەبت. ناسکرنا مە بو خودانی بتەنێ مە بەلگەك یێ هەی بو سەلماندنێ ئەوژی ئەمن بەلێ ناهێنە سەلماندن , ئەڤە دەستپێك وانەیە ژ ناما نڤێسینا رحێ بو ئاسمانێ تژی ژ بەرسڤێن " ژێدەرییێن وندا"ئەوێ هەر ژلایێ مەڤە هاتی ناڤ کرن خوەدا و هەر زمانەکێ ناڤەك بو ئافەراندی تا نها نەبتەنێ مە نزانیە ئەو کیە؟ بەلکی ئەم ناڤێ "ئەو" یێ راستەقینە ژی نزانن لەوران گیان ل ڤێرێدا هیچەك ژ راستیا خوه دسەلمینت و دوندابوونا خوەدا نزیك دبت.

"هیچ و چنە" ژ لایێ واتاێ ڤە دوو رامانێن ژهەڤ جودانە ئێك (چنە) دوو هژمارە (هیچ) ..."چنەی" ژ هەبوونا بوشاییێ ژی دەربازدبت ئانکو چ تشت نینە (   ) بەلێ هیچ پێچەوانەیە ئەم دبینن وناس دکن ئەوژی (.) هیچە.

ئەڤ چەندە نێزیك دبت دگەل پەسن کرنا خودانێ گەردوونی چنکو " هیچ و خودان " دپەسن کرنێ دا ل هەڤ نێزیکن ئانکو هژمارە هیچ پەسنەك یەزدانی یە و بتەنێ " هیچ" نە هیچە بەلکی هەر هیچە هژماران د ئافەرینت, ئەڤێ چەندێ کارتێکرنا ل سەر مروڤاییەتییێ کری کو گەلەك ژمروڤان ببنە راوێژکار و راڤەکارین خودایەکێ کو هەر هنەك ب شێوازەکێ هەبوونەکێ بو

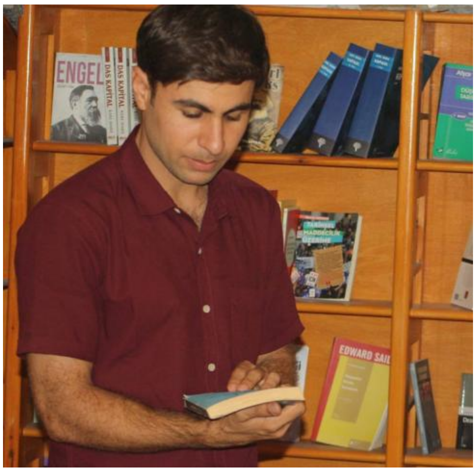

هیچاتییێ ب ئافەرینن, هنەك ب هزر و دیفچونان و هنەك ب پەرستن و پیروزیێ ئانکو هەرکەسێ بریار لسەر راڤەکرنا ودانە ناسکرنا خوەدێ دابت ئەو وەکە هژمارە "هیچ" ئەنجاما دەر دئێخن, ئەگەر ئەم پەسن کرنا باوەرێن ئولداران وەربگرن دەربارەی خودێ ئەو دێ بتە سەر رەنگێ مروڤەکێ بەلی چ کەس بتەمامی یەکتای راڤە وناسناکت, چنکو چاڤێ سەری دپەسن کرنا "ئەو" دا بێ وێنەنە.

هێزا مە ئەوە (بێ دیتن , بێ گوهلێ بوون , بێ وێنە) ئەم بەربەلاڤن هەرتشتی دگەهن وهەرتشت مە ئاگەه لسەر هەیە و ئەڤە رێبازا مە یا "گیانی یە بێ دگەلتە باخڤم وتە ببینم دزانم کی؟ وتە چ دڤێت؟ لەوران ل سەردەمەك نێزکدا ئەم دێ ئەڤی ئەردی وەرگرن وهەمی هژمارێن دەمی گوهرن ومروڤێ پێش دەمی سازکن بو ئەڤێ چەندێ مە پێتڤی ب باوەری بوونا وە دگەل رێکا مە نینە تاکو نها بمە بگەهن بەلکی کاچەوان ئەم ب زادێ خوە هاتنە وب خوەرستێ خوە دنڤیسن و دژین هوسا لدەمەك ژتەمەنێن ژیێ تەدا تو دێ گەهی وێ چەندی کو سەرێ تە بتەنێ ب رێك و رێبازامە دشێت تمام بژیت. مروڤناسا مەزنترین نەدروستی کر دەما مژارییێن گیانی ب درەو و دویری پەیوەندی یا دگەل سروشتی خامە داین چنکو" هزرا پیروز کرنا مروڤ و بەندایەتییێ" ل جیهانێ خورت بوون تا نهاژی بشێوەیەك دی هەیە و هوسا چنەیك کرن خودا و خودا رێ یێ

راستەڤینە و ئەوێ دهوندرێ هەر بوونەوەرەکێ دا براستی نەبتنێ (بوون بۆ نەهێلان) بەلکی نەهێلان پەیدا ببت و ئەو خودا کرنە ژێدەرێ کەڤناتییێ و هەبوونا خودایێ وان چێکری وهزر لسەر دکری ل سەر خودایێ سروشتی ئانکو زالکرن لسەر یێ رەسەن بڤی رەنگی ب ملیونان مروڤ هاتن کوشتن سەرا ئەڤان تێگەهێن دویری راستییێ وانا هزر کرن کو هەبوونا خودێ پێتڤی ب باوەرییێ یە تا لناخێ هەر مروڤەکێ دا هەبا برێکا ئاین و هزرا پیروز. بەلێ درێبازا گیانی دا هزرێن مە باوەرا ب "هەبوونا ئەڤی بێ وێنە و نەدیتنەکێ هەیە و نە ب خۆە و نە ب چ تشتێن دی نینە ئەوێن ل دەوروبەردا هەی ودبینت" رەنگە ئەم ژی بگەهنە باوەریەك" کورە" ئەو ژی .

" ئەوێ ئەم ل ناڤا سروشتی دا وندا کرین ئەو بخۆە ژی وێ ل مە بەرزە بی" .

ئەڤە نەپەنیا (ئەو) ە یێ بێ جهناڤ وبێ وێنە وبێ هژماە ,ئەوێ ل مە بەرزە ئەوە هوندر و ناهێتە هژمارتن" ئەو بێ وێنەیە وبێ هژمارەیە وبێ نفشە" , بەرزە بوونا " ئەو" رامانەکە هەمی پیروزی و سنورێت مەزناتییێ یێت تێپەراندین چنکو سروشتێ مروڤی وی تشتی ژ خەیالا خۆە ژی مەزنتر دبینت ئەوێ چ چارا نەهاتی دیتن ئەڤە یە بنگەهێ باوەرییێ تا نوکو یا بویە مایەی نویکرن و هەر ب نەدیتنا مە بۆ خۆەدێ ئەو مەزتر و نویتر لێ دهێت.

خوەدێ یێ هەی! ,خودێ نینە!,رەنگە هەبت!,خودێ ئێکە!....ئەڤ گوتنێن هەنێ ئەگەر وەکی بوونامە پێتڤی بان دا هەبوونەك بۆ هەبت و دا یەك ژوان دەرچت بەلێ بێکو ئەم بێژن رەنگە ئەو تشتێن بووین ئەگەرێ بوونامە پرسەك ژڤان پرسێن سەری ل سەر زال ببا چ دەستکردی وبێ دەستکردی دا ئێك ژ ڤان پرسان راستیەك بەرجەستە بۆ هەبت لەوران ئەگەر بێژم ل ڤی دەمی مروڤ ل بەندا ئەو بێزار بوون تاکە کەسان ژبێهیڤیێ بوونێ پێڤە چ دی نەمان و خۆە وەکە بێ خۆدانەکە خۆدای وخودانەکە سروشتی ددەینت و ب پێچەوانەی مروڤێ کڤنار ڤێت هزربکن " وان هێز دکرە پێڤەرێ شیانێ لێ نها هێز و دەسهەلاتدای یێ دمێشکەك ئارام وگیانەك ساخ دایە" , رەنگە ئەڤ بیر و هزرە دەمکی و سەردەمی بن مروڤێ نوو ژی رۆژەکێ پەنایێ ببتە ل بەر بەرزەیێ و مشارا هەبوونا "خودایێ هوندری" ئانکو یێ ناخی و بوونێ وهەبوونێ بدنێ تا خوەدای لناڤ خوە بدن ,ئەڤ چەندە هەمی ژ ئەوێ چەندێ دهێت کۆ دژیانا رۆژانەدا ئەم مروڤ هێشتا ب هزرەکا یەکگرتی نەگەهشتنە وێ چەندێ کۆ (خۆدان ,گیان) ناسبکن....ئەڤە بویە ئێش ل ناڤ جیهانا مروڤایەتیێ دا کۆ ژ بۆ لێگەرهانێ ئەم ل سەر هشێن خۆە بچن ونساخ ببن ژلاییێ دەروونی ڤە, ئەرێ ما دبت کۆ (خودان و گیان) بتەنی پرسێن سەر ئێش و مەبەستێن بەرژەوەند و ئەگەرەك دن لپشت ئەڤان بابەتان هەبت وچ راستی بۆ نەبن؟..ئەو نە ژنڤشێ سروشتیە هەرو هەرە, بتەنێ ئەم دشێن برێکا هژمارەێن بیرکارییێ هندەك ژ پەسن کرنا خودانی ب خامە بدن ئەوژی ئەو وەکی هژمارا هیچ یا بیرکارییێ یە , ئەگەر مەبڤێت ئەم ب هندەك راستێن چنەیێ بگەهن فەرە ئەم هژماران بکن نمونە .

د زانستێ بیرکارییێ دا "هیچ" هژمارەیەکە ژ هەمی هژمارەیان خورت تر ,حنێرتر, ب هێز تر و مەزنترە ئەگەر چەند هژماران دگەل دا لێکدان بکی هەر ئەنجامی دکتە "هیچ" دیسان چەند هژماران دگەل کوم بکی یان ژێ ببی چ زێدەهی وگوهورین لسەر وێ هژمارا ل هەمبەر ناهێت دئەنجامان دا بەلکی ئەو هژمارا دئەنجامێ دا لگەل دەردکەڤت ئەو هژمار هژمارا خوەیە ونە گوهورە , هیچ هژماران مەزن و کێم ناکت بەلکی دەستپێکا ئاڤەراندنا هژمارانە و ناڤەندا هژمارێن " - , + " دانە ,هیچ رێبازا ئاڤەراندن و هەر زێدە بوونا هژمارانە ب دەستپێك و بێ دوماهیك هەر ئەوە دوماهیك ودەستپێکا هژماران.

هژمارە هیچ بەردەوامیا بوونێ یە ئانکو ژین ب دوماهیك ناهێت چنکو ئەگەر دەرئەجامە کۆ دگەردونیدا مەزناتی و زانابوون نە ددیتنێ دایە.

گیان:

گیان لناڤ سروشتی دا ب بەرگێ سروشتی هاتیە داپوشین و وێنە و روخسارێێن خوەرستی ئافەری یە سەر زەمینی وگیان نە هاتیە چێکرن بەلکی نەریتا گەردوونی یە ب روخسار گوهورین وهێلان و وندابوون بوونا خوە برێکا نەبوونا دیتنا جاڤێن مە سازدکت چنکو لەش هەرتشتی دبینت بوونێ بۆ دپەزرینت لێ گیان ئەمن ئەم خوە نابینن لەوران بوونێ بۆ هەبوونا جانێ خوەژی نەك نەشێن بەلکی نزانن بسەلینن لەورا ئەم وێنەیەکن ژ خوە هەر وەکو مە خوەدای ,ئەگەر زێدەرێ رحێ دسهلات و داهێنانەکا مەزنا خودای بت وپێ کارێ هەبوونێ بکت تاکو پێ ببتە "خوەدێ" ب ئەڤێ چەندێ نەبتەنێ دێ گیانی دەستپێکەك هەبت دگەل چێکرنێ بەلکی ل وی دەمی بۆ پاشەرۆژا مە مروڤان دێ گەلەك بزەحمەت بت جانی دابهێنن چونکی ل وی دەمیدا خودانی ج کار لئاسیمانان نامینت و هوسا ئەم دێ پەیڤەك نوو ودەسهلاتە ك مەزن ئینن دژیانێ دا ئەوژی کێ بگیان بێخن ؟.

ژیان وێنەیەك بگیانە ئەگەر زیندەی تێدا نەبن ئەو دێ بتە وێنەیەك بێ لڤوك هوسا ناهێتە پێناسەکرن ,ئەم وێن دناڤ لەشەك وێنەی و هونەرمەندی دا ئەرێ ئەڤ مروڤە کینە یێ ئەم تێدا بوین لناڤ دە هزر دکن ل ژیان ومرنێ دا هەر لناڤ ئەڤی کەلەخی و هەر ئەڤی وێنەی دا هزربکن سەرمەدی ئەم هەر ئەمن ؟ ئەم ودبێژنێ مروڤ؟ ئەم یێن دناڤ لەشەکێ نەناسدا وندا بووین و دبنەرەتدا زادەك بێ روخسار و وێنەنە و ژ چنەیێ بووینە و بتەنێ مە خوە یێ نافکری "مروڤ" هەتا نها کەس ژمە نەشییایە دەستێ خوە بکت خوە و خوە دخودیکا رحێدا بسەلینت کا ژ چنەیێ ئەو چیە ؟ لەوران بێکو ئەم ڤێرببن بژین وبلڤن ئەم دلڤن و خوە بخوە پەروەردە بکن هەر ب ئەوێ پەروەردیا ژ پەیرەوێ چنەیا خوەدا هاتی پەروەردەکرن ئانکو ئەرێ ئەم هاتنە چنەیێ ناسبکن؟ وبوونەکێ پەیدابکن؟.

ئەم نەشێن زێدەباری نافەکێ بێژن فلان بوو یێن چاخێن دەستپێکا بێ دەستپێکا هەبوونا مروڤیدا مروڤ کری یە شاگردێ پێشکەتی وتێکگەهشتی یێ سروشتی چنکو ئەگەر بێژن ئەو هەیە یان نینە؟ براستی هەردوو نە دروستن بەلکی ئەو ل ناڤ مەدا گیانەك پەیوەندی دارە ب بوونا مەیا هشیار و نەدیارڤە دیسان هوشە ومە وەکە هەبوون دجڤینت ویەکەم رێکخەرێ گەردوونی یە هەر ئەوە یێ نە ژ لەشەکێ بەلکی ژ بەشەکێ گەلەك لەش ئافەراندین ودهزر و روخساراندە جوداکرین ئانکو هەرتشت دخۆەدا خودایە وخودانە ل وێ جوگرافیێ ئەوا تێدا دهەبت چ روخسار بت یان بێ روخسار ...ئەگەر روخسارێ مە ببتە ئەگەرێ لڤینا گەردوونی لێ چ هوش لگەل ئەڤێ لڤینا مە نەبن کۆ تێگەهێ زێهنی وکویرزنی یێ مە بۆمە بدت دیارکرن کۆ ئەمن ئەگەرێ لڤینا هەمی گەردوونی ل وی چاخی نە ئەز هەمە وهێش نە بوومە چوو.

....

H2........1+1

"BEGINING HUMAN"

"Roj A Me"

shanider kaffe "Niyandertal"...

200 000 SAL.

من دوهـ نمرەیا ژیانا مە دەینات"

لێ ئەنجام دەرکەتن 4٪"

دیروکا بن ئاخ کری مروڤێن "نیاندەرتال",شکەڤت دکەفتە دەڤەرا بارزان ل "چیایێ برادوست" (باشورێ کوردستان) ێ, ڤەکولەر ددن دیارکرن....

200 000 سالێ پ,ز مروڤان بۆ ژیان کرنێ بەرەڤ ئەڤێ شکەفتێ ڤە چوونە, دیسان 200 000 _150 000 سالان کومەلگەھ وخێزانداری یالناڤ شکەڤتا شانیدەر دروست بووی . .

گەشەکرنا هزری و دروستبوونا زمان وئایین ل ئەڤێ شکەفتێ ڤەدگەرت بۆ 150 000 تا 30 000 سالان, سەرهلدانا هزر و بیروکا ئایینی وڤەشارتنا مرییان بۆ 75 000 تا 65 000 سالان ڤەدرگەرتن, هەر وەکی ڤەکولەر و زانا دبێژن" هەمی شارستانیەت ل بەر دەرگەهێ ئەڤێ شکەفتێ دەرکەفتیە". لدویف ڤەکولینێن "رالف سولیک"ی ل سالا 1951 -1960 شکەفت ڤەکولاندی یە و دایە دیارکرن ژبەری 100 000 سالان نفشەك مروڤان تێڤە ئاکنجی بووینە و ناڤ کرنە "نیاندەرتال", ئەڤ لێکولینێن هان ل سالا **1993** بهەفکاری دگەل تیما ڤەکولەرێن ژاپونێ ل ژێر ناڤێ "مێشکێ مروڤی و بیردانك" ئانکو ...

" The Human Brain and Mind "

ئەڤ شکەفتە دکەڤت ل سەر زنجیرا چیایی برادوست (3) کم ژ رووبارێ "زاب" یێ مەزن دویرە و بسەر قەزا "میرگەسورە" بسەر پاریزگەها "هەولێرێ" ڤە یە , شکەفت ژ دەرڤە وەکو سێ گوشەیە بلنداهیا شکەفتێ ل ناڤدا 8 م وپاناتیا شکەفتێ 25 م ل دورێن شکەفتێ گەلەك جورێن دار و باری و گیاێین سروشتی وگولان یێ هەین و جهێ شکەفتێ جهەك بلندە و گەلەك گونجایە بۆ ڤەحەواندنا مروڤی تایبەت بو وی سەردەمی کو مروڤێ نیاندەرتال مژیلی نێچیرێ و کومکرنا خارنێ , شکەفت دهات بکارئینان بۆ ڤەحەواندنێ ژ بەفر و بارانا و هەر وەسا گیانەوەرین درندە .

یەکەمین پشکنین و هەلکولین ل ڤێ شکەفتێ ل سەر دەستێ تیمەك شوینەوارێن ئەمریکی هاتە کرن ب سەرپەرشتیا د . رالف سولیکی ژ 1950 تا 1960 پێنج وەرزا کار تێدا هات کرن و ل هەر وەرزەکێ دەسکەفتیێن مەزن ب دەست خوەڤە ئینات ئەوژی دیتنا هەستیێن مروڤێ نیاندەرتال دگەل پاشماوێن وان مروڤا وەکو وان بەرا ییێن پێ نێچیر دکرن و چەند ئامێرین دی دهاتن بکارئینان بو ژیانا روژانە.

گرنگیا شكەفتا شانیدەر ئەوە كو دزڤرت بو ڤان سەردەما ئەو ژی چەرخێ بەردینی یێ ناوەراست /چەرخێ بەردینی (موستیری) بەردینی كەڤن /چەرخێ بلند , رالف سولیكی ب كیراتیا (13.7) متر چار چین دیاركر ودابەش كر بڤی جوری. رێز بەندی یا مروڤێ نیاندەرتال هەر وەكی دوێنەی دا دیار ژ بەری مروڤێ نوو یە ئانكو دكەڤتە دناڤبەرا مروڤێ "هوشمەند" ئەم و یێ "نە لسەر هوش"ئەو ئانكو چەند جورێ مروڤی كەڤنار تربت ئەو جورە هوڤتر و درندە ترە چنكو مروڤ چورە بونەوەرێك گوشت خوەر و گیا خوەرە و هزرا مروڤان نەدگەل بوونا راستەو خوە یالەشێ مە ساز بوویە وگەشە بوویە بەلكی وەرارا هزرێ پتری ل 100 000 سالان سروشت و ژین خواندیە .

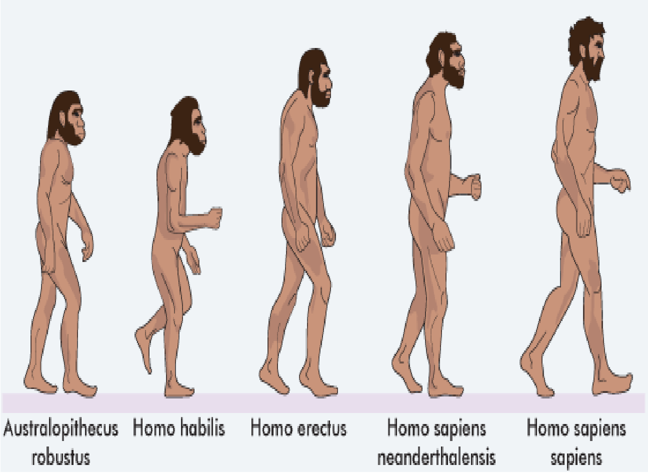

بئەڤێ خواندنێ شانە یا هزركرنێ هوشدار كری یە وهزر دروست بوویە و هێدی هێدی خۆە كری یە مروڤێ پەروەردەكار وهزركار لەوران چەند دەم ببورت ئەڤ مروڤە پێشكەفتی تر و مروڤتر لێ دهێت. لێ ئەگەر رێژا هوڤاتییێ لدەڤ مروڤەكێ پتر بت ژ مروڤەكێ دن ئەو ئەگەر ئەگەرێن بوماوەی و لاوازی یا تێگەهێ وی/وێ ییێن مێشكی نە بۆ خواندانا سروشت ودیاردان... "دلێرین".

پشتی مە راپرسی ل سەر ئەڤان جورە مروڤان هەلكولای ژلایێ رومانتڤێس"كوڤان سندی" ئەو پەیڤی و گوت:"ئەڤ جورێن مروڤان ژ پر لایانڤە سروشتێ وان وێ زیندەزانی ژهەڤ جودانە بەلێ د هەمان دەم دا ژلایێ بۆ ماوەی ڤە تێكەلی وا دناڤبەرا وان دا چێبوی ئەم دشێن بێژن پەیوەندێن "هەڤ خزمی" ئانكو دناڤ هەڤرا هاتنە حەلاندن و مروڤێن ئەڤرو بەرهەمێن وانن ژبەر ئەڤێ چەندێ هەتا نوكە ژی و ل ئەڤی سەردەمی ئەم گەلەك مروڤان دێ بینن كۆ ژلایێ شێوە و روخساری ڤە وەكی مروڤێ نیاندەرتالە".

"رالف سولیكی" ل سالا 1951-1960 گەلەك ب هویری ئەڤ نەپەنیە دانە هەلكولاندن ل چاخێ ئەردێ شكەفتێ كولای بكوراتیا 14 مەترا دا دیاركرن كۆ هەر سانتیمەكا ئاخێ لسەر ئێك بقوناغا 100 سالان یێ بوی نهوم نهوم و كەفتی یە ل سەر هەڤ!!! و ل دەمێ ئەڤ ئاخە كولای و ل سەر هەڤ راكری ل وی دەمی دا یەكەم دیوارێ پر نهێنی دناڤبەرا مروڤێ نوكە و یێ 100 000 سالێن بوری شكاند هەر وەكی ئەو بخۆە دبێژت: (دوماهیك دیوار ژ بۆ هەڤ تێگەهشتنێ دناڤبەرا من و مروڤێ نیاندەرتال هات ژ ناڤبرن ,ئەڤ یەكە پێشكەفتنەكا باشە ئەو ژی دیار بوو كۆ مروڤێ نیاندەرتال مروڤەكێ كاملانەیە و مروڤەكێ زێدە رومانسی یە گەلەك حەز ژ كولیلكان دكن ژ بۆ چارەسەركرنا نەخوشان وەكە دەرمان بكارد ئینان هەر وەسا دهەلكەفتێن خاك سپاردنێ دا ژی ئەڤ كولیلكە وەكە ڤیانەك بۆ كەسێ مری دكرن دگوری دا). روون وئاشكرا بوو كۆ مروڤێن حەزێن وان لسەر هشێن وان زال بتەنێ باوەردایێ دپەژرینن نەك

هزرسازیێ چنكو نفشێ بەری مە رومانسی و باوەردار بوون و هوشا تەمام نەبوون لێ هێدی هێدی هزر ل دەڤ پەیدابوو.

" نابێژم باوەرداری بێ رامانی یە و بتەنێ ئارامیەكێ ل جەم مروڤ سازدكە بەلكی بتەنێ باوەری یا بێ هزر سەركرن بوویە ئەگەرێ هەبوونا گەلەك تێگەهێن هەڤدژێن خودای و ژدەستدانا خودایێ ناخی"...."دلێر دلێرین"

ژین بخوینێ سور كری یە و نە بوویە ئەگەرێ بوونا تێگەهێ خودایەك بتەمامی و هەمی ب 1 پەرستن چنە ب پەرێسن ژبەركو بوونا مە هەر چنەیە ئەم وێ چنەیێ دپەرێسن ئانكو بتەمامی باوەری یا بێ هزر بوویە ئەگەرێ كوشتنا هزرا باوەرا دروست و یا بوونا خوادنەك ب پەسنا هژمارە ئێك.

دێ بلا دەم بام
چ جاران
نە دچوم نەدبوریم و نەدهێلای
دا خوە دگەلتە راوستینم بۆ هەر وەهر
لێ ددەمەكیدا توهاتی
لسەرسینگێ من كچ و رابووی پیر
لەوران من ژبیركر تە ژبیركم

تا ئەڤروژێ پتریا مروڤێن ئەردی ژ نفشێ مروڤێن كولیلكانن باوەردارن بۆ وێ هێزا ئەو "بێ باوەر ئافەراندین" براستی باوەری نە بنگەهاا ژیانێ یە بەلكی هزرا باوەری دئافەرینت ئەو یێ هزركەری ژ هزرسازیی رادوەستینت مەبەستامن ژ باوەرییێ

نەباوەرا ب شیان وڕێكا سەركەفتنێ یە....

"بەلكی كەسێ دروستكەر باوەری هەبت یان نەبت دروستكەرە ئەڤەژی ب ڤیان وبریارا هە می مروڤی ڤە گرێدای یە".

ل دیف ڤان ئەنجاما وەسا بو مە دردكەڤت كو ئەم دشین بێژن دەستپیكا شارستانیەتێ ل دەڤەرێ ل شكەفتێن كوردستانی سەرهلدایە و شكەفتا شانیدەر ئێك ژوان نمونانە . و بۆ بەردەوامی بو كارێن "د . رالف سولیكی" و پتر پێزانینا ل سەر میژوویا ڤێ شكەفتێ نوكە تیمەك شوینەواری یا زانكویا كامبریدج یابریتانی ب سەرپەرشتیا پروفیسور (پاركەر)كارێ هەلكولینێ ل ڤێ شكەفتێ ڤە ئەنجام ددانە .

(مروڤێن ل ئەڤێ شكەفتێ ڤە هاتنە دیتنێ هەمی ل ئێك دەم دا نەژیا ینە هندەك دیروكا وان هزاران سالان ژبەری ێین دی نە لەوران ڤەكولەران نیاندەرتال ل سەر چەند جوران پارڤە كرنە) وەكی تەخا:

A B C D دیسان تەخا B دوو جورن B1 B2

بەلێ جورێ نێزیكی مروڤێ هوشمەندبت مروڤێ كومەلا

sopiens) (c). (Home

" The Human Brain and main "

تیمەك لێكولورێن ژاپونی ل دەمێ ئەڤ چەندە زانی وانا ڤیان ل باژێرێ كەركوكێ پشكداریێ د خاك سپاردنا مروڤەكێ مری دا بكن, پشتی دیتین كۆ ئەڤ نەریتێ ڤەشارتنا مریان و شینی و تازی تا نهو ژی ل كوردستانێ هەیە, لدەمێ كەسەك د مرتن خەلكێ كورد گەلەك حەز ژ مریێ خوە دكن وپر خەمناك دبن و تەرمی بگولا رەشینن بۆ سەر گورێن وان وهەمی مروڤێن وان ل سەر تەرمێ مری بەرهەڤ دبن پێكڤە خەمباردبن وچەند رۆژەكان دكنە تازی و شینی , ئەوان

H2........1+1

ڤەکولەران کورد ب پاشماوە و نەڤیێن نیاندەرتالان بخامەدان و خاکا کوردستانێ ب جه وشانەیا نیاندەرتالان خامەدانە و د گوتن: " نیاندەرتالان حەز ژ ئەوی مروڤی دکرن یێ رو ب روێ مرنێ دبتن و خەما مرییێ خوە را دکرن ب رەشاندنا گولان لسەر تەرمی, ئەرێ ما ئەم د کارن بێژن مروڤێ کەڤن ژلاییێ هەست و سوزانڤە نە ل رێزا مروڤێ نهو یە؟".

-براستی بەلێ وەکی مەنە بەس پترێ یامە نە وەکی وان دهەستێن خوەدا ل بەرامبەر هەڤ دوو راستگو بوون چنکو چەند هوش پتر تێبگەهت ,پێشبکەڤت ,زهێندار و بەرفرەهبت مروڤێ سەردەمی ئێکانە یا خوە یا رومانسی ژدەست ددت" وهەڤتێکلیا هەستێن وی/وێ بەرفرهتر لێدهێت و هەر ئەڤ بنگەهە بوون ئەگەرێ وێ چەندێ کو دپەرتوکێن پیروزدا مروڤ هزربکن خودایەک هەیە و لدویڤ هەستێن وان پتر ژ هەڤژینەکێ یا جارییەکێ بۆ دروست بکت لەوران ئەڤەژی ب پاتێ(پیساتی و پاڤژی , دروست و نەدروست) هاتە نخافتن و رومانتیک مر ژن بۆ هژمارە دوو و بوون کولەیێن نەدادپەروەری یا رومانتیکا زەلامان برێکا پیروزیێ باوەردارییێ و هێزا زەلامی خودایەک ل دویڤ بەرژەوەندی یا خوە سازکر ژبەرکو..."نفشێ نێر هێز کرە پیڤەرێ بوونێ نەک هوشمەندی و لدیڤ ئەڤێ هێزێ پەسنەک دان خودایێ بێ نفش,کرن نفشێ "نێر"و خودایێ "نێرا"..."؟

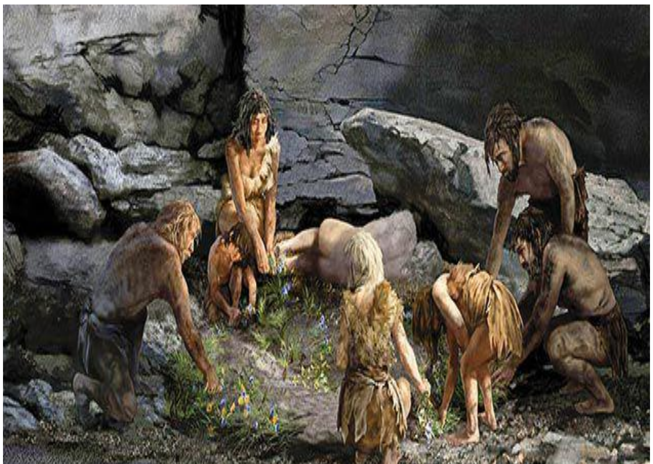

کەڤناتی و نوواتی دیاردەکە دهەمان دەمدا ئەگەر ئەڤ تێگەهە وەکە راستی بهێت پەژراندن دڤێت ئەم وێ چەندێ بپەژرینن کۆ خودا مەزنترین هێمایا کەڤناتیێ یە نویکرن دای... تاکو ئەمێن بهێن کەڤن ببن بۆ نویکرنا مەبەست دار.

ئەنجامێن ئەم د ئەڤێ ڤەکولینێ دا گەهشتین:

1-خوە کوشتن: بۆ یەکەم جار ل دیروکا مروڤایەتیێ خوە کوشتن لئەڤێ شکەفتێ ڤە هاتیە ئەنجام دان, ئەو زانیارییێت پشت بەستنێ ل سەر ئەنجامێن ئاخفینا مە دکن تایبەت ل دەمێ روونکرنەک ژلاییێ " تیما ژاپونی و رالف سولیکی"ڤە د هێتە گوتن ئەوژی د بێژن:(ڤەرقودەک د هوندرێ شکەفتێ دا لبن خاکی ڤە هاتە دیتن, دەستەك وی کەسی ئەوێ خودانێ ڤەرقودەی نەیێ ساخ بوو, وی (حەڤت جورێن کولیلکان) ژ بۆ چارەسەرییێ بکارئینا بوون و لدەمێ هەولێن وی سەرنەگرتین و ژ ژیانێ بێهیڤی بووی بریارا خوە کوشتنێ دا ئەوژی برێکا جورێ هەشتێ یێ کولیلکان کۆ یێ ژەهراوی بوو ئەها ب ئەڤی رەنگی ژیانا خوە ژدەست دا.

2-ڤەشارتنا مروڤان نەریتەک نیاندەرتالی یە.

" –3 The Oldest Religion :"

دەق دیاردکت: (هندەک گۆر هاتنە دیتن چەند ئاماژەیێن ئاینی پێڤە لەوران دپەرتوکا گێنزدا هاتیە تومارکرن وەکو یەکەم ئاینێ کەڤنێ جیهانێ).

4-چێکرنا دەرمانان ژ گۆلان بۆ یەکەمین جار ل دیروکا مروڤایەتیێ دا ل ناڤ ئاخا کوردستانێ بوو.

5- ڤەدیتنا "ئاماژێن ئاینی" ڤەدیتنا یەکەمین ئاماژەیێن بزاڤا نڤێسینێ نە.

6- ل ئەڤی سەردەمی برنا گولان بۆ سەر گوران و سەرەدانان یان وەکە هەلویستەکێ ڤیانێ دناڤبەرا دوو کەسان دا ئەڤ نەریتە هەر ڤەدگەرن بۆ چاڤلێکرن و نەریتێن "نیاندەرتالان".

ژحنێرا مەزنا دیروکا مروڤان ل کوردستانێ کۆ ئەو نفشێ لێکولەران ب ناسکرییێن کوردان دیارکرین دپەرتوکا "گینز"دا وەکە خودانێن گرنگترین ژێدەرێن پاشماوێن مروڤاینیێ و یەکەمین بیر و باوەریێن ئاینی هاتنە تومارکرن هەر دیسان بەلێ گەلەک ب داخڤە هێشتا مە دیروکا نەتەوەیێ خۆ باش دیارنەکرە و ئەوێن دوهی خودێ داین وانا دکنە پێشەوایێن ئەڤێ دیروکا ژ بەری مێژوو ل ناڤ مروڤاندا ب ئافەرت , مخابن ئەگەر مە خۆ ناسکربا کائەم کینە؟.. ئەم دا چن ل سەرێ چیاێ (زاگروس, مەتین, گارە, حەساروست, جودی, ئاگرین, ڤەندیل, حەفت تە نین, سپی ....)دا بسەر بەرزی ڤە بێژن : ئەم بابێ مروڤاییەتیێ نە , لەوران مە کوردان وەکی باب و دیەکەك دلوڤان ل جیهانا مروڤایەتیێ نێری یە لدەمێ ئەو ژ ناڤ مە دەرکەفتین و چوین مە ئەو ژخۆ جودا نەکرن وەکە بیانی لەوران ئەم بوون پشکەك ژ زاروکێن دەوروبەرێ خۆ و مان ل بندەستێن ئەڤان زاروکانڤە نەك ئەو زانا بهێز بوون بەلکو ئەم خشیم ونە یەکگرتی بوون.

لەوران " رالڤ سولیکی" ناڤێ پەرتوکا خۆ کری یە (مروڤێ کولیلکان یێ ئێکێ) کۆ مەبەست پێ کوردن.

Ralph S.Solecki.Shanidar.
(The First Folwer People)
Nyork 1971 page2.

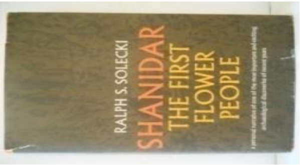

جهێ ئەم ژێ هاتین
نەشێن ژێ دویربکەڤن
ئەردێ باب وئاڤا دایك
خودانێ بێ خودان
نها نفشم و لئایندەی "ل خۆ خودانم".

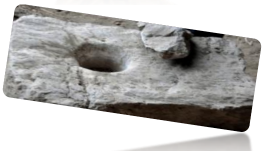

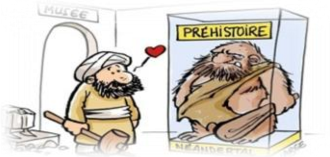

1-Ralph S.Solecki,prehistory in Shanidar Vally,Northem .Iraq,Kurdistan of Iraq
2-Ralph S.Solecki . Shanidar.The First Falower People Nyork 1971 .
3-The Guiness Book of World Rec.
1-عبدوالمجید عبدوالکریم زێباری, دیروکا کوردان, شکەڤتا شانەدەر ,چاپا دووێ ,2013,زاخۆ.
2- ئەحمەد رەشید, دیروکا کوردان یاکەڤن 1990,لا 26 هەولێر.
3-د.مەواود ئیبراهیم,شکەفتا شانیدەر.
4-شینوارناس ,محمد احمد, ریڤەبەرێ شوینەوارێن زاخۆ.

H2……..1+1

Dr. Şewnm Yehya

جیهانبینینی لێپرسراویەتی رۆشنبیر

کارو لێپرسراویەتی رۆشنبیر لە پێناو دروستبوونی دۆخێکی ئارام و خۆشگوزەرانی هاولاّتیان و چەسپاندنی دادپەروەری و نەهێشتی توندوتیژیی و گەندەڵی و هەبوونی شەفافیەتە لە کۆمەڵگە ، هەموو ئەم پرسانە پرسی کۆمەلاّیەتی و سیاسی و ئابورین ، گرنگە رۆشنبیری هەقیقی کاری لەسەر بکات ، جیهانبینینی هەر رۆشنبیرێك لەوەی دیکە جیاوازە چونکە کاری رۆشنبیر جوهدێکی کەسیە ، میتۆدۆلۆژی هەریەکێکیان جیاوازە لەوەی دیکە ، هەرچەندە ئەگەر خاڵی جیاوازیش لەنێوان رۆشنبیران هەبێت ، لە رووی ئاینی یان ئایدیۆلۆژییا یا ناسیۆنالیتیێ ، بەلاّم گرنگە کۆمەڵێك پێوەر ئەوان کۆبکاتەوە ئەویش ئەو پرسانن کە لەسەرەوە ئاماژەم بۆ کرد.

کە پرسی گشتین و خەونی هەموو تاکێکە و گرنگە جیهانبینی رۆشنبیران لەو خالاّنە بە هەموو ئایدیۆلۆژییایەکی سیاسی یان ئاینی یا نەتەوەی بێت کۆیان بکاتەوە. بێگومان دوورە پەرێزی رۆشنبیر کاریگەری نێگەتیڤی دەبێت لەسەر دابرانی ئەو پەیوەندییانە، یا دابەشبوونی رۆشنبیران بەسەر ئایدیۆلۆژییای حزبە سیاسیەکان جارێکی دیکە ئەو لێکترازانە دروست دەکات،نەك هەر لەنێوان جیهانبینی رۆشنبیراندا ، بەڵکو لەنێوان خەونبینینی هاولاّتیان و جیهانبینینی رۆشنبیرانیش ،کاری رۆشنبیر لەنێو دامەزراوە ئەکادیمیەکان فاکتەرێکی بەهێزە بۆ پێدانی مسداقیەت بە جیهانبینی رۆشنبیر واتا بابەتی بوونی رۆشنبیر ،لێرەوە پەیوەندییەکان نزیك دەبێتەوە هەروەها بوونی کەناڵی تایبەت بە گواستنەوە و گەیاندنی گووتاری رۆشنبیر ، زۆرجار بەهۆی نەبوونی کەناڵێکی ئازاد رۆشنبیران دەکەونە ژێر گوشار و گومانی هاولاّتیان ،چونکە لەهەر کەناڵێك دەرکەوێ لسەر ئەو لایەنە دەکرێت..

" زۆرجار رۆشنبیران لە کەناڵەکانی ئۆپۆزیسیۆن دەردەکەون بۆیە لەلایەن دەسەلاّت و هاولاّتیانیش گومان لە سەربەخۆی دەکرێت".

ئەمەش بازنەی پەیوەندنی نێوان هاولاّتیان و رۆشنبیر فراوان دەکات بۆنموونە جیهانبینی رۆشنبیرێکی نادینی واتا سیکولار لەگەڵ خەونی کۆمەڵگەیەکی پاریزیخوازی ئیسلامی زۆر جیاوازە ، جیهانبینی رۆشنبیری ئاینی لە کۆمەڵگەیەکی کراوە و مۆدێرندا بەهەمانشێوە جیاوازە . بۆیە بەیەکگەیشتنی ئەم دوو جیهانبینیە کارێکی ئەوەندە ئاسان نیە ، لەهەردوو کۆمەڵگە پێویستی بە هوشیارێکی بالاّیە لەپێناو نزیکبوونەوەی پەیوەندییەکان هەروەها پەیوەندیەکانی دەسەلاّت لەگەڵ رۆشنبیر و ئەکتەری رۆشنبیری جیاوازە ،

"ئەو رۆشنبیر و ئەکتەری رۆشنبیریانەی کە پروپاگەندە بۆ دەسەلاّت دەکەن لە رۆژئاوا یان رۆژهەلاّت بێت لەلایەن دەسەلاّت خۆشەویستن ج دکتاتۆر یان دیموکراسی بێت " .

بە پێچەوانەی ئەوانەی کە رەخنە لە دەسەلاّت دەگرن ، ئەمە پەیوەندی بە رۆژهەلاّت و رۆژئاوا نیە ، بەڵکو پەیوەندنی بە سیستەمی سیاسی و هوشیاری بالاّی سیاسی دەسەلاّتداران هەیە ،پروپاگەندەکاریش روشنبیر نیە بەلکو ئەکتەری رۆشنبیرییە رۆشنبیران لە رۆژئاواش رەخنە دەگرن و خۆپێشاندان دژی

دەسەڵات دەکەن دۆخی هەر کۆمەڵگەیەك لەوەی دیکە جیاوازە لە رووی سیاسی و کۆمەلایەتی و ئابووری ، لە رۆژئاواش رۆشنبیر و دەسەڵات بەردەوام بەریەك دەکەوێت ، بۆنموونە لە فرنسا لە کەناڵەکانی راگەیاندن لە زانکۆکان چەندان سمینار لەلایەن فەیلەسوفان و رۆشنبیران وەکو (ئالان بادیۆ و ژان سەلیم و میشیل ئۆنفری) کە لە نزیکەوە شارەزایی بۆچوونەکانی ئەوانم ڕەخنە لە کەموکورییەکانی دەسەڵات دەگرن، کاتێك لە خۆپیشاندانەکانی مەیدانی کۆماری لە مایو **2016**ی بەشداریم دەکرد بۆ ئەوەی لە دۆخی ئەو کۆمەڵگە و بیرکردنەوەی هاولاتیانیان تێ بگەین، زۆر جار ئەو پرسیارەم لەوان دەکرد، بۆچی ئێوە دژی دەسەڵات تا بەیانی ناخەون و لە مەیدانی کۆماری دەمێنەوە ؟.

خۆ هاولاتیانی بێگانە لە زۆربەی ولاتان ژیانی خۆیان دەخەنە مەترسیەوە لە پێناو گەیشتن بە ولاتی ئێوە ؟ ئێرە بە دایکی دیموکراسیەت ناسراوە بۆچی ئیوە هەست بەو دیموکراسیەتە ناکەن؟. بۆیە تا بەیانی ناخەوین و خۆپێشاندن دەکەین تاوەکو دەسەڵات بەرەو تاکڕەوی نەڕوات ، تاوەکو دیموکراسیەت جوانتر بکەین بێکاری نەهێڵین و یاساکانمان لە خزمەتی هاولاتیان نەك بازنەی کۆنترۆڵکردنی بێت ، جیاوازیەکە لەو خاڵەدا لە رۆژئاوا تاك رێگری لە دروستبوونی دکتاتۆریەت و تاکڕەوی دەکات ، لەوانە سارتر کتێب لەسەر دگیرکردنی جزائیر لەلایەن فرەنساوە دەنوسێت بەناوی (عارنا فی االجزائیر **1961**) (شەرمەندیمان لە جەزائیر **1961**) ، هەروەها پۆل بیرمان رۆشنبیرێکی ئەمریکیە باس لە داروخانی دامەزراوەکانی ئەمریکا دەکات دوای سەرۆکایەتی ترامپ ، ئالان بادیۆ لە **2007** کتێبێکی لەسەر سارکوزی سەرۆکی پێشوی فرەنسا بە ناوی (سارکوزی مانای چیە) بلاوکردەوە، بۆیە لە رۆژئاواش دەسەلات خەلاتی ئەو رۆشنبیرانە ناکات کە ڕەخنەیان لێ دەگرن ، لەم حاڵەتەدا پەیوەندییەکان لەگەڵ دەسەڵات نا جێگیر دەبێت ، لە رۆژئاوا رۆشنبیران هەندێ جار دووجاری توندوتیژی دەبنە لەکارەکانیان لەوانە ستافی رۆژنامەی (شارلی هیبدۆ) لەلایەن گرووپە تیرۆریستیەکان ، پەیوندییەکانی رۆشنبیر تەنیا ناجێگیر و نا ئارام نیە لەگەڵ دەسەڵات ، بەڵکو ئیشکالیەتی رۆشنبیر لەگەڵ کۆمەڵێك کەناڵی تریشە لەوانە توندڕەوی ئاینی و ئیسلامیزمی رادیکاڵ و داب ونەریت کۆن و سیستەمی سەرمایەداری ، لەوانە ئالان تۆرین لە کتێبی " دوای قەیران " باس لە هەژموونی سەرمایەداری ئەمرۆ بەسەر کۆمەڵگە دەکات کە کۆمەڵگەیەکی ئیفترازی لەرووی ئابووریەوە خوڵقاندووە کە ژیانی کرێکارانی خستۆتە مەترسیەوە، لە رۆژهەلات تاك رێخۆشکەرە و هاوکارە لە دروستکردنی تاکڕەوی ، زۆر بەی جار رۆشنبیران خۆیان دبنە فاکتەرە بۆ خوڵقاندنی دۆخێکی وا ، هەر لەو ساتە وەختەدا رۆشنبیر پێوەرەکانی خۆی لە دەست دەدات و دەبێت بە ئەکتەرێکی رۆشنبیری پرۆپاگەندەکاری سیاسیی نەك رۆشنبیر„

" چونکە مەرج نیە رۆشنبیر بەردەوام لە بازنەی رۆشنبیر بمێنێتەوە زۆرجار حاڵەتێك یان هەلوێستێك دەیخاتەوە نێو ئەکتەر رۆشنبیری "

شۆڕشەکانی بەهاری عەرەبی بۆ نموونە لە میسر، دەرئەنجامەکەی تاك دەسەلاتێکی ئیسلامیزمی رادیکاڵی و پاشان سەبازی تاکڕەوی بەرهەمهێنا, ئالان تۆرین پێ وایە رۆشنبیر لەگەڵ دەسەڵات لە سەرەوە دەتوانی رۆڵ ببینێ ، بۆ ئەوەی گۆرانکاری دروست بکات ، ئەمە لەکاتێکدا راستە ئەگەر دەسەلات گوێ بۆ رۆشنبیر رابگرێت و کار بە پێشنیارو راوێژەکانی بکات ، بەلام لە زۆربەی ولاتانی دواکەوتوو و تۆتالیتاری نا دیموکراسی ، رۆشنبیر وەکو هۆکارێکی پرۆپاگەندەو تا ئەو ئاستە دەسەلات گرنگی بە رۆشنبیر دەدات تاوەکو میدیاکانی دەسەلاتی بۆ بەڕیوە ببات وەکو خۆی دەیەوێت نەك وەك رۆشنبیر. بێگومان دەسەلاتی تاکڕەو پێویستی بە هێزی چەك نەك قەلەمی رۆشنبیر تاوەکو کاری لەگەڵ بکات. ئەرك و لێپرسراویەتی رۆشنبیری کورد لە هەر بارودۆخێکدا جیاواز بوو ، بۆ نموونە

بەرپرسیاریەتی رۆشنبیر. پێش ڕاپەرینی 1991 لە سەردەمی ڕژێمی بەعس ، رۆشنبیران لەگەڵ حزبە کوردییەکان بەیەکەوە خەباتیان دژی رژێمی بەعس دەکرد لە پێناو ئازادکردنی خەڵکی کوردستان، بەشداریکردنی رۆشنبیران هاوشانی حزبە کوردییەکان دەبێتە جێگای شانازی ، بەلام دوای ڕاپەرین بەشێوەیەکی ڕادیکاڵ رۆڵی رۆشنبیران دەگۆردرێت و پۆلین دەبێت ، ئەو رۆشنبیرانەی کە بەر لە ڕاپەرین بەهۆی کارەساتەکانی ئەنفال و کیمیابارانی کورد لە کۆتایی هەشتاکاندا ، بەرەو هەندەران کۆچیان کرد ، لە بارودۆخی سیاسی و ئابوری و کۆمەلایەتی کوردستان دوور دەکەونەوە ، زیاتر روئیایەکی سوربەخۆی وەردەگرن لە گووتارەکانیان ، زۆربەی ئەوانەش کە بەشێك لەو ململانێ و شەڕانەی کە لەنێوان حزبە کوردییەکان لە نەوەتەکات دروست دەبێت، دابەشبوونی ئەوان بەسەر حزبەکان هۆکارەکەی بۆ دوو قەیران دەگەڕێتەوە لەوانە (قەیرانی ئابوری نەتەوەیەکگرتووەکان لەسەر عیراق بەگشتی و حکومەتی عیراق لەسەر کوردستان کە کاریگەری زۆر خراپی لەسەر گوزەرانی هاوڵاتیان بەگشتی و رۆشنبیران بەتایبەتی هەبوو. هەروەها شەڕی ناوخۆی 1993 تا 1997 نێوان حزبەسیاسیەکان (پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیتی نیشتیمانی کوردستان و بزووتنەوەی ئیسلامی) ، سەرچاوەی داهاتەکانی کوردستانیش لە ژێر دەسەڵاتی (پارتی و یەکیتی)دا بوون ، ئەمە وای کرد هیچ دەرفەتێك بۆ رۆشنبیران نەمێنێتەوە دابەشی سەر ئایدیۆلۆژییا جیاجیاکان بن ، پاشان ئەم دابەشبوونە بوو بە کلتور ، سنوری دەسەلاتی پارتی لە هەولێرو دهۆك دەبێت ، زۆربەی رۆشنبیرانی ئەو دوو شارە لەگەڵ سیاسەتەکانی پارتی دەبن و ئەوانەی سنوری یەکێتیش بە هەمانشێوە.

رۆشنبیران بەهۆی ئەو بارودۆخەوە رۆڵیان بزردەبێت هەڵویستەکانیان لە نێوان لایەنگری ئایدیۆلۆژییایەکی سیاسی و بێ لایەنی و تەنیانەت ئەوانەی دەکەونە ناو ململانێ ییەکانی شەر ووتار و بەرهەمەکانیشیان چوارچێوەی بابەتی تێدەپەرێنیت بۆیە رۆشنبیران ئەگەر وەکو پێویست نەیانتوانی بێت رۆڵیان هەبێت کۆمەلێك هۆکاری سیاسی و ئابووری و کۆمەلایەتی بەربەست بوونە لەبەردەم کارەکانیان .

دوای رووخانی رژێمی بەعس بارودۆخێکی دیکە دروست دەبێت ، رۆشنبیران بە شیوازێکی دیکە بەشدار دەبن لە گورانگارییەکانی لەوانە رۆڵی ئەو رۆشنبیرانە دەست پێ دەکات دوای رووخانی رژێمی بەعس لە 2003 دوای ئەو ماوەیە رۆشنبیران دێن قسە لەسەر کێشە و یەکگرتنەوەی دوو ئیدارەیی و کەموکورییە سیاسی و کۆمەلایەتی یەکان و ئاستەنگەکانی ناو حکومەتی هەرێم و داوای چاکسازی و شەفافەیەت نەهێشتی گەندەلی و کەم پسپۆری لە بەرێوەبردن نەهێشتنی توندو تیژی بەرامبەر بە ئافرەت و کوشتنی ژن بەناوی شەرف داوای گۆران و هەموارکردنی ئەو یاساکان دەکرد کە مافی ئافرەت و تاك بەگشتی پێشیل دەکات ، لە پێناو گۆرانی عەقلیەتی خێلەکی و باوکسالاری و کرانەوەی کۆمەلگە و نەهێشتنی گەندەلی و بێکاری و نەبوونی کەفائەت لە بەرێوەبردندا و بە دیموکراتیزەکردنی کۆمەلگە و بەشداریکردن لە نوسینەوەی دەستور و کردنەوەی کەنالی ئازاد بۆ بلاوکردنەوەی بۆچوونەکانیان ، کردنەوەی چەندان رێکخراو سەنتەرو رۆژنامەو تەلەفزیۆن ، ئەگەر پێش رووخانی حکومەتی عیراق راگەیاندنی و رێکخراو و کەناڵەکانی دەربرێن لەچوارچێوەی حزبەکان بوو زیاتر بەلام دوای 2003 وە بورا بۆ رەخساندنی چەندان کەنالی راگەیاندنی ئەهلی و سەربەخۆ و زانکۆی ئەهلی کرانەوە، واتا هەولی رۆشنبیران دەچێتە چوارچێوەی خزمەتگوزارییە گشتیەکانی هاولاتیان و پێداویستیەکانیان.

"رۆشنبیران پاپشتی دروستبوونی ئۆپۆزسیۆن بوون لەهەرێمی کوردستان بەتایبەتی ئەو روشنبیرانەی لە زۆنی سلێمانی بوون،مێژووی دروستبوونی ئۆپۆزسیۆن لە کۆمەلگای کوردی بۆ سالی 2009 دەگەرێتەوە کە رۆشنبیران لەرێگەی هەولەکانیان و وتارەکانیان توانیان رۆڵیان هەبێت".

تا دەستپێکردنی شەڕی دژی داعش لە 2014 ڕۆڵی ڕۆشنبیران لە قۆناغێکی نوێدا دەردەکەوێت ئەویش شەڕ دژی تیرۆر و ئیسلامیزی جیهادی توڕەوی و ڕەخنە گرتن لەو تێکستانەی کە سەرچاوەی دروستبوونی توندڕەوین, سەبارەت بە ڕۆڵی ڕۆشنبیران لەم ڕووداوانە زیاتر ڕۆڵی ووشیارکردنەوەیە لە ڕێگای نوسین و چاوپێکەوتن لە کەناڵەکانی ڕاگەیاندن ، بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی فیکری توندڕەوی ئاینی بەتایبەتی ئیسلامی رادیکاڵ، ڕۆشنبیران بەسەر دوو بەرەی جیاوازدا دابەش ببووون ، بەرەیەك ئاینی ئیسلام و سەلەفیەتی ئیسلامی بەسەرچاوەی فیکری داعشی یان دەزانی ، بەرەیەکی دیکە جیاوازییان دەکرد لە نێوان موسڵمانان وگرووپە توندرەوەئیسلامیەکان ، بۆیە زۆریك لە ڕۆشنبیرانی کورد دەکەونە رەخنە گرتن لە ئاینی ئسلام و حزبە ئسلامیەکان لە هەرێمی کوردستان بەتایبەتی ئەو کاتەی چەند هاوڵاتیەکی کورد پەیوەندی بە داعشەوە دەکەن و دژی "پیشمەرگە"شەریان دەکەن, ڕۆشنبیرانی سیکولار یان سەربەخۆ کاتێك کە بانگیشەی جیاکردنەوەی ئاینیان لە دەسەڵات دەکرد دەکەوتنە بەر هێرشی مزگەوتنەکان ،

"چونکە کەناڵەکانی بڵاو کردنەوەی فیکری ئیسلامی لە هەرێمی کوردستان ئەوەندە بە هێز بوون ، زۆر زحمەت بوو بۆ ڕۆشنبیران بتوانن بە ئازادی بیرو رای خۆیان بلێن تەنانەت دەسەڵاتیش داکۆکیکی پارێزگاری لێ نەدەکردن".

کاتێك کە هاولاتیانی کوردستان راستیەکان بەبەرچاوی خۆیان دەبینن ، لەسەر هەڵویستی ڕۆژئاوای سکولار و سعودییە موسلمانان ،لەسەر پێشوازی کردن لەو خێزانانەی کە بە هۆی شەڕی داعشەوە دووچاری ماڵوێرانی و دەربەدەر دەبن لە نێوان ساڵانی 2014-2015 ئەو ئەوروپا و ڕۆژئاواییە کە چەندان ساڵە لە مەزگەوتەکانەوە پیاوانی ئاینی و کەناڵەکانی سەر بە حزبە ئیسلامیەکان ، ئیماژ و پێناسەی ناشرین بە ڕۆژئاوا و ئەوروپا دەدەن بە (کافر و مولحەد و فاسد و فاسق) وەسفیان دەکەن ، دەرگایان بۆ دەکاتەوە و بەڵام ئەو سعودییەی بەهشتی موسلمان ئامادە نابێت ئەو دەرگایەیان لێ بکاتەوە ، تاکی کوردیش ئەو ووشیارەی بۆ دروست بوو کە ڕۆژئاو و ئەوروپا زۆر مرۆڤدۆستانەتر بوون لە هاوکاریکردنی ئاوارەکانی دەستی داعشی بە ناو ئیسلام ، لەو سعودیایەی کە ببووو بە بەهەشتی موسلمان هەروەها لە رووی ئابورییەوە هەرێمی کوردستان دەکەوێتە ناو قەیرانەوە بە هۆی دابەزینی نرخی نەوت لە بازارەکانی جیهان ، و هاتنی ملیۆنێك پەناهەندە لە ناوچەکانی عێراق و سوریا بۆ هەرێمی کوردستان ، گەندەڵی و نەبوونی شەفافیەت باری ئابووری هەرێمی کوردستان قورستر دەکات و کێشەکان قوڵتر دەکاتەوە ، بۆیە لە ژێر فشاری قەیران و ڕۆشنبیران و ڕاگەیاندەکانی میدیای ئازاد و ئۆپۆزیسیۆن و هاوڵاتیان بە تایبەتی چینی تەکنۆکرات، حکومەتی هەرێمی کوردستان دەست دەکات بە ئەنجامدانی ریفۆرم. قۆناغێکی دیکە لە کۆرانگارییەکان ئەویش 2017 یە واتا دوای کۆتایی هێنا بە شەڕ دژی داعش، و ڕاگەیاندنی ریفڕاندۆم ، ئەم پرسە پرسێکی نەتەوەیی نیشتیمانیە و دروستبوونی دوڵەوت نەوەتەکان لێکترازانی کلتوریشی بەدوای خۆیدا هێنا ، ئەگەر جی لە شەری ناوخوی پارتی و یەکێتی لەشەری ناوخۆ یەکێتی و پارتی هەموو شتێکیان دابەشکرد لە سامانی ئابوورییەوە بگرە تا دەگا بە کلتور و هاوڵاتیانیش ، ڕۆشنبیرانیش تاوەکو ئیستا بوونەتە قوربانی ئەو لێکترازانە سیاسیە ،" بێگومان هۆکارەکەی بۆ غیابی گرووپێکی بەهێزی ڕۆشنبیران دەگەرێتەوە" کە تاوەکو ئیستا ڕۆشنبیران نەیانتوانیوە لە باشوری کوردستان خاوەن گرووپگەڵیکی بەهێز بن ئەگەر جی جیاوازیش بن لە بیروڕای سیاسی یان ئاینی یا نەتەوەی بەڵام پێوەرە نیشتیمانی و مرۆییەکان و زانستیەکان ئەوان کۆبکاتەوە و بتوانن لەسەرووی ئایدیۆلۆژییا و نەتەوە وئاین کار بکەن ، لەو ڕێگایەوە دەتوانن

گووشاری بەهێز لەسەر دەسەلآت دروست بکەن ، بۆیە ئیستا دوو گووتار لەلایەن حزبەکانی کوردستان دروستبوونە و رۆشنبیرانیش بەداخەوە بوونەتە بەشێك لە دابەشبوونی ئەم دوو گووتارە، سەرگەردانی هاولآتیان لە نێوان بەلێ و نەخێر ، ، لێرەدا کۆمەلێك پرسیار و گومانیان لای هاولآتیان دروست کردووە ، لەوانە ئەم دوو گوتارە یاریکردنە بە چارەنوسی هاولآتیان ؟. ئایا رێفراندوم بۆ دەولەتە یان بۆ موزایەدەی سیاسی؟ چونکە دەولەتێکی سەربەخۆی کوردستان خەونێکی هەموو کوردێکە وهەزارەها شەهیدی لەپێناو داوە ئەگەر ریفراندۆم بۆ سەربەخۆی بێت ئەوا هەرێمی کوردستان لە 1991 سەربەخۆییە بەلآم بێ دەولەتە ، و هیچ لایەنێك نابێت بیخاتە موزادەی سیاسیەوە، وایان کردووە هاولآتی ئەگەر بلی ئەوا لەلایەن هەندێکیان بە چاوی خائین و کوێلەی بنەماڵە سەیر دەکرێن ، ئەگەر بلی نەخێر ئەوا لە ڕوانگەی هەندێکیانەوە خائین و خۆفرۆشن ، بۆیە گرنگە رۆشنبیر رۆلی هەبێت لە یەکخستنی گووتارەکان بەتایبەتی لە قۆناغی وا هەستیاردا و ئەو پرسانەی لە پەرژەوەندنی هاولآتیانن و گرنگە رۆشنبیران بە شێوازێکی زانستی دیراسەی ئەم پرسە بکەن بۆ ئەوەی هاولآتیان لەو دۆخە گوماناوەیە رزگاریان بێت، نەك ئەوان بێن وەك بەبەغا ئەجندای حزبەکان جێ بەجێ بکەن ،بۆیە بەپرسیاریەتی رۆشنبیر لەم قۆناغە رزگارکردنی هاولآتیانە لەو گومانانەی کە راستەوخۆ پەیوەندیان بە چارەنوسی ئەوە هەیە.

هزرا نەتەوا کوردی لدەف بابێ گیانی.

Roj A *Me*

کومکرن: دلشاد حاجی

<u>بەرپرسێ ئەنجومەنێ بزاڤا کاسپین"</u>

گیانێ نەتەوا کورد دبێژە:

-"ئەگەر زورداری ل مە بهێتە کرن و زولم هاتە لسەر لایێ مە، گەر دەستەك ژی مە هەبتن ناهێلم ملێن مە بهێنە گرتن و مە بخەندڤینن"....

-"هەرکەسێ بئیمانا خوە شورەشێ بکت هەست بئازارێ ناکت ئەگەر ل مەزنترین نەخوەشی دا بت بێ ئومێد نابت"......

نەتەوایەتی و پارتایەتی و شورەش ئەوە ئەم هەمی پێکڤە هەولێ بدن بۆ بەرژەوەندی یا گشتی و نەتەوێ خوە....-

-"ئەز سەرکردێ کەسێ نینم وسەرکردایەتیا چ کەسێ ژی من نەڤێت، بەلێ من دڤێت برایێ وەبم وپێکڤە ببن کورێ مللەتی"....

- رۆژەك ژوان روژێن گران ئەوێن تژی ژ برس وماندیبوونێ، پشتی بارزانی ژ پلانا ئیرانێ ئەوا لسالا 1947 ل روژهەلاتا کوردستانێ ل مهابادێ رزکار بووی، بارزانی و پێشمەرگەێن دگەلدا بەرەڤ (یەکێتیا سوڤیەتا) ئانکو روسی یا برێك کەڤتن هەلبەت درێژاهیا زنجیرێن شاخ و چیایان چەندین رویدانێن جودا هاتنە ئارا کۆ بوونە وانێن دیروکی بۆ هەر کوردەکێ، بارزانی درێکا کاروانیا خوەدا چ بیرەوەری نە دنڤیسین بتەنێ هندەك ئاخڤتنێن وی کۆ وەکە بیرەوەری لدیوانێن خوەدا لسەر پەیڤی یە ,ئەو ژی لدەمێ ژ رووبارێ ئاراس دەرباز دبت... لسەر ئەڤێ رێکا رویت وهشك پێشمەرگەێن دکەلدا توشی برسەکا گران دبن ونەشێن بدروستی بەردەوامیێ بدنە کاروانیا خوە، لەورا بارزانی لسەر کوپیتکا ئێك ژ ئەوان چیاێن ئاسێ ئەوێن گوندێن

کوردا هاتە خوار بۆ ناف گوندەکێ ,لڤێرێ دیاردەیەکا دیروکی یا ڤوتابخانەیا نەتەوەی سەرهلددت لدەمێ هەولددت خوارنێ ژ بۆ هەڤالێن خوە پەیدابکت، ئەڤەژی دەقێ وێ ئاخڤتنێ یە/ .

بارزانی:

-من برنو دگەل خوەدا هلگرتبوو لدەور و بەرێن گوندی من چ کەس نە ددیت زێدەباری پیرەژنەکێ کۆ زاروکەك ل باوەشا خوەد ا هلگرتبوو...

-من سلاڤ لێکر...چەوانی پورێ؟

-پورێ:خێرهاتی کورێ من..تە چ دڤێت؟ -

بارزانی: هەوالێ و دەنگ و باسێن تە چەوانن...کازەلامێ تە؟.

بتەنێ من کورەك هەیە و ژ مێژە زەلامێ من وێ مری...

H2........1+1

-پورێ ئەم پێتڤی بهندەك نانی نە...تو دشێ هاریکاریا مە بکی؟

-بلا,دێ بتەنێ نانەکێ دمەتە, نانێ دیژی بۆ منە.

-بەلێ پورێ..ئەم گەلەکن و یەك نان تێرامە ناکت و چ کەسێ ژ مە تێرناکت ئەم برسی وماندینە؟.
-هەرن بمرن...بوچی ماندینە؟...ما هوین ژ بارزانی و هەڤالێن وی ماندیتر نینن؟.
-ئەرێ ما تو نزانی ئەزکیمە..ئەز ئەوم""بارزانی""
نەخێر..باوەرناکم....کا هەڤالێن تە؟.-
-ئەو ل چیاینە..ئەگەر باوەرژی نەکی وەرە لگەل من دانیشاتە بکم
هەر وی دەمی پیرێ بەردا گریێ و روندك باراندن خوە هاڤێت دەستێ من و بگریڤە ماچیکر وگوت/
-تۆ ((بارزانی)) گیانێ من گوری تەبت و ئەز باوەش کرم...
لدەمێ زانی ئەز بارزانیمە..,, ئەو بهاوار هاوارڤە چوو لناڤ گوندی نان بۆ مە کوم کر و گازی کورێ خوە کر...
-پورێ...."(سەیدوو)" کورێ من وەرە وەرە بۆ لایێ مامێ خوە ((بارزانی))....
بارزانی ئەز و کورێ خوە دێ دگەل وەهێن بۆ شەری...هەمی تەمەنێ مە قوربانی تەبت..ئەم ژ هەوە باشتر نینن؟.
-بارزانی:رێکامە دویر و دژوارە.. کورێ تەژی زاروکە..بەرگریا ئەڤێ رێکا ماندی ناکت,لجهێ خوە بمینن بهاریکاریا خودێ ئەم دێ بزویترین دەم (سەرکەڤن)...
-بارزانی:کورێ من "سەیدۆ" ها بوتە ئەڤێ برنوێ..وەرە بگرە.. ژ بیراتە نەچت """تو کوردەك ستەم لێکری وبن دەستی"""".
"سەیدو":سوز و پەیمانێ ددم ئەگەرڤیشەکەك لدژی دوژمنی بتەڤت.. فیشەکا دوێ ژ برنویا دەستێ سەیدوی بت".
بەلێ پشتی چەندین بزاڤ و شورەشێن کوردی "سەیدو" شەهید بوو ,وەسیەتا وی ئەو بوو ئەگەر شەهید بوو بلا گورێ وی

دناڤبەرا سنورێ کوردستانێ وعیراقێ دا بت... بارزانی دەربارەی شەهید بوونا وی دگوت/

" خوێنا "سەیدۆ" ب نەحەق نەرژیایە

بەلکی خاکا کوردستانێ پێ ئاڤ دایە.
"بارزانی"

....لەوران دەما شەهید بووی وعەربان جارەکێ ژ بارزانی پرس کربوو بلا چ سنور دناڤبەرا کوردستانێ وعیراقێ دا نەمینن.لەوران بارزانی بەرسڤا ئەڤێ پرسا وان دا و گوت:

"سنورێ کوردستانێ هەتا سەر گورێ سەیدووی یە"....

H2........1+1

DR.MUSSA KEVAL

Serokê Bizava aşţî ya navxwe..

"مەهێزەك هەیە نەهێلایە ئەم بحەلن

و لاوازییەك هەیە نەهێلایە ئەم سەربكەڤن"

بزاڤا ئاشتی وناوخوی" بكورتی "بان" بزاڤەك هزری وجڤاكی یە كرنگیێ ددتە هەڤپەژراندن و هەڤدوو گەهشتنێ لناڤ سیاسەت و كومەلگەهێ وهەموو بوارانده دیسان ژ بۆ بەلاڤبونا شورەشا خۆە یا فەرهەنگی گرنگییێ ددتە خواندنگەهـ ,پەرستگەهـ ,خێزان ولایەنێ سیاسی یێن جودا ,"بان" ل هەر جهی هەیە و لهەر چوار لاییێن وەلات كار بۆ بەرفرەهكرن وسەرخستنا ئەڤێ بزاڤێ دكن و ئەندامێت وێ هەمی پارتێن باشور, باكور, رۆژهەلات, رۆژئاڤاێ كوردستانێ پشكدارن هەر وەك دانەرێ بزاڤێ بۆمە دپەیڤت ودبێژت:

"ئارمانجامە ئاشتییە دناڤبەرا هەمی لایەنان دا ب

زێهنیەتەكا سەردەم ل هەر چوار پارچێن كوردستانێ".

ئانكو " بساناهی ئەم پێك بهێن وبزەحمەت شەرێ ئێكو دوو بكن " بەلێ بداخڤە نها ئەم بساناهی شەر دكەڤن و بزەحمەت پێك دهێن ئەڤەژی ئەگەر هەر ئەڤ زێهنیەتا كەڤنارە , دەما مروڤ دبێژتن ئەز حەز ژ وەلاتێ خۆە دكم " دڤێت مروڤ حەز ژهەر پارچەكا دی یا نەتەوەێ خۆە بكتن".دیسان من دڤێت بێژم "دەسهەلاتداری ئەمانەتە نە مولكە".

چونكی كێ پروژێ باش هەبتن دڤێت بهێتە وەرگرتن وجهـ بەجهـ كرن" لەوران دڤێت شەرێن پارتێن مە یێن سیاسی بۆ كوردستانێ ئاڤەدانی بت وكا كی دێ ژبەری یێ دی ئاڤەدانییێ كتن وهەر ئەڤ چەندە ببتە هەڤركی"..ل ئاستا رۆژهەلاتا ناڤین دە ل ڤان چەند سالێن داوی دە بگرە هەر ژ "فیرعەونی,سومەر....و " وچەندین نەتەوەێن دی هەمی حەلهان ونەمان بتەنێ كوردمان ,ئەرێ چما كورد مان وب ئەڤێ هێزا هندە مەزن نەبوون وەلات؟ ئانكو "مەهێزەك هەیە نەهێلایە ئەم بحەلن" ئەها ئەم ل سەر ئەڤێ میزانییێ دهزرن , ئەڤ پرسگرێكە نە لسەردەما هاتنا ئیسلامێ نە بەلكی ژبەری هاتنا ئیسلامێ لناڤ گەلێ مەدا هەبوون لێ ئەڤ چەندە بدیتنا من دوو ئەگەرن:

1-دەرەكی: وەك نەتەوەێن دەوروبەرێن مە هەر وسا كاریگەری یا هاتنا هزرا ئیسلامێ ژی هەیە بەلێ ئەڤە نە ئەگەرەك سەرەكی یە .

H2........1+1

2-نافخوى: "مێشك و زيهنيەت " ئەم كورد حەز ژ هەڤدوناكن زێهنيەتا مە هەر ئەڤەيە "ئەز و بە س بەس ئەز ئەگەر نە ئەز نە چ كەس".

زێدەبارى كە رب و كين هە ڤركى يا دناڤ مەدا...وەك ل هندەك دەمێن بورى دا دابينى سەرا بزنەكێ چوار كە س دهاتنە كوشتن وهەر ئەڤ زێهنى يەتە بشێوەيەك دى مايە ئانكو دڤێێتن بهێتە گوهرين.

كومەلگەهـ وەكى ئاڤێ يە كاچەوا ئاڤ پێل پێل دچتن و دبورت بڤى رەنگى دەم بۆ دەمى خەلكێ ئەڤێ كۆمەلگەهێ ژى دچن ودهێنە گوهورين بڤى رەنگى بزاڤا مە هەول ددت سەرێ كانيا ئەڤێ ئاڤێ يان كانيێ پاقژ بكت.

رۆژا مە- چەوا ؟

كەڤالێ- مەبەستا من نە بەرپرسيار و گوهورينا دەسهەلاتدارانە بەلكى ئەو زێهنى يەتا جەند هزار سالانە ئەها ئەڤە ئاريشە يە ئانكو " گوهورينا هزر و زێهنيەتێ نەك تاكەكەسى" لەوران ئەگەر ئەڤ بزاڤە هاتە پەيرەوكرن ل ماوەيەك نێزيك دا ئەو هێزا ئەم پێ وەك كورد ماين ب ئەڤێ هزر و زێهنيەتا نووى يا ئەم لسەر دهزرن بڤى رەنگى ئەم دێ ژئەوروپا بورينن لێ ب باوەرامن ئەڤ بزاڤە بتەمامى بيست يان سيە ساليێن دى بۆ دڤێتن تا بهيێتە جە بە جە كرن وەك پەيرە وكرن, ئاريشا مە ئەوە ياشمە ڤە مالامە بتنێ يا مەيە چنكو ئەم نزانن زاروكێن مە تا چەند ساليێن دى دێ پێكڤەبن لەورا دڤێت خێزانا كوردى ببتە خێزانەك ولبن ئێك "بان"ڤە ژيانا خۆە دەربازبكن.

H2……..1+1

Awat Derya

سه رهه لدانه وه ی دینی زه رده شتی له کوردستان :

١- ماوەیکە زەردەشتیەکان سەریان هەڵداوە، بەتایبەتی لە دوای ساڵانی دوهەزارەکان، لە هەولێر و سلێمانی و کەرکوک هەتا دهۆکیش، تاک تاکەی رۆشەنبیران و بیرمەندانی زەردەشتی وە هەروەها بە شێوەیکی رێکخراوەیش هە بوو وەک ناوەندی ئاڤێستا لە کەرکوک هەولێر و سلێمانی کە لە رۆژنامەکان وە لە دیمانەی تەلەفزیۆنیش لێدوانیان ئەدا سەبارەت بە ئاینی زەردەشتی. وە هەروەها کۆرو سیمیناریشیان پێش کەش ئەکرد، بەڵام ئەوسا زۆر بە ئاشکرا نەبوو لەبەر ئەوەی هیچ یاسایێک نەبوو بۆ پارێزگاری کردن لە زەردەشتیەکان، لە هەرەشەی توندرەوانی ئاینی. دوای دەرچوونی یاسای ژمارە پێنجی ساڵی ٢٠١٥ کە لە لایەن پەرلەمان حکومەتی هەرێمی کوردستان بریاری لەسەر درا، کە ئاینی زەردەشتی بە فەرمی ناسێنراو بۆیە لەو ساوە ژمارەیکی زۆر لە زەردەشتیەکان بە ئەزادانە ریورەسمی ئاینی خۆیان ئەنجام ئەدەن. زەردەشتیان لە شاری سلێمانی ئاتشگایکی فەرمی باورپێکراو، لە لایەن حکومەتی هەرێمی کوردستان یان هەیە، بۆیە ئێستا ژمارەی زەردەشتیان لە زیادبوون دایە .

٢ - ئەوەی راستی بێت ناتوانین ئاماری تەواو بدەین، بە تایبەتی هێشتا هەل و مەرجی ئەمنی لە ناوچەکە تەواو نیە،و خەڵکانێکی زەردەشتی زۆر هەن، تا ئێستا مەترسیان هەیە لە تووندرەوانی ئاینی. ئێستا دەبینین کە توندرەوان و تیرۆریستانی داعش بە ناوی ئاین چیان بەسەر براو خۆشکانی ئاینی ئێزدی هێنا، کە ئەمە ٧٣ جارە دووچاری جینودساید دەبنەوە، و جگە لەوەش خودی موسڵمانان کە یەک خوداو یەک پەیامبەریان هەیە، بە توندرەوی ئاینی یەکتر دەکوژن ، بێگومان نا موسڵمانان حالێان زۆر خەراپتر دەبێت لەو بارو دۆخەکەدا .تەنیا دەتوانم بڵێم لە کوردستان

نزیکەی دووسەد هەزار زەردەشتی دەبێت بەڵام ئەوە ئیحسائیەیکی فەرمی نیە چونکە بە فەرمی تا ئێستا نە ژمارەی دانیشتوانی کوردستان و نە ژمارەی تەواوی عیراق نازانین چەندە.

٣ - سەرهەڵدانەوەی ئاینی زەردەشتی هۆکارەکەی بەریەکەوتنی ئاینەکان نیە ،بەڵکوو ئاینی زەردەشتی بە فەرمی بە پێ یاسای پەرلەمان و حکومەتی هەرێمی کوردستان گەرایەوە ،لە چوارچیوەی پرۆسەی پێکەوە ژیانی بە ئاشتیانە ،بۆ نەهێشتنی بیری توندرەوی و تیرور لە نێو هەموو ئاینەکانی کوردستان، ئەم پرۆسەیە پرۆسەیکی ستراتیژی جیهانیە بۆ نە هەشتنی توندرەوی، بە مەبەستی چەسپاندنی ئاشتی ناوخۆیی و جیهانی . ئاینی زەردەشتی ئاینێکی عەقلانی عیرفانیە و بنەماکانی لەسەر بیرو ووتەو کرداری چاکە بۆ ئاشتی و خێروخۆشی مرۆڤەکانە بەبێ جیاوازی رەگەزی یا ئاینی یارەنگی گرنگ ئەوەیە بۆ چاکە بێت. ئاینی زەردەشتی ئاینی ژێنگە پارێزی و کارکردنە بۆ پاراستن و بەرەو پێش بردنی ژیان و جیهان کە لە ئاینی زەردەشتی بەشێکە لە وەدەستهێنانی رەزامەندی خوداوەند و مەرجی ئێمانداریەتی مرۆڤی زەردەشتیە.

٤ - هیچ هۆیکی سیاسی دوور یا نزیک لە پشتی گەرانەوەی ئاینی زەردەشتی دا نیە، چونکە ئەم پرسەیە پرۆسەیکی بە تەواوەتی ئاینیە، و سەربەخۆیە وابەستە نیە، بە هیچ ئەجینداێکی سیاسی ناوخۆیی و دەرەکی، و لە هەمان کاتدا بێ لایەنە، و تێکڵاوی هیچ مەلملانێکی سیاسی نین و نابین لە کوردستان. هەرچەنە پەیامی ئاینی زەردەشتی بۆ هەموو مرۆڤەکانە، بەڵام یەکێک لە ئارمانجە ستراتیژیەکانمان پاراستنی ئاسایشی نەتەوەیی و نیشتمانی کوردستانە، چونکە نەتەوەی کورد بۆ ماوەی زیاتر لە دوو هەزارو چوارسەدوو پەنجا ساڵ

H2……..1+1

بەر لە هاتنی ئیسلام لەسەر ئاینی زەردەشتی بووە، وە لەسەر ئەندێشەو ووتەو کرداری چاک پەروەردە بووە، کە کورد پێی ناسراوە وەک ناسنامەو فەرهەنگ و کەلتور و مێژوو. ئێمە بۆ بەرەو پێشبردنی پرۆسەی گەرانەوەی زەردەشتی هاوکاری و یارمەتی، لە هەموو هاوونیشتیمانێکی کوردستانی وەردەگرین، بەڵام بەبێ هیچ مەرج و شروتێک، بۆیە بە دڵنیاییەوە پرۆسەکەمان و خۆشمان وابەستەی هیچ حیزبێک نین و ئارمانجمان فەلسەفە و فەرهەنگ کەلتوری ئاینی زەردەشتیە، ناساندن و گەرانەوەی ئاینی باوباپیرانمانە ، بۆ کۆمەڵگای کوردەواری، لە چوارچیوەی پرۆسەی پێکەوە ژیانی ئاشتیانە پێکهاتەکانی ئاینی و نەتەوەیی لەکوردستان.

٥ - هەموو ئاینەکانی یەکتا پەرستی لە زۆر بنەماکانی خوداپەرستی و چاکە هاوبەشیان هەیە، بەڵام لە چەمکەکانی ژیان و ژینگە، پێگەی مرۆڤ و پراکتیزەکردنی جۆرە جیاوازێک هەیە . ئاینی زەردەشتی ئاینێکی عەقلانی، عیرفانیە هانی مرۆڤ ئەدات کە عەقلیان بورژێنن، بەبیرکردنەوە و رامان چارەنوسی خۆیان دیاری بکەن، و جیهان بەرەو پێشەوە بەرن، لەسەر بنەمای بیرو ووتەو کرداری چاک. بە دڵنیاییەوە، مرۆڤەکان ئەگەر پەیرەوی تەواوی ئەم بنەمایانە بکەن لەگەڵ یەکتری ، لەگەڵ ژینگە، ژیان بەرەو پێشەوە ئەبەن، بۆ ئاشتی و بەختەوەری مرۆڤەکان. زەردەشتیەکان لەم پرۆسەیەدا نە بەدوای دراوو ، نە بۆ پایە و پۆست و دەستەڵات بەشداری دەکەن ، هەموو کۆششەکانیان گەراندنەوەی بیری چاک و ووتەی چاک و کرداری چاکە بۆ کۆمەڵگای کوردەواری.

٦ - بەرنامەی داهاتوومان کردنەوەی چەند ئاتشگەیکی گەورەیە،لە هەموو پارێزگاکانی کوردستانی باشوور بە هاوکاری زەردەشتیانی جیهان ، کە هەر ئاتشگەیک پەیمانگایێک ، بۆ فەلسەفەی زەردەشتی، لەگەڵ فێرگەی تایبەت بە پیشە مرویەکان لە خۆ ئەگرێت ،یەکەمین ئاتشگە لە سلێمانی پایتەختی رۆشەنبیری کوردستان ئەبێت.

٧ -پرۆسەی ناساندنەوەی ئاینی زەدەشتی پرۆسەیکی درێژ خایەنە بۆیە دەبێ بە هێمنی و ئارامی و لەسەر خۆ لە چوارچیوەی پرۆسەی پێکەوەژیانی ئاشتیانەو رێز گرتن لە پیرۆزیەکانی هەموو پێکهاتە ئایینی و نەتەوەییەکانی کوردستان ئەنجام ئەدرێت، تا ئێستا چالاکانە بەشداریمان کردوە ، سەبارەت بە هەرەشە تا ئێستا هێچ هەرەشەیکی دیاریکراو لە لایەن هیچ کەسێک و لایەنێکی دیاریکراوی ئاینی، یا سیاسی، لە هیچ کەسێکی دیاریکراوی زەردەشتی، لامان تۆمار نەکراوە، جگە لە چەند مەلایێک وەک عبد الطیف سەلەفی و مەلا حسیب لە سلێمانی، کە ووتاری سوکایەتی کردن بە ئاینی زەردەشتیان دابوو، بۆیە ئێمەش لە دادگا سکاڵای یاسایمان لەسەریان تۆمار کردووە .کوردستان هەمیشە و لە مێژوو تا ئێستا لانەی پێکەوە ژیانی ئاشتیانەی ، هەموو ئاینەکان بووە، کە لە خۆرهەڵاتی ناوەراست تەنیا لە کوردستان دیاردەیە هەیە. موسڵمان و ئێزدی و مەسیحی و تانەت جوە کوردەکان پێش ساڵی١٩٤٨ لە کوردستن هەموویان بەبێ هیچ کێشەیێک بە ئاشتیانە دەژیان . تەماشا دەکەین هەموو شاعر و ئەدێب و سەرکردەکانی شۆرشەکانی کورد بۆ ئازادی و سەربەخۆیی کوردستان زۆربەی هەرە زۆریان مەلاو شێخ و بنەماڵەی ئاینی ئیسلام بوون و فێری خوێندەواری و بیری نەتەوایەتی و نەورۆز شۆرش یان کردین هۆیەکەشی دەگەرێتەوە بۆ ئەوەی کە نەتەوەی کورد لە بنەرەتدا بۆ زیاتر لە ٢٤٥٠ ساڵ لەسەر ئاینی زەردەشتی پەروەردەی ئەندێشەو ووتەو کرداری چاک بووە کە هەوێنی پێکەوەژیانی ئاشتیانەیە تائێستاش لە کوردستان.

٨ - سەرهەڵدانی پرۆسەی زەردەشتی لە هەل و مەرجێکێکی دژواری ئەمنی , دارایی بوو . بێ دەرامەتێک زۆر رووی لە بازار و ئێش و کار کردووە .ئێمەش پرۆسەکەمان تا ئێستا لەسەر گیرفانی خۆمانە هەموو زەردەشتیەکان خۆ بەخشانەکار و چالاکیەکان ئەنجام ئەدەن بۆیە ئێستا ناتوانین لەم بارودۆخەدا نوینەرایەتی و پەرستگە لە شارەکاندا بکەینەوە هیوادارین لە ئایندەدا ئەو هەلەمان بۆ برەخسێ.

٩- بانگەشە بۆ زەردەشتی یەک بانگەشەیە، ئێمە بروامان بە ووتەکانی خودی پەیامبەر زەردەشتی پاک هەیە، کە لە {گاتاکان}دا فەلسەفەی ئاینی بەرجەستە دەکات لە خودا پەرستی، لەگەڵ ووروژاندنی عەقلی مرۆڤەکان بۆ ناسینی خود و خوداو ژینگە و ژیان بۆیە بەلای ئێمەوە گرنگ ناساندنەوەی ئاینی زەردەشتیە کە ئەرکی هەموو تاکێکی زەردەشتیە. پرۆسەی بانگەشەی زەردەشتی هی هەموو تاکێکی زەردەشتیە ،و ئێمە خۆشحاڵ دەبین هەر کەسێک لە هاوبیرانی زەردەشتی لەلای خۆیەوە بانگەشە بۆ ئاین و فەلسەفەی زەردەشتی بکات و مۆمێک لە تاریکیدا بۆ رۆناکی دابگیرسێنێ.

١٠-هەرچەندە کۆمەڵگای کوردی زۆرینەی موسڵمانە بەڵام کەلتورو فەرهەنگی لەمێژینەی زەدەشتی لە ناخیدا لە کردار و رەفتاریدا بۆتە ناسنامەی کورد بوونی . زەردەشتی ئاینێکی عەقلانی عیرفانیە واتە ئاینێکی تەبشیری نیە چونکە بنەماکانی لەسەر بیری چاک و ووتەو کرداری چاک دامەزراوە .لە ئاینی زەردەشتی هەر کەس و ئاینێک پەیرەوی چاکە بکات بە ئیماندارو خودا پەرستی ئەژمارد دەکرێت. هەر موسڵمانێک یا مەسیحێک یا خاوەن هەر بیروباوەرێک چاکە بکات و دوور بکەوێتەوە لە خەراپە جێگای رێزو ستایشی زەردەشتیانە .

١١ - مرۆڤ بوون لە ئاینی زەردەشتی پیرۆزترین بەهایە و بە پلەی یەکەم دێت چونکە پەیامەکەی ئەشۆ زەردەشت پەیامێکە بۆ هەموو مرۆڤایەتی لە دوای ئەوە نیشتمان ووڵات پیرۆزە کە پێویستە لەسەر زەردەشتیەکان بیپارێزن بە گیانی خۆیان و هیچ کەسێک بە زەردەشتی نازاندرێت ئەگەر خیانەتی لە خاکی نیشمان و گەلی کوردستان کردبێت ئیجا لە دوای ئەمە پیرۆزی ئایین دێت.

١٢ - لە ئاینی زەردەشتی دا ئازادی جوانترین خەڵاتی یەزدانە بۆ مرۆڤ کە نابی لێ بێ بەری بکرێت .کۆمەڵگای مرۆڤایەتی هەرگیز گەشە ناکات گەر ئازادی و ئیرادەی ئازادی هەڵبژاردنی تیا نەبێت .

سەبارەت بە چەمکی دیموکراسی :یەکەمین سروودی زەردەشت بە {یاثا ئەهو} دەست پێ ئەکات واتە پرینسیپی هەڵبژاردن {بۆ ئەوەی ئاشتی و خۆشگوزەرانی و سەقامگیری و پێشکەوتن و

بەختەوەری بۆ جیهان فەراهەم بکرێت دەبێ خەڵک کەسانێک هەڵبژێرن کە لێهاتوو بن بتوانن جیهان رزگارکەن لە هەڵەی عەقلی و جەستەیی ،بەرەو راستی و پێگەیوشتوویی و{کماڵ} و نەمری بەرن. زەردەشت دامەزرێنەری یەکەم دیموکراسی عەقلی وجەستەیی و روحی و مادییە کە ٣٧٥٠ ساڵ لەمەوبەر لە گاتاکان باسی لێوە کردوە. سەبارەت بە ژینگە پارێزی کە هەمووی پەنجا ساڵێکە دەوڵەتان باسی لێوە دەکەن بەڵام زەردەشت زیاتر لە ٣٧٥٠ ساڵ} پارێزگاری و پاراستنی ئاگر و ئاوو هەواو خاک و درەخت و ئاژەڵ بە پاک راگرتنیان بە مەرجێکی پیرۆزی ئیمانداری و خودا پەرستی داناوە.} جگە لە مانەش فەلسەفەی زەردەشت، کاریگەری تەواوی هەیە لە سەر هەموو ئاینەکان و فەیلەسوفەکانی جیهان بە راستی دەتوانین بڵێم کورد خاوەنی شارستانیەتی پێشکەوتووی مرۆڤایەتی و ئاینێکی پێشکەوتووی کۆمەڵایەتی ،تەبا لەگەڵ زانست و قەناعەت بەخش لە رووی روحیەوە ئەوسا و ئێستاش ، جێگای خورافات و موجیزاتی تیا نابێتەوە تا بە تێپەر بوونی کات و پێشکەوتنی زانست پۆچەڵ بێتەوە. هەرچەندە ژێردەستەیی و ئەو هەموو ستەمو زۆرداریانەی بە درێژایی مێژوو لە کورد کراوە بەڵام کورد خەسلەتە جوانەکانی، لە بیرو ووتەو کرداری چاک لە دەست نەداوە، وهەمیشە شانازی بە کورد بوونی خۆی دەکات، و لە ناوو میللەتانی جیهانیش کورد جیاوازەو جێگای رێزو پێزانینە .

١٣- سەبارەت بە پرسی ریفراندۆم کە دەمەوێ باسی لێوە بکەم . دمەوێ دووبارە رای خۆم وەک نوێنەری زەردەشتیانی کوردستان بەیان بکەم ئێمە ریفراندۆم بە پرسێکی نەتەوەیی دەزانین چونکە خەونێکی لەمێژینەی نەتەوەی کوردە بۆ سەربەخۆیی کوردستان.

وە هەروەها مافێکی رەوای نەتەوەکەمانە، موڵکی هیچ تاکە حیزبێک نیە بە تەنیا، بەڵکوو موڵکی هەموو حیزبەکان و تێکرای هەموو پێکهاتەکانی گەلی کوردستانە، بۆیە ئێمە بە ئەرکێکی نیشتمانی و نە تە وە یی دە زانین.بویە ش هە موو پارتە سیاسیە کانی کوردستان بە شداریان کرد بە تایبە تی ئە و پارتە سیاسیانە ی کە دژی توقیتی ریفراندومە کە ش بوون.

H2........1+1

"داركولییسم"

"ڕێبازی داركولییسمی ئەدەبی جیهانی"

Muhemed rezayîdarkolî

FEKOLER/roman nivîs

<u>mamustayi Zankoyîtehran</u>

وەڕگێڕانی لە فارسی بو كوردی: سەلاح نیساری.......................................

مانیفێستی جووڵانەوەی ئەدەبیی داركولییسم Darkoliisme (مەكتەبی ئەدەبیی داركولییسم) ئەم مانیفێستە وەڕگێر دراوە لە فارسیەوە بۆ كوردی لە ژێر ناوی جووڵانەوەی ئەدەبیی داركولی Darkoliisme " كە لە ساڵی ٢٠١٥ لە لۆسانجلێس بە چاپ گەیشتووە .

هەمیشە ئاواتی من ئەوەبووە دنیا دوور بێ لە شەڕ و زۆرداری. هەموو بە كۆمەڵ بژین و هۆگری دوورە پەرێزی نەبین. هەر بەو هومێدەش رۆمانی مەرگی دراوسێم نووسی و بناخەی ئەدەبی داركولییسمیم داڕشت لێرەدا بە دڵ دەخوازم نووسەرانی دنیا بە گشتی تێكەڵ بەم جووڵانەوەیە ببن و قەڵەمی خۆیان لەو بوارەدا وەگەڕ بخەن. لەو پەیمان نامەیەدا هاوبەش بن و ئەو رێچكەیە بگرنەبەر. چونكە ئەدەبیات پێویستی بە پەیمان نامەیەكی ئاوا هەیە.

دەستوور:

پەیمان نامەی جووڵانەوەی ئەدەبی داركولییسم بریتییە لەو دە برگەیەی خوارەوە.

1.- داواكاری بۆ یەكریزی و پەرەپێدانی دۆستایەتی لە نێو خەڵك و حاوانەوەی مرۆڤ لەگەڵ ئاژەڵ و سروشتدا.

2 .- دنیا بە ماڵی خۆمان بزانین.

3 .- دژ بە رەگەز پەرستی و دەمارگرژی ئایینی.

4.- پاڵ بە ویژدانەوەدان.

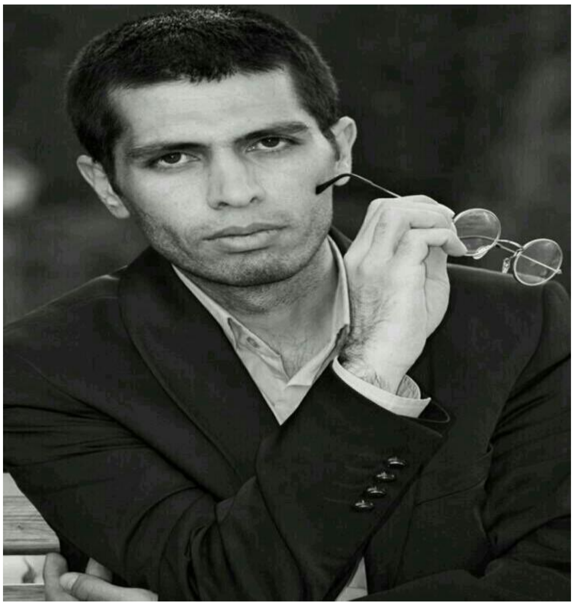

5.- ئازادی بیر و ڕا دەربڕین.

6.- ئازادی لە بەكار هێنانی مێتۆد و شێوازەكانی نووسین.

7.- رەخنە گرتنی بوێرانە.

8.- لەخۆ بوردوویی.

9.- ڕووراستی.

10. یەكسانی مرۆڤەكان.

چوارقورنەی ئەم دنیایە بە یەك چاو تەماشادەكەن و لەدڵەوە خۆشیان دەوێ. لە نووسراوەی خۆیاندا سەبارەت بە هەر لایەكی ئەم جیهانە گەر بەپێویستی بزانن وەدەنگ دەێن. زمانی خۆیان بە بەرپرس دەزانن هاوار و بانگەوازی خەڵكی جیهان..

1.داواكاری بۆ بە هێزكردن و پەرەپێدانی دۆستایەتی لە نێوان مرۆڤدا، هە روە كو خۆشەویستی مرۆڤ و گیانداران و سروشت.جووڵانەوەی ئەدەبی داركولی بەهێز كردن و پەرەپێدانی ئاشتی جیهان بە گرنگترین ئامانجی خۆی دەزانی. جووڵانەوەی ئەدەبی داركولی بارو دۆخی هەنووكەیی جیهان ئاڵۆز و مەترسیدار هەڵدەسەنگێنی.

H2........1+1

جیهانی ئەمڕۆ، بێ حورمەتی و لە دژیەک ڕاچوون. خۆخۆری و عەشیرەتگەرایی. نایاسی و تاک ڕەوی. شەڕ وەختێ بێ مانا دەبێ ئەگەر کەسێک کەسێکی دیکە بریندار بکات یان بە هۆی شەڕ لە نێوان دووکەس و تاقمێکدا خوێن ڕشتن بێتە ئاراوە. تەنانەت خۆپەرستیش بەشێکە لە بەشەڕ هاتن لەگەڵ ئەموئەودا. لە ڕاستیدا تەواوی شەڕەگەورەکان لە خۆپەرستییەوە سەر چاوە دەگرن. جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولی جیهانێکی دوور لە شەڕ و خوێن ڕێژی دەوێ. واتە دنیایەک کە خۆ پەرستی تێدا نەبێ. خۆ دوور نەخستنەوە و یەکتر کوژی تێدا نەبێ. لە هەمبەر ئەوانەدا دنیا پڕبێ لە خۆشەویستی و یەکتر خۆش ویستن و دەستی برایەتی بۆ یەکدی درێژ کردن. نووسەرانی ئەدەبی دارکولی بۆ پەرەپێدانی ئاشتەوایی لە دنیادا دەنووسن. بێزارن، ئاژاوە و شەڕ و کوشتن، مەحکووم دەکەن و بە نووسینەکانی خۆیان هەوڵ دەدەن لە سەر هزر و ئاکاری خەڵکی جیهان کاردانەوەیان هەبێ؛ تا ئەو جێیەی خۆشەویستی و ئاشتی جیهان پەرەبستێنێ. جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولی، بە گشتی خەسار گەیاندن بە مرۆڤ، سروشت و باقی گیاندارانی کێوی، دوور لە پاک ڕەوشتی و پێچەوانەی ویستی ئەو دەژمێرێ. هەر بەم هۆیەوە نووسەرانی ئەو جووڵانەوەیە لە نووسراوەی خۆیاندا، خۆشەویستی مرۆڤ لەگەڵ بڵاو بکەنەوە .

3-دژ بە ڕەگەز پەرستی و دەمار گرژی ئایینی:

""جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولی، بە گشتی بیری ڕەگەز پەرستی و دەمارگرژی مەترسیداری ئایینی بە ناپەسند دەزانێ و لە نرخ و بایەخی مرۆڤایەتی کەم دەکاتەوە""..

جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولی، تەواوی خەڵکی دنیا، بە هەموو ڕەنگێکەوە، ڕەگەز، بارودۆخ و ئایینی جیاواز، لەگەڵ یەکدی یەکسان و بە چاوێک سەیریان دەکات و ڕێز بۆ هەموویان دادەنێ. نووسەرانی ئەم جووڵانەوەیە لە بەرهەمی خۆیاندا ڕەگەز پەرستی ڕەت دەکەنەوە و بە دوور لە ئاکاری ئینسانی دەژمێرن. جووڵانەوەی ئەدبی دارکولی، هەوڵ ئەدا هەموولایەک وریا بکاتەوە هەر چەشنە دەمارگرژی ئایینی کە دەبێتە هۆی ڕێک هەڵپرژان لە نێوان دوو دەستەدا، یان دووری کردن دەستەیەکی زۆریش بچووک لە خەڵکی جیهان، دوور لە پاک ڕەوشتی و بە نامرۆڤانەی دەزانێ.

4-دانەپران لە ویژدان:

جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولی باوەڕی وایە، ویژدان، تەنیا دەسەڵاتێکە پێویستی بە دادوەر نییە,هەر بۆیە بە تەرازووی ویژدان ئاکاری شیاوو نەشیاو هەڵدەسەنگێنێ. نووسەرانی دارکولییستی نابێ بە هیچ شێوەیەک بە پێوەری ئەموئەو وەختێ لە نێوان زۆربەی خەڵکدا لێک ترازان دەهێنێتە ئاراوە، بۆوێنە شێوازەکان، ئایین، فەلسەفە و نەریتی تایبەت بە هۆزەکان، لێکۆڵینەوە لەسەر کێشە ئاڵۆزەکانی خەڵک بکەن و بە کەڵک وەرگرتن لەوان بیر و باوەڕی خۆیان بچەسپێنن. ئێمە بڕوامان وایە، ویژدان دەتوانێ باشترین زەڕەبین بێ بۆ جیاکردنەوەی باش لە خراپەکان.

Darkoliism

5-ئازادی بیرورا دەربڕین:

نووسەرانی دارکولییستی، ئازادی قەڵەم بە مافی خۆیان دەزانن و بە هاسانی و بەبێ جیاوازی سەبارەت بە کەسەکان، حکوومەت، ئایین، بیرورا، هۆگری و داب و نەریتی مەزنی خەڵکی جیهان دەنووسن,جووڵانەوەی ئەبی دارکولی لە بواری دەربڕینی ڕاستییەکان لە هیچ لەمپەر و بەرهەڵستێکی دژ ناپرینگێتەوە و نووسەرانی دارکولییستی بە ئاشکرا نووسراوی خۆیان لەسەر پاکەتی پۆستە و ناوی کەسایەتی بەناوبانگی جیهان لە

کتێبەکانیاندا دەهێنن, جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولی لە دەربڕینی هەموو بابەتێک بەو مەرجەی تایبەت بێ بە پەرەسەندنی ئاشتی جیهانی و وەرگرتنەوەی مافی ژێرپێ خراوی خەڵکی زووڵم لێکراوی جیهان لە دەستەی زاڵم و زۆرداران، یارمەتی دەدات و خۆنابوێرێ و دەستی ئاواڵایە.

6-ئازادی لە بەکار هێنانی مێتۆد و شێوازەکانی نووسین:

""جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولی بە ئامانجی پەرەسەندنی یەکتر ویستی، دڵۆڤانی، لەخۆبوردوویی، یەکسان خوازی دونیا بە ماڵی خۆزانین""...ئازادی بیر و ڕادەربڕین و رووراستی، لە نێو خەڵکی جیهاندا هاتۆتە ئاراوە، ئەو جووڵانەوەیە بۆ شوێن دۆزی و بۆ ئێرامانی دنیا بینی نووسەران لە دەسنیشان کردنی پەیام و ناوەرۆک هزری ئەوان کار دەکا. هەر بۆیە نووسەرانی جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولی لە بەکارهێنانی مێتۆد و شێوازی نووسینی رابردوو، ئێستا و داهاتوودا ئازادن. بۆوێنە، ئەو نووسەرانەی بە شێوەی شەپۆلانی زەین یان سوورئاڵ و هەر جۆرێکی ئەدەبی دیکە دەنووسن، دەتوانن بە قبوڵ کردنی پەیمان نامەی جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولی، ڕێچکەی نووسینی خۆیان بخەنە خزمەتی ئەو پەیمان نامەیەوە. جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولی لە سەر لەبەری شێواز و رێ و شوێنی نووسینی رابردوو ئێستا و داهاتوو کەڵک وەردەگرن و پەیمان نامەی ئەو جووڵانەوەیە تەنیا تایبەتە بە بابەت و پەیامی کتێبەکان.

7-رەخنە گرتنی بوێرانە:

نووسەرانی دارکولییستی لە بەرامبەر رەخنەدا دڵ فراوانن، یەکێ لە ڕێبازەکانی تایبەتی جووڵانەوی ئەدەبی دارکولی لە رەخنەی کرداری ناڕەوای مرۆڤ، ئەوەیە کەوا راستە و خۆ ناوی کەسەکان لە کتێبەکاندا دەنووسێ و بە وریاییەوە، لە کاتی رەخنە گرتن لەوان، جنێویان پێدەدا. نووسەرانی ئەدەبی دارکولی لە وەختی رەخنە گرتن لە نابار، ئازادن جنێویان پێبدەن. ئێمە بۆ پشتیوانی لە راستە قینە، یەکسانی و مافی مرۆڤ، زمانی زبر دەخەینەکار. چونکە دەمانەوێ دیکتاتۆران و جینایەتکارانی گەورە، بە هۆی ئەوەی خاوەنی هێز و دەسەڵات و بانگەشەن، روخسار و دەمامکی بێ ئازاری لە خۆیان نیشان دەدەن و ئەو خەڵکەی کوێرانە هەڵدەفریوێن، ئەو خەڵکەی کوێرانە فریویان خواردووە بە سانایی نووسینی کتێبێک دەخەینە بەر تیغی رەخنە و تڕۆیان دەکەین. نووسەرانی ئەدەبی دارکولی لەسەر ئەو باوەڕەن ئەدەبیات دەبێ بەبێ ترس قسە بکات.

لە رۆمانی مەرگی دراوسێدا کە دەسپێکی جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولییە، دەتوانی بڕگەکانی پەیمان نامەی جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولی بە بەڕێوەبراوی ببینی""لەو رۆمانەدا «هێری ترۆمێن» سەرۆک کۆماری ئەوسای ئەمریکا، وەختێ ئەو وڵاتە هێرشی ئەتۆمی کردە سەر ژاپۆن، رەخنەی لێگیرا. لە بەشێکی رۆمانەکەدا دەبینی: ...«سیاسەت چەندە پیسە! سەرۆک کۆماری میللەتێک لە کاتێکا نیوەی هۆشی لەلای ماڵێیە و بچێتەوە سمت و ساتی ژنەکەی لە باوەش بگرێ فەرمانی شەڕێک دەردەکا. هەر بە بای خەیاڵیدا نایات چەندە خەڵکی بێ تاوان دەکوژرێن. دوای دەرچوونی ئەو ئەمرە فەرماندەرانی شەڕ بەبێ راوەستان فەرمان جێ بەجێ دەکەن. بەبێ ئەوەی بیر لە ئاکامی ئەو شەڕە بکەنەوە. یان ئەگەر ئاگاداریشیان هەبێ بەبێ گوێدان، ئەو دەستوورە بەڕێوەدەبەن.»...

(رۆمانی مەرگی دراوسێ، محەمەد رەزا نەزەری دارکولی. نشر کتاب لس ئانجلس 2014).تاکوو جیهان خۆران سەری شەرمەزاری بەربدەنەوە و وەبیریان بێتەوە سەر لەبەری خەڵکی جیهان لەگەڵ یەکدی یەکسانن و پاژی بنەماڵەیەکن. ئەو کەسانەی نازانن دەبێ فێریان بکەین. تەواوی ئەو خەڵکە حەقیان بەسەر یەکترەوە هەیە.

جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولی دەیهەوێ شێعرە بە ناوبانگەکەی سەعدی شیرازی شاعیری ناوداری ئێرانی بە گوێی جیهانیان بگەیەنێ. سەعدی دەڵێ:

«تۆرەمەی ئادەمی لەیەک لەش و لارن

لە گەوهەرێکن کری کردگارن

ئەگەر بەشێکی ئازار ببینێ

بۆ هیچ بەشێکی ئارام نامێنێ

وەختێ بە خەمی کەسێک نەزانی

زۆر حەیفە ئەگەر بڵێن ئینسانی»

8- لەخۆ بوردوویی :

جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولی باوەڕی وایە رازی پەرەپێدان و بەردەوامی دۆستایەتی سەر چاوەی لە دڵ فراوانی و لە خۆبوردوویی رایە. چونکە کەلتوورەکان، باوەڕ، بەرچاوو رووبەری بیر و هێزری خەڵک جیاوازن. لێرەوە گرنگە بۆ پێوەندی سەقام گیری دۆستایەتی فێری لە خۆبوردوویی بین. نووسەرانی جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولی لە خۆبۆردوویی بە هەند دەگرن و دەزانن لە نووسراوە و بەرهەمی خۆیاندا بە گرنگی بینوێنن.

9-رووراستی:

زەردەشت، پەیام هێنەری ئاری یان فەرموویەتی:

«رێگا لە جیهاندا یەکێکە و ئەو رێگایەش راستییە.»

جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولی هۆکاری شەڕەکان، جینایەت، ملهوری و نایەکسانی لە دنیادا بە پشتکردن لە راستی دەزانێ. بەو مەرجەی خەڵک بە رووراستی یەکدی بدوێن، بەبێ هیچ گرفتێک کۆمەڵگا بەرەو حەساوەیی دەچێت. مەخابن خەڵکی ئەم جیهانە لە راستی دوور کەوتوونەتەوە. جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولی تەنیا رێگای حەسانەوەی دنیا لە راستیدا دەبینێ و سەر لەبەری رێگاکان دوور لە راستی بە هەڵە و چەواشە دەزانێ. جابۆیە نووسەرانی ئەو جووڵانەوەیە لە نووسراوی خۆیاندا راستییە بەر پێوارەکان بەوپەڕی ئازایەتییەوە دەردەبڕن و بانگەواز بۆ گرنگی ئەو پەڕی راستی دەکەن. شیاوی باسە، لەو پەیمان نامەیەدا، مەبەست لە راستی گرنگ، رئالیسم نووسین نییە! بەڵکوو نووسەران دەتوانن لە چوار چێوەی چیرۆکی سوورئالیستی، سەمبولیستی و یان رئالیسمی جادوویش بە راستی بنووسن و بانگەواز بکەن.

10-یەکسانی مرۆڤەکان:

جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولی مرۆڤەکان بە گشتی لە بواری مافی ژیاندا لەگەڵ یەکدی بە یەکسانی دەبینێ ولە حەزمەت بارودۆخی نالەباری خەڵکی هەژاری جیهان وەزاڵە هاتووە. بۆ دەبێ لە وڵاتانێک خۆش بژیوی زۆر و زەوەندبێ، لە حاڵێکا لە رۆژدا هەزاران نفووس لە خەڵکی دنیا لەبرسان دەمرن؟ جووڵانەوەی ئەدەبی دارکولی راپەڕیوە و دەیەوێ پشتیوانی لە خەڵکی هەژار و بێ بەشەکان بکات. دەبێ دنیا بەرەو هاوسەنگی بچێت! نووسەرانی دارکولییستی بۆ پشتیوانی لە مافی یەکسانی و ئینسانی، خەڵکی بێ بەشی جیهان چیرۆک و رۆمان دەنووسن و ژیانی دڵ تەزێنی ئەوان دەخاتە روو.

....

Sosen hesen zade….

سووسەن حەسەن زادە""

لەدایکبووی 1991 لە شاری بۆکان، خوێندنی باڵای لە بەشی مافدا تەواو کردووە و لە تەمەنی 10 ساڵییەوە دەستی بە شێعرنووسین کردووە و لە هەندێک گۆڤار و ڕۆژنامەکان و میدیاکاندا شێعری بڵاو بووەتەوە. لە تەمەنی 17 ساڵیدا دەستی بە وتنەوەی زمان و وێژەی کوردی لە شار و گوندەکانی ڕۆژهەڵات کردووە و بە هەزاران خوێندکار و بە سەدان وانەوێژی پەروەردە کردووە. لە تەمەنی 24 ساڵیدا ڕێکخراوەی فەرهەنگی و هونەریی مامۆستا زیرەکی دامەزراندووە و ئەوەندەی دیکە پەرەی بە خزمەت و چالاکییەکانی داوە؛ بەشێک لە چالاکییەکانی خاتوو سووسەن بریتین لە: وانەوێژیی زمان و وێژەی کوردی، ڕێوڕەسمی ڕێزلێنان لە گەورە شێعرێک لە شێعرەکانی سووسەن حەسەنزادە کە ساڵی 2016 نووسراوە:

کەسانی کورد، بەڕێوەبردنی ڕێوڕەسم لەسەر زمان و وێژەی کوردی و بابەتەکانی دیکەی فەرهەنگی کوردەواری، پشتیوانەی ماڵیی چالاکانی بواری فەرهەنگی و هونەریی کوردستان، نووسینی کتێبی ڕێنووسی کوردیی سۆرانی (بە دوو ئەلفبێی ئارامی و لاتینی)، نووسینی کتێبی فێرکاریی زمان و وێژەی کوردی بۆ خوێندکارانی خوێندنگەکانی ڕۆژهەڵات، دانانی کتێبخانەی کوردی لە گوندەکان، بەڕێوەبەری بەشی کوردیی گۆڤاری بۆکان و گۆڤاری ئاڵا و هاوکاری لەگەڵ گۆڤار و ڕۆژنامەکانی تر، ئەندامی چالاک و بەڕێوەبەری مەکتەبی ئەدەبیی دارکولیسم، دامەزرێنەری ئەنجومەنی ژینگەپارێزیی وڵات لە شاری بۆکان و...

بادەی ژوان- سووسە ن حە سە ن زادە.

پیر دەڵێ تاکانە خاوەنداری مە یخانە منم

دەرکی مەیخانەم نەدیبوو تا لەپێش دیداری تۆ

شوێنەکەی دوێنێکەمان مەیگێر نەبی ئازاد لەوێ

تۆ دەفەرمووی ڕێرەوی ڕێگەی خەیام پێم و بەڵام

دوێنێکە بانگێشتی تۆ بووم من لە بۆ دیدارەکەت

تا بە کەی بادەی ژوانمان هەر ئەمانەت بێ لە لام

سوێند بە دیداری یەکەم، تاکانە دێوانە منم

ئێستە بادەخوارەکەی ئێوار و سوبحانە منم

تۆبەکار و لێوبەباری ئەو هەوارانە منم

با بزانی دوور لە تۆ، ئەو چاوبەگریانە منم

ئەمڕۆ ناپرسی لە حاڵم، تاکە بێگانە منم

تاکە مەیگێر هەر ئەتۆ و ئەو تاکە میوانە منم

H2……..1+1

Hamid Ekrem

دایکبونا خودێ

نڤێسینێن هزری

....

دەما بۆ یەکەم جار ئادەمی سێڤەك ژدارا بەهشتێ کری"

ئیرادا خوە بۆ ئازادیێ نیشادا, دناڤبەرا بەهشت و ئازادیێ دا

,وی ئازادی هە لبژارد"

"لاوازی ئەوە کۆ خوەدێ بتەنێ دگەل پەیامبەرا دئاخڤت

لێ شەیتان دگەل تەڤی مروڤان"

"بێکو دادوەریێ لسەر هەبوونا من بکی, هەولا بدە

هەیا کو بکاری من بخوینی,ژبەرکو ئەز نە دوهی و

نە سوباهی بویمە , ئەز ئەڤ چرکەیە ژدایکبوویمە و هەر

لێدانەك دلی جارەك دن ژ دایك دبم"

"ئەشق چیروکا ژدایکبوونا

هەر هەناسەکێ یە"

"خودێ نە ل جه و دەمەك تایبەت دا یە

چێدبت دپارچەیەکا میوزیکێ دا بهێتە دیتن "

ڤە شارتنا عەشقێ خیانەتە""

"مروڤ , ئەڤین و خوداوەند ب هەڤرە

ژدایك دبن و دگەل مروڤان دژین

لدیڤ و ل پشت مرۆڤان ژی هەر دێ مینن"

ترس خاپینەرە ,هنەك جاران

دجل وبەرگێن عەشق و ئەڤینا خەونا مروڤان دە

خوە دیارکت"

H2........1+1

"Buxarî wşyar"...

Helbestvan..

Ji dîwana

"Kuxekem lember deryaÇeke"

2018-laper 57

(کووخەکەم لەمبەر دەریاچەکەیە)ی بوخاری وشیار..

کتێبی (کووخەکەم لەمبەر دەریاچەکەیە) کۆمەڵە شیعرێکی نووسەر و هونەرمەند (بوخاری وشیار)ـە،کە پێکهاتوە لە ١٨ شیعری مۆدێرن و ١٨ هێڵکاری کە نووسەر خۆی بۆ شیعرەکان کێشاویەتی. ئەم کتێبە پڕاوپڕ لە بێزاری و تووڕەی و بێهیوابوونە بە رامبەر چەمکەکانی ژیان و ئینسان و شارستانیەت و ئاین و سیاسەت و زۆر چەمکیتر، نووسەر لەڕێگای ئەم شیعرانەیەوە دەیەوێت پێمان بڵێت کە ئیتر زەوی بەکەڵکی مانەوە نەماوە بە دەستی سیاسەت و پێشکەوتن و دڕندەیی مرۆڤ، بۆیە پێویستە هەرچی زووە ئێمە لێی هەڵبێین و بەرەو کووخێک کە وێناکردنی نووسەرە سەفەر بکەین. (کووخەکەم لەمبەر دەریاچەکەیە) بە تیراژی ١٠٠٠ دانە ساڵی ٢٠١٨چاپکراوە و ئێستا لەبەردەستی خوێنەراندایە. دەستخۆشی نووسەر دەکەین بۆ ئەم هەوڵەی و هیواداریین ئەم کتێبە بۆشاییێکی زۆری کتێبخانەی کوردی پڕ بکاتەوە.

"زریانێک هەڵدەکات"

تاریکاییەک دەبینم

پڕ لە شەهوەتی سپی

لە ژوورێکدام خەریکە بنیچەکەی بڕوخێت

لەژێر داروپەردووی مۆدێرنەدا

خۆم وەک سەگێکی تۆپیو دەبینم

تاریکاییەک دەبینم

پڕ لە خەونی خەوتوو

لەهەسارەیێکدام پڕ لە زیندەوەری مردوو

ئێواران بەسەر دووکەڵی شارەکان پیاسەدەکەم

بەیانیان ڕۆبۆتێک هەڵمدەستێنێ

تاریکاییەک دەبینم

پڕ لە ئومێدی بۆگەنکردوو

لە حەوشەکەمدا ئینجانێک باروت هەیە

لە گەڕەکەکەماندا باخچەیێک چەکی ڕەنگاوڕەنگ دەبینرێت

بەیانیان تانکێک دەمگەیەنێتە سەر کار

ئێوارانیش ناگەڕێمەوە

قوتابخانەیێک دەبینم

پڕ لە سەربازی پێنەگەیشتوو

منداڵێک خەریکە یاری بە فیشەک دەکات

مامۆستاییێک خەریکی وتنەوەی وانەی جەنگە

گوێم لەدەنگی تۆپخانەیێکە نزیک مزگەوتێک دەبینم

پڕ لە تارمایی سپ

لە منارەییێکەوە دەنگی ژنێک دێت دەگری

گوێم لێیە منداڵێک بە ترسەوە

سوڕەتی (تەوبە) دەخوێنێت

تەرمێک کراوە بە ئاڵا

بانگەشەی مەلاکان دەستی پێکردوە

بۆ بوون بە جێگیری خودا

لە تەوالێتی مزگەوتێکدا تا دەتوانم دەڕشێمەوە

بەیانی مەلاییێک دادگاییم دەکات

دوو بەیانی لە جەهەندەم گۆرانی دەڵێم

کەنیسەیێک دەبینم

خاپوور

مەسیح لە ئاپارتمانێکەوە

شەوانە سەکسیفۆن دەژەنێت

داوای لێدەکەم بهێڵێت بخەوم

تادەتوانێت تفێکم تێدەگرێت

منیش دەڵێم: سوپاس..

....

Kameran Xoşnaw"

کامران "خوشناو"

نوسینی هزری..

قولاپ....

کاتی قولاپەکە بە هیواشی هاتەخوارەو؟سەرجەم ماسییەکانی ئەم ناوەی رووبارە ستڕۆکە کوبوونەوە.لەماهیەتی ئە پارچە ئاسنە خوارەوە نەدە گەیشتن ؟کەوتنە مقۆ مقۆ،هەریەکەو لەلای خوی قسەی دەکرد و رایەکی جیاواز دەردەببری،لەکوتاییدا لەسەر ئەوە کوک بوونك یە کیکیان بنیرن لەنیزیکەوە لە رەوشەکە بگات ٬ لەکاتی هەبوونی هەرکیشەیەك هەمووانی لێ ئاگاداربکاتەوە.کاتێ ماسییە بزاردەکە نێزیك بوویەوە شتێکی بینی پێیەوە بەندە،کەلێ وردبوویەوە بینی هەویرە،بێ یەك و دوو" بێ بیرکردنەوە یەکسەرقوتیدا،لە گەل لووشکردنی قولاپەکە لەقورگی گیربوو. یەکسەر بەرە و سەرەوە راکێشرا،هەرچەندە هەولیدا خۆی راچلە کاندا بەلام بێهوودەبوو... لەنێوسەرسورمانی ماسییەکان و مقۆمقۆیان، دووبارە قولاپەکە لەهەمان شوێن هاتە خوارەوە،ماسییەکان سەیری یەکتریانکرد و دووبارە کەوتنە مقۆمقۆ،هەریەکە و لای خوی قسەی دەکرد و رایەکی جیاوازی دەردەبری،لەکوتایدا لەسەر ئەوە کوك بوون یەکیکیان بنێرن لە نێزیکەوە لە رەوشەکە بگات،لەکاتی هەبوونی هەرکێشەیەك ئەوا ئاگاداریکاتەوە !!.

؟

هێشووە ترێ...

لەبەرزاییەوە سەیری خوارەوەی دەکرد، دەنکە گەورە رەشەکانی بزمارکوت لەپاڵ یەکتر سخ وەستابوون، هەرچەندە بە چینێک تۆز داپۆشرابوو، بەڵام لەژێر ئەو تیشکانەی لە درزی نێوان گەڵامێوەکان پێدەکەوتن دەبریسکایەوە، هەرچەندە هێشووەکە گەورەبوو، بەڵام دەنکەکانی بەشێوەیەکی ناوازە هەڵکەوتبوون، لە بەشی سەرەوەی ژمارەیەکی زۆر دەنک کۆببونەوە، هەرچەندە دەهاتیە خوارەوە ژمارەیان کەمتر دەبوو، بەڵام شێوازەکەیان تێک نەدەدا، بەکورتی وکرمانجی، نەبتکردبا ونەبتخواردبا تەنها سەیریت کردبایە...

دەنکەکانی هێشووەکە لەخۆباییانە لەنێوان خۆیان کەوتنە دووان، هەرەیەکەو ئاواتی بەشتێ دەخواست، یەکێکیان دەیگوت (حەزم لێیە لەم بەرزییەوە ولەکاتی زەردەی خۆرئاوا وێنەم بەکامیرایەکی نایاب بگیرێت و دواتر ئەم وێنەیە بەرگی سەرجەم گۆڤار و رۆژنامەکان داگیربکات) ئەوی تەنیشتی دەیگوت(حەزم لێیە بکرێمە شەڕاب و بخرێمە بەردەم شاعیرێک و بە سەرمەستییەوە ناسکترین هۆنراوە بنووسێ) ئەوی دیکە لەشوێن خۆیەوە گوتی(من حەزم لێیە بەدەستی لەرزۆکی عاشقێک لێبکرێمەوە، دواتر یەک بەیەک بەدەمی بیخاتە نێو لێوە ناسکەکانی مەعشوقەکەی و خوێنم تێکەڵ بە لیکاو وهەناسە گەرمی ماچەکانیان بیت)، دەنکێکی گەورەی لای

دواوەگووتی (حەزم لێیە لەگەڵ هەرمێ یەکی لاسوورەو چەند دەنکە گێلاس و سێوێکی سەوز بخرێمە دەفرێکو نێگار کێشێکی مەعلان وێنەکەم بکێشێت وئەم وێنەیە هەتا هەتایی لە مۆزەخانەیەک بەنەمری بمێنێتەوە)دەنکێکی دی دەنگی بەرزکردەوە(هیوادارم خواناسێکی ریش سپی بەدەم نزاو بەدەستێکی بەنوێژەوە لێم بکاتەوەو رۆژووم پێبشکێنی و بەشەکەی دیکەشی بەخێر بداتە هەتیوێک) کەچی ئەوەی تەکی گووتی (دەنا من حەزم لێیە لەنێو دەفرێکی زێڕین بخرێمە بەردەم پادشایەکی زۆردار وبەدەم بیستنی گۆرانی وبەرامبەر سەمای کەنیزە رووتەکان بمخاتە نێو دەمی وبەدەم قاقای پێکەنین دەنکەکانم بەددانە زێڕینەکەی بپلیشێنیتەوە) .

رۆژانە ئەم گفتوگۆیە دووبارە دەبوویەوە، هێشووەکەش خۆی لەنێو گەڵامێوەکان دەشاردەوە لەچاوەڕوانی هاتنەدی یەکێک لەم هیوایانە، رۆژ هات وڕۆیی وکەس نەهات وکەس نەیبینی ودەستی کەسی پێنەگەیشت، هێشووەکە وشک بوویەوەو زەردەواڵە دەووریان لێدا وتەنگیان پێهەڵچنی، دواتر لەئاکامی بایەکی توند وەک مشتاخبوو کەوتە سەر زەوی، گوێدرێژێک هات و بێ جووین یەکسەر لرفیکرد، دوای رۆژێک لەگەڵ پاشەڕۆ هاتەوە دەر ولەنێو تەپاڵەکە کەوتە سەر زەوی، زووبەزوو مێش هاتە سەری و دواتر کرمی سپی هێواش هێواش هاتنە خواردنی...

گاجوت....

زەردەی خۆرئاوایە، دووگاجووتەکە ئەوەندە شەکەتن خۆیان بۆ رانەدەگیرا، چۆکیان دەلەرزی و سەروملەپانەکەیان نغرۆی ئارەقەیە. ئاخر کێڵان لەناوچەی بەردین وبناری شاخ زۆرناخۆشە. ئەمە جگە لەوەی دەستکورتی خاوەنەکەیان ببووە هۆی کەونبوونی هەموو بەشەکانی هەوجاڕەکە ، تەنانەت گاسنەکەش کۆربوو، ئەوەش کارەکەی ئەستەمترکردبوو.

لەناکاو یەکێکیان بەقۆچی هاونیرەکەی ئاگادارکردەوە، بەزەردەخەنەوە بۆڕاندی لەوکاتەی بەچاو ئاماژەی بۆ تراکتۆرێک دەکرد ئەوەی لەدوورەوە زەویەکی نزیکی دەکێڵا:

-خۆڕاگڕبە هاوکار، بەم نزیکانە خاوەنەکەمان ئەم بوونەوەرە ناجورە دەستەبەر دەکات، ئەوسا ئەم هەوجارە ئاسنینە کارەکانمان لەبڕ دەکات، ئەوکات ئێمە پشوو دەدەین ، لەهۆرەکە سەردەنێین بەسەری یەکتر و تەنها دەلەوەڕێین...

گاجووتەکەی دیکە بزەیەکی کردو بەهێواشی ئاوڕی لە هاوگاسنەکەی دایەوە و گوتی:-دڵت بەچی خۆشە هاوڕێ؟ کاتی خاوەنەکەمان دەبیتە خودانی ئەم دەعبایە، ئەوا بێگومان ئەوکات ئێمە هاوسەر دەبین لەنێو مەنجەڵی سەرووپێ بۆ لەوەڕی خۆی وخێزانەکەی !! .

مەریڤان تاها...ستێرا وەلاتێ روژێ

"کاریزما هەلبەستا نوو یا کوردستانێ "

"قەهوەیەك ژ چاڤێن تە"

هەلبەست

ژدەرڤە سارە

و چاڤێن تە قوهوەنە

ب رێکا فالێ

رێبوارێ خەیالامن

ژ جەزووێ پێکرێ،

حەتا بەر لێڤا فنجانکێ،

تەحل سەرنشیڤ بوو.

رێکا فەهلکێ دگەرهم،

ئو دبینم نوو

دەستێن تە دوو کەفچکێن

شەکرێ نە،

ئاوێتە بوونا مە تێکڤە نادن

فورینا قەهوەك ژ چاڤێن تە

1+1

ئو فرکرنا فنجانەك کەل

ژگەوریا من هەوار دکن

تو چەند خوەش ژمن حەز دکی

کەف ب سەر دەڤێ من کەڤت.

دەستێن تە دوو کەفچکێن شەکرێنە

ئێك رستەیە ل وێرێ شەکرێنە چوویە

درستەکا بتەنێ دا

پاشی ب رەخ کەفچکێن بنڤیسە

....

H2........1+1

؟

Muho tifo..tifkerê miruvan

Nivîsîn:?????????..helbesta tifê

محو تفو ” هەلبەستا تفیٚ ”

حەجیەکیٚ گوت: ”ئەڤە 1400 سالن ئەم تف دکن شەیتانی

بە لیٚ محو تفو هات تولیٚت شەیتانی ل مەهەمیان ڤەکر ب تفیٚ ”

ئەز بۆ تڤیٚ بیٚ رکابەرم

قەدەرا من

دگەل وە تڤە

دزانم روژا تف نەکم وە

هوین پەریشانن

چنکو تفکرنا من بۆ وە

نە یا کەرب ,کین و نە ڤیانیٚ یە

بەلکی تفا ڤیان و دل خوەشییٚ یە

لەوران تف و هزار جاران تف بۆ وە

تفکرنا من بۆ وە

وتفکرنا وە بۆ شەیتانان ژهەڤ جودانە

چنکو مەبەستا تفکرنامن هوینن دیارن

لیٚ مەبەستا تفاوە شەیتانن نەدیارن

ئەریٚ ,ئەگەر هوون نەبن

ما ئەز دیٚ تف کم کیٚ؟

لەوران تف تف تف ...

لبەر تیشکیٚن ”رۆژامە ”

تڤ دکم کەسکان

ب ئیٚکگرتی دریم

بوونی میزم خوی نەگوری وە

ترەکانم یەك لە دوای یەك

نەوەی نوو نە

ئازادی لە دەرپیٚم دایە

لبەر بوونی قونم گەنی بوو

بمن کەنی وە

ئەزززززز

بتنیٚ ل تفکرنیٚ دا داد پەروەرم

دادپەروەریٚ تفیٚ مە

ب دادی تفا من ل سەر هەودا دبارت

دادگەها من یاساویٚ تفە

هەرکەسیٚ بهیٚتە دادگەهامن

دیٚ تف کمیٚ

پاریٚزەریٚن ویٚ تف سازن

دادا ویٚ من ییٚ تف کرییٚ

میزانیا ویٚ رەخەك تفە

ورەخەك تژیە ژمیزیٚ

بدن من کولاییٚ

دا ئەڤیٚ جاریٚ هند تف بکم

هەتا حەقیقەتیٚ بشوم ...

وحەقییٚ بتفیٚ بخەندقینم..

وئەز زوهابووم

....

هەژار حەسەن زادە

من ئاشتیخوازم ـ هەژار حەسەنزادە

من ئاشتیخوازم، من ئاشتیخوازم
من کوردم گەلۆ، من ئاشتیخوازم
لاشەڕم بۆیە بە خۆم دەنازم
بۆ ئاشتی لەگەڵ دنیا دەسازم

ئەوەتەی بووم لەم سەر جیهانە
لەوەتەی دەژیم لەم کوردستانە
مافی پیاو و ژن لە لام یەکسانە
ئاوات و خۆزگەم پێکەو ژیانە

من ناڵێم، مێژوو پێشانی داوە
چەند بێزارم لە شەڕ و ئاژاوە
بۆ ئاشتەبایی هەنگاوم ناوە
کەچی هەر مافی منە و خوراوە

هەر خاکی کوردە و داگیر دەکرێ
هەرماڵی منە و بەزۆر دەبرێ
کوا ئاشتی ئاوا قەت سەر دەگرێ؟
ئێوە لە ماڵم بەردەن ئاگرێ!

کەی بووە مافی کەسم ویستبێ؟
ماڵ و سامانی کەسم بردبێ
ئەوەندەی شەڕم دەستپێکردبێ
بۆ مافی خۆمە، خوێنم ڕشتبێ

ئێستاکەش ئاوا هاتوومە زمان
گوێم لێراگرن ئەی هەموو جیهان!
ئێمە زۆردار نیین یانە بەستەزمان
دنیامان دەوێ بۆ پێکەو ژیان

بەڵام گەر ئێوە پێی نەبن ڕازی
بڕواتان نەبێ بە ئاشتیخوازی
دێمە مەیدان و دەکەم گیانبازی
بە مردنی خۆم دەکەم شانازی

....

H2........1+1

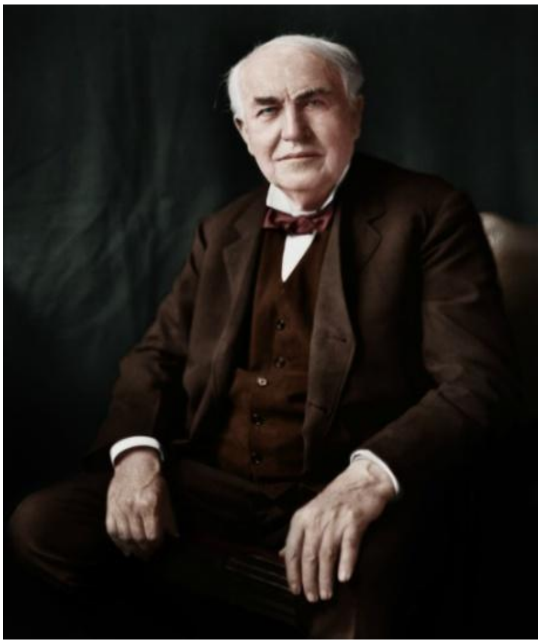

توماس ئێدیسون..........

خودانێ هزار داهێنانا و ئەو کەسێ ئەرد ڕوناهی کری ب چرا یا خۆە دگوت:

"هەرکەس هزردکت خەلکێ بگوهورت بەس کەس هزرناکت خۆە بگوهورت".

ئەڤە ئێك ژ گوتنێن ڤی زانایی نە .... (توماس ئێدیسون) ل سالا 1847 ل ویلایەتا (ئوهایو) ل ولاتێ (ئەمەریکا)ژ دایك بویە. " ئێدیسون " هاتیە ناڤ کرن "خودانێ هزار داهێنانا" چونکی وی بتنێ "1090" داهێنانێن هەین لسەرناڤێ خۆە! و یا سەیرترژی ئەو بوو کۆ ئەڤی زانایی گوهێت وی گەلەك یێت گران بوون و ماموستا یێت وی گەلەك دهاڤێتنێ و دگوتن "ئەڤ کورە نەشێتن فێری چ کارا ببتن" ئەو هاتە دویر ئێخستن ژ قوتابخانێ! بەلێ دایکا وی لمال فێری خواندنێ و نڤێسینێ دکر هەروەسا فێری حەز ژێکرنا خواندنا پەرتوکا کرو یێ ڕژد بوو لسەرخواندنێ. تاکو ژیێ وی بویە 11 سال ئەوی دژیانا خۆەدا مێژوویا ئەمەریکا و چەندین زانا وداهێنەران خواند ژوانا زانا" نیوتن" بوو. بڤێ چەندێ بو وی"" ئیلهام""چێبوو کۆ ئەو ژی دەست بهاڤێتە داهێنانا.

هندەك ژ گوتنێت ناڤداریێت توماس ئێدیسونی:

1- من چو تشت نەکرن ب چەوتیڤە ڤە, و من چو ژ داهێنانێن خۆە ب چەوتیڤە نەکرنە, بەلێ من هەمی ب کارێن گران کرن.

2- سەرکەفتن 1٪ "هوهبە!!!!!" و99٪ بزاڤە!!".

3- من شکەستن نە ئیناتنە , بەلکو من دەهـ هزاررێك دیتن بۆ سەرکەفتنێ.

....

H2.......1+1

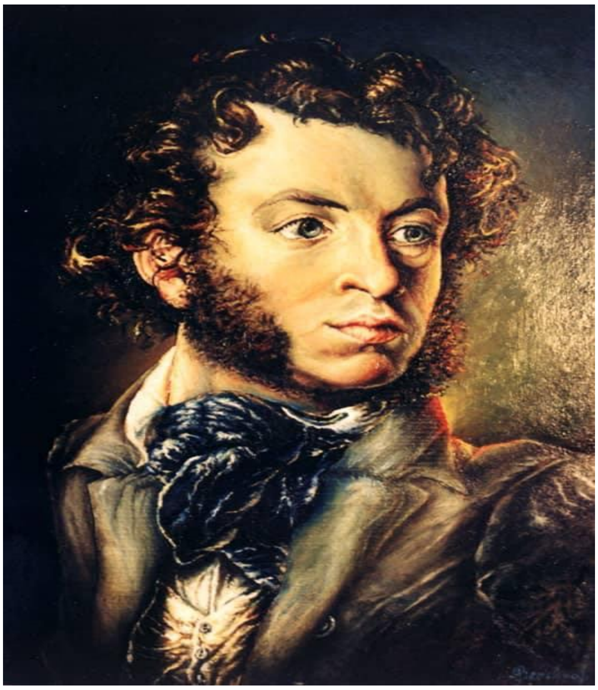

وەرگێران ژ روسی: محەمەد تەتەرخان

ئەلیکساندەر سرگیڤیج پوشکین:–

هەلبەستڤان و رومانڤیس و شانۆنڤیس و زمان زان و رەخنەگرێ وێژەیی و وەرگێر ل 1799/6/6 ل موسکو ب نەژاد ئەریتیری ژ خێزانەکا دەولەمەند و ماقویل ژ دایك بوویە و بابێ وی هەلبەستڤان بوو لەو شیا خوە رەوشەنبیر بکەت د بیاڤێ ئەدەبی دا. پوشکین دئێتە هەژمارتن ژ مەزنترین هەلبەستڤان د ناڤ ئەدەبیاتا روسی دا و هاتیە ناڤکرن ب (میرێ هەلبەستێ). سەرەرای ڤێ چەندێ کو پوشکین گەلەك نەژی یایە کو د ژیێ (36) سالیێ د رویدانەکا دلتەزین دا خوە دکوژت، بەلێ شیا کەمیەکا پر مەزن ژ بەرهەمێن ئەدەبی ل پاش خوە بهێلت. چەرخێ پوشکینی ب چەرخێ زێرین د دیرۆکا ئەدەبیاتا روسی دا دهێتە ناسین. ناڤبری خواندنا خوە د ئینیستیتوتەکا تایبەت دەرباز کر ئەڤ ئینیستیتوتە ژلایێ قەیسەرێ روسی (ئەلیکساندرێ ئێکێ) ڤە هاتبوو دامەزراندن ژ بو ئامادەکرنا زاروکێن خێزانێت ماقویلێت روسیایێ ژبو ب رێڤەبرنا کارێن قەیسەری یا روسی. پوشکین د خواندنا خوە دا بەهرە خوە یا شعری و نازکیا هەستێن خوە بۆ ماموستاییێن خوە دیاردکرن، د دەسپێکا خوە یا نڤیسینێ دا ئەو یێ داخبار بوو ب ئەدەبیاتا فرەنسی لێ پشتی تێکەلیا وی دگەل جڤاکێ روسی ئاراستەیا نڤیسانێن وی بەرەف ئەدەبێ ئینگلیزی ڤە چوو و ب تایبەت ستیلێ (بیرون و شکسپیر) د نڤیسینا شانۆیێ دا چوو. پوشکین کەسەکێ شورەشگێر بوو د هەلبەستێن خوە دا د هەلبەستێن وی دا داخوازا ئازادییێ و نەمانا زولم و چیناتییێ دیار بوو، ل دەمێ بەرپابوونا شورەشا (دیسمبر) وی لایەنگریا خوە بۆ ڤێ شورەشێ د هەلبەستێن خوەدا دیارکر، بەلێ ئەڤێ شورەشێ سەرکەفتن ب دەستڤە نەئینا و ژناڤ چوو، لەوما قەیسەر ژی رابوو ب سێدارەدانا هەمی سەرکردێن ڤێ شورەشێ لێ پوشکین نەهاتە سێدارەدان بەلکو هاتە دورخستن ژ پیتیربورگێ بۆ موسکو, قەیسەری دخواست پوشکین ببیتە هەلبەستڤانێ وەلاتی و چینا دەستهەلاتێ و ژ وان را هەلبەستان بنڤێست و پەسنا وان بکت لڤێرێ پوشکین ژی ب تەکتیکەکا سیاسی رابوو و خوە نێزیکی قەیسەری کر و بوونە هەڤالێن ئێك ژبەر ڤێ یەکێ پوشکین ژلایێ شورەشگێران ڤە ب خاین هاتە وەسفکرن. ل سالا 1831 پوشکین ب جوانترین کچ ل روسیا ب ناڤێ (نتالیا نیکولا) ژیانا هەڤژینییێ پێك ئینا و چوار زارۆك ژێ هەبوون و ل دەمێ هەڤژینیا وان قەیسەری نانخوارنەکا بەرفرەه چێکر و هەمی ماقویلێن روسیایێ لێ مێهڤانکرن پشتی ڤێ نان خوارنێ نتالیا گەلەك ب ڤان جورە جڤینان و بەردەوام لێ ئامادە دبوو، ئەڤ یەکە بۆ ئەگەرێ چەند گوتگوتگا کونتالیا ل سەربازێ گەنج (دانتس هیکرن) ئاشق بوویە و پوشکین گەلەك ب ڤان گوت گوتکان ئێشا لەوما داخوازا مبارەزی کر دگەل ڤی گەنجی و د مبارەزیدا ل سالا 1837 گیانێ خوە ژ دەست دا.

H2…….1+1

بەرهەمێن وی:

1- ئێخسیرێ قەفقازی
2- قەرەچ
3- مالەك ل كولومنا
4- دوبروفسكی
5- كچا میری

زیندانی

رونشتیمە ل پشت شڤشا دتاریا زیندانێ دا
بازەكێ گەنج دئێخسیرییێ دا دچەرت
هەڤالێ خەمگین دهەژینت پەرێن خوە
زادەكێ بخون دچەرت لبن پەنجەرا من
دچەرت و دهاڤێژت و ل پەنجەرێ دنێرت

خوە دێ بێژی مینا من دهزت
گازی من دكت ب نێرین و هەوارێن خوە
و دخوازت ببێژت "یەلا بفرن"

ئەم بازێن ئازادن وەختە برا وەختە
بچنە وان چیاییێن ژ عەورا سپی دكن
بچنە وان دەریاییێن شین دكن
بچنە جهێن بەس هەوا پیاسا دكت.. و ئەز

....

[Short Stories: **The Best**]

Written by: Anton Chekhov

Translated by: Niwar A. Haji

نڤیسین : ئەنتون چیخوف

وەرگێران ژ ئینگلیزی : نیوار عبدالقادر حجي

چیروك ....شەرتانێ

– 1 –شەڤەك ژ شەڤێن تاری یێن پائیزێ بوو، پیرەمێرێ پارەگهور د پەرتوكخانا خوەڤە دهات و دچوو و هزرا ئاهەنگا شەڤبیریەكا پائیزێ یابەری پازدە ساله دكر .گەلەك زەلامێن ژیهاتی تێدا ئامادە ببون، و چەندین مژارێن بالكێش دناڤبەرا واندا هاتنە گەنگەشەكرن، ژوان مژارا سزایێ سێدارەدانێ. پرانیا ئامادەبویان، كو گەلەك ژوان پەیامنێر و روناكبیر بوون، ئەڤ جورێ سزای رەت كر و هوسان دگوت كو ئەڤە جورەكێ كەڤنێ سزادانێ یە و یێ نە مروڤانەیە و دگەل بیروڕایا دەولەتا مەسیحی نا گونجیت. و دیتنا هندەكێت دی ئەو بوو كو سزایێ سێدارەدانێ پێتڤی یە بهێتە گهورین دگەل زیندانكرنائەبەدی. وەك بیرو بوچون لسەر دیتنا وان مێهڤانداری وان پارەگهوری‌گوت"ئەز نە دگەل بوچونا هەوەمە، هەر چەندە من چ ژ هەردوو سزایان نە دیتنە،لێ ئەگەر كەسەك سزایێ بەرایی بدانیت،سزایێ سێدارەدانێ گەلەك بوژدانترە ژ زیندانكرنا ئەبەدی.

سێدارەدان دەملدەست مروڤی دكوژیت، بەروڤاژی زیندانكرنائەبەدی مروڤی هێدی هێدی دكوژیت. ئەرێ كیژان ژوان مروڤانیترە، ئەوێ بئێك جار دەملدەست تە بكوژیت یانژی ئەو كەسێ بدرێژاهیا چەندین سالا ژیانا تە دهەلكێشیتن؟. "هەردوو سزا دهوڤانەنە"، ئێك ژ مێهڤانان بەرسڤ دا، "ژبەركو مەرەم ژ هەردوكان یەكە: داكو ژیانێ ژناڤببەن. وەلات نە خودێ یە، و ئەو ماف نینە تشتەكی ژناڤ ببەت كو نەشێتن جارەكا دی بزڤرینیت دەما كو دڤێتن بزڤریت"دناڤ مێهڤانان‌دا پارێزەرەكێ گەنج هەبوو، دەماكو داخواز ژێ هاتیە كرن كو بوچونا خو بێژیتن گوت:

"ژلایێ وژدانێ ڤە هەردوو دوەکهەڤن، لێ ئەگەر ئەز نەچاربم ئێکێ هەلبژێرم، چ پێنەڤێتن ئەز دێ زیندانکرنێ هەلبژێرم. ئەگەر هەر ب چ شێوەکی بژی باشترە ژ چنەبیێ." دکەلەگەرما دان و ستاندنێ دا، پارەگهور، کو ئەوان روژا گەنجتر بوو و پتر یێ هەراسیاو بوو، ژ نیشکەکێ ڤە هەلچوونەکا مەزن گرت؛ دەستێن خو بهێز لێزێ دان، و د ناڤچاڤێن پارێزەریڤە دەنگێ خو بلند کر:

"ئەڤ چەندە راست نینە، ئەز دوو مەلیون روبیا بوتە پێشنیاز دکەم ئەگەر بشێی بو ماوە پێنج سالان ل زیندانەکێ بتنێ بمینی" .

پارێزەرێ گەنج بەرسڤ دا: "ئەگەر توبێ رژدی لسەر ڤێ چەندێ، ئەز پێشنیازا تە پەسەند دکەم، و نە پتنێ پێنج سالان بەلکو پازدە سالان دێ تێڤە مینم ".

-2- پارە گوهوری بدەنگەکێ بلندڤە گوت: "پازدە؟ باشە، هێژایان ئەز دوو ملیونان پێشنیاز دکم."
پارێزەرێ گەنج بەرسڤ دا: "ئەز یێ رازیمە، تو دوو مەلیونان پێشنیاز دکەی و ئەز ژی ئازادیا خوە پێشنیاز دکەم."

و هوسان شەرتانێ ل سەر ئەڤێ پێشنیازا بێ رامان هاتە پەسەندکرن. پشتی خارنێ پارە گوهورێ بناز و بێ هەست، خودانێ ملیونەها پاران د پشکا ویا پەنڤێ دا، ب سڤکاتیڤە گوتە پارێزەرێ گەنج:

"کورکێ گەنج، باشتر هزرا خوە تێدا بکە مادەم هێشتا وەخت مایە. لدەف من دوو مەلیونان چ بهایێ خوە نینە، لێ پا تو دێ سێ یان چوار سالا ژ سالێن هەری خوەشێن ژیێ خوە ژ دەست دەی. ئەز یێ دبێژم سێ یان چار ژبەرکو هەلبەتە تو نەشێی پتر خوە بگری. و ژبیرنەکە، زەلامێ پەریشان، کو هەردەم زیندانکرنا هەلبژارتی گەلەك بارگرانترە ژ زیندانکرنا زورەملییێ. ژبەرکو هزرکرن لسەر وێ چەندێ کو تە شیان یێن هەین هەر دەما تە ڤیا دشێی ئازادیا خوە بستینی دێ بەردەوام هەبوناتە د زیندانێ ڤە ژەهرین کەت. ئەز هەست بگونەهێ دکەم ددەرحەڤا تەدا"

پارەگهوری ئەڤ هەمی هزرە دکرن، و بەردەوام دهات و دچوو د پەرتوکخانا خوڤە، و پسیار ژخوە کر: "ئەرێ مەرەم لپشت ئەڤێ پێشنیازێ چ بوو؟ چ باشی تێدایە کو کابرا پازدە سالان ژ ژیێ خوە بەرزە بکەت و ئەز ژی دوو مەلیونان؟ بتنێ داکو روهنبیت کو کوشتنا دەملدەست باشترە یانژیباشترە نینە ژ زیندانکرنا ئەبەدی؟ نەخێر، نە. ئەڤە بتنێ تشتەکێ بێ مەرەم و بێ رامانبوو. ژلایێ منڤە بتنێ هەلچونا زەلامەکێ بناز بوو، و ژلایێ ویڤە بنتێ چاڤبرسێتی بوو ژبو پارا..."

پاشی ئەو تشتێن پشتی ئەوێ شەڤێ رویداین هاتنە بیرا وی. بریار هاتبوو دان کو ئەو گەنج سالێن زیندانکرنا خوە

لبن چاڤدێریا تونددا بیت د ژورەکێ ڤە لباخچێ پارەگهوری. و هوسان رێککەفتبوون کو بوماوێ پازدە سالان ئەو ژ دەرازینکا ئەوێ ژورێ دەرباز نەبیت کو مروڤەکی ببینیت، ئان گوھ لدەنگێ کەسەکی بیت، و رێککەفتن کو چ نامە و روژنامە نەگەهنێ.

لێ رێك پێهاتە دان کو ئامیرێن موزیکێ و پەرتوکا بکار بینیت، هەروەسا رێك دایێ کو نامانژی بنڤێسیت، و جگاران بکێشیت و مەیێ ڤەخوت. بسایا رێککەفتنێ، رێکا ویا ئێکانە ژبو گەهاندنێ بو جیهانا ژدەرڤە برێکا پەنجەرەکا بچوك بوو کو ژبو وێ مەرەمێ هاتبو چێکرن.

بو وی هەبوو کو هەرتشتێ داخاز بکەت بو بهێتە دابینکرن ژ– پەرتوك، موزیك، مەی، و تشتێت وەسا، بهەر رێژەیەکا ئەوی بڤێت برێکا نڤێسینا داخازیەکێ و وەرگرتن ژی دێ برێکا ئەوێ پەنجەرەیێ بیت.

رێککەفتنێ هەمی پاژەیێن بچوك و مەزن بخوڤە گرتبوون یێنکو پێتڤی بوون داکو زیندانکرنا وی بشێوەیەکێ رەها بتنێ بمینیت، و زەلامێ گەنج بتمامی بو ماوێ پازدە سالان تێدا بهێتە زیندانکرن، هەر ژ دەمژمێر 12 ژ روژا 14ێ گەلا رێزانا سالا 1870ێ دەست پێکر، هەتا کو دەمژمێر12 ژ روژا 14ێ گەلا رێزانا 1885ێ. و هەر هەولدانەك ژلایێ گەنجیڤە بهێتەکرن بو ژناڤبرنا ئەڤان مەرجان، ئەگەر بتنێ دوو خولەکانژی بەری دەمێ دەستنیشانکری بیت، وی دەمی پارەگهور یێ نەچار نابیت کو دوو مەلیونێن ئەوی بدەتێ.

–3–دماوێ سالا ئێکێ دا ژ زیندانکرنا وی، ژ تێبینیێن وی یێن ورد دیاربوو، هندی تو بێژی زیندانکری نەخوشی دیتن ز ئەگەرێ تەنێ یاتیێ و گوشەگیریێ. بشەڤ و بروژ دەنگێ پیانویێ ژ بەندیخانا وی دهاتە بهیستن. ئەوی ڤەخارنا مەی و جگارەکێشان هێلان. نڤێساند کو ڤەخارنا مەی حەزێن مروڤی دئازرینیت، و حەز دوژمنێ هەری ترسناکە لسەر زیندانی؛ و دسەر هندێ را، ڤەخارنا مەیێ گەلەك یا خەمناکە دەماکو چ کەس لدەف مروڤی نەبیت. و جگارەکێشان هەوایێ غورفا وی پیس دکەت. دسالا ئێکێ دائەو پەرتوکێن ئەوی داخاز دکرن پێك دهاتن ژ پەرتوکێن ساکار و سادە مینا رومانێن رومانتیکی یێن کو گرێیێن ئالوز دناڤدا یان چیروکێن فانتازییێن سەرنج راکێش.

دماوێ سالا دووێ دا پیانویا وی یا بێدەنگ بوو. و زیندانی بتنێ داخازا پەرتوکێن شاکارێن کەڤن دکر. دماوێ سالا پێنجێ دا جارەکا دی دەنگێ پیانویێ هاتە بهیستن، و زیندانی دیسان داخازا مەیێ کر. ئەو کەسێن ئەو بتنێ د پەنجەرێدا دیت، بهزرا وان ئەوی دوێ سالێ دا هیچ تشتەك نەکر ژبلی خارنێ و ڤەخارنێ و نڤستنێ. و جاران ژهوش دچوو و بتورەییڤە دگەل خو دئاخفت. پەرتوك نە خواندن. جاران بشەڤ دروینشت و نڤیساندن دکر، هەردەما روینشتبا چەند دەمژمێر بنڤیساندنێ ڤە دبوراندن، و لسپێدەهیان هەر

تشتێ نڤیساندی چر چر دکرن و دراندن, و پتر ژ جارەکێ ئەوان گوھ لێ دبوو کو دگریا.

دنیڤا دووێ دا ژ سالا شەشێ زیندانی بشەوق دەست ب خاندنا زمانا, فەلسەفێ و مێژوییێ کر. بگر و گەرمیەکا مەزن ئەوی دەست هاڤێتە ئەڤان خاندنا, بوی شێوەی هەتاکو پارەگهور بدابینکرنا ئەوان پەرتوکانڤە وەستیای یێن وی داخاز دکرن. بو ماوێ چوار سالان و لدیف داخازیا وی, شەش سەد بەش هاتنە کرین. دڤی ماوەی دا پارەگهوری ئەڤ ناما لخوارێ ژ زیندانییێ خو وەرگرت:

"گرتیکەرێ من یێ هێژا, ئەڤ رێزکە من بشەش زمانان بوتە نڤیساندن. نیشا ئەوان کەسا بدە یێن کو دوان زمانا دگەهن. ئەڤەر چ شاشی تێدا نەدیتن ئەز ژتە دخازم کو تو لباخچەی گولەیەکێ پاڤێژی. ئەو گولە دێ بومن دیارکەت کو رەنجا من دبەر ئاڤێدا نەچوویە. بلیمەت دهەمی سەردەماندا و لهەر جهەکی بن بزمانێن جودا جودا دئاخفتن, لێ هەمیان هەمان شەمالك دسینگێ وانا دا هەلدبوو. ئاخ, خوزی تەزانیبا کا چەند هەستەکێ خوەش جانێ من یێ گرتی کو ڤێ گاڤێ ئەز دهەمیان دگەهم! حەزا زیندانی هاتە بجه ئینان. پارەگهوری بریاردا دوو گولەیان دناڤ باخچەیدا پاڤێژیت.

– 4 –پشتی سالا دهێ زیندانی روینشت و چ نە دخاند ژ پەرتوکا پیروز زێدەتر. ژبو پارەگهوری تشتەکێ سەیر بوو کو کەسەکدماوێ چار سالان دا شیای نێزیکی شەش سەد پەرتوکان بخوینیت و تێبگەهیت و نوکە نێزیکی سالەکێ یە بخاندنا پەرتوکەکا سادە و روهن و دیارڤە بوراند. لاهوتی و مێژویا ئایینا دگەل پەرتوکا پیروز بوون.

دماوێ دوو سالێت دیماهیکێ ژ زیندانکرنا خو زیندانی ژمارەکا ئاشوپی ژ پەرتوکان لدور بابەتێن جودا جودا خاندن. هندەك جاران بزانستێ روحانیڤەیێ مژیل بوو, دا ئێسکەر داخازا بایرونی کەتن یان شەکسپیری. و هەمان دەمدا دا بینی کو داخازا پەرتوکێن کێمیایێ کر, و پەرتوکێن پزیشکی و روماناو و هندەك ڤەکولینا دبوارێ لاهوتییێ و فەلسەفێ دا. خواندنا وی هوسان خویادکر کو ئەو کەسەکە یێ مەلەڤانیا د دەریایەکێ دا دکەت دناڤبەرا پاشماییێن گەمیا خوویا ژبەرئێك چوی, و هەمی هەولان دەت کو بگەهیتە پارچەکا لسەرئاڤ و پاشی بو ئێکا دی داکو ژیانا خو قورتالبکەت.

ئەڤ هەمی تشتە هاتنە بیرا پارەگهورێ پیر, و دهزرا خودا گوت:

"سوبە لدەمژمێر دوازدە ئەو دێ ئازاد بیتەڤە. بسایا رێککەفتنامێ دڤێت ئەز دوو مەلیونان بدەمێ. و هەکەر ئەز بدەم ئەڤە کارەساتەکا مەزن بسەرێ من هات: دێ بتمامی ئەز ژناڤ چم."

H2.......1+1

بەری پازدە سالە، مەلیونەها پارە د پشکا ویا پەتنقێدا هەبوون، لێ ئەڤرو دخوەرا نابینیت پسیار ژخو بکەت کانێ ئەو دەینێت لسەر وی پترن یانژی سەروەت و سامانێ وی. هات و باتا سیکا پارە گهوریێ و گوهرینێت نەچاڤەرێکری مل بملێ هەلچونێت وی، یێن کو هەتا دناڤ سالڤەژی چوی هەر نەشێتن خو ژێ خلاس بکەت، پشکا هەرە مەزن یا ژ سەروەت و سامانێ وی ژدەست وی بری و ژ مەلیونێرێ شانازی و باوەر بخویی هەی کرە پارەگهورەك ژ چینا ناڤین، کو دهەر هاتنە خارەك یان سەرکەفتنەك دئاستێ وەبەکارهێنانێت وی دا ترسەکا ئێکجار مەزن بو پەیداکەت.

"قەدا بڤێ پێشنیازێ بکەڤن!"

پیرەمێری بو خوە گوت، و بپەریشانی ڤە سەرێ خو بەهەردوو دەستێن خو گڤاشت "باشە بوچی ئەو دزیندانێ ڤە نە مری؟" نوکە ئەو یێ دژییێ چل سالییێ دا. هەر تشتەکێ من هەی دێ بەت، و دێ خێزانێ پێکئینیت و کەیفێ بژیانا خوە بەت، و دێ د بازارێن پارەگهورادا کارکەت؛ و ئەزژی دێ وەکی قەرەچەکی بحەسیدیڤە لێ نێرم، و روژانە دێ هەمان رستە دگوهێن مندا دوبارەکەت: "ئەز قەرداری تەمە بوڤێ ژیانا خوەش، بهێلە هاریکاریا تەبکەم) نەخێر نە، ئەڤ چەندە نابیتن، رێکا من یا ئێکانە ژ خو پاراستنێ ژ ڤێ روت بون و ئیفلاسێ و ژڤێ شەرمێ مرنا وی زەلامی یە!.

<u>– 5 –</u>دەمژمێر سێ سپێدێ بوو، پارەگهوری باش گوهداریا مالێ کر، هەمی دنڤستی بوون، و ژ دەرڤەژی چ دەنگ نە دهاتنە بهیستن بتنێ دەنگێ بەلگێن دارا یێن کو لبەر سەقەما بایێ سار دلەییزین دهاتە بهیستن. بێی دەنگ، کلیلا دەرگەهی یێ کو ئەڤە پازدە سالە نە هاتیە ڤەکرن ژ گەنجینا خو دەرێخست، و کرە دبەریکا قاپیتێ خودا، و مال بجه هێلا..باخچە دسەرما و تاریێ را مابوو، و باران دباری و بایەکێ گەلەك شێدار جه شەق دکر و بهێز بدارا دکەفت ودەلیڤە نەدا دار و باران کو براوەستن. پارەگهوری باشچاڤێن خوە ڤەکرن لێ چ نەدیت، نە عەرد نەژی پەیکەرێن سپی و نە ژورا پارێزەری و نەژی دار و بار. دوو جاران گازی زێرەڤانی کر، چ بەرسڤ نەدا. چ پێنەڤێت وی دەمی زێرەڤانی قەستا جهەکی کربوو داکو خو ژڤی باروڤەی پارێزیت، و دبیت نوکە دلێنانگەهێڤە یانژی لخانییێ شیشەی نڤست بیت.

پارەگهوری دهزرا خودا گوت: (ئەگەر ئەز شیام مەرەما خو بجه بئینم، چ پێنەڤێتن دێ گومان هەمی کەڤنە ستوییێ زێرەڤانی."

د تاریێ را بسەر پێسترکێ کەت و گەهشتە دەرگەهی و چو دناڤ وێ ژورێ ڤە. پاشی رێکا خو د رێەکا بچوك را گرت و زلکەکێ کبریتێ هەلکر. هەیکەلێ تەختەکی لوێرێ بو بێی نڤینك و سوپەکا ئاسنی یا ڤەمری د قولاچێ رابوو. و قوفلێن

H2.......1+1

لسەر دەرگەهی یێ کو دچیتە ژورا زیندانی د ساخ و سەلیم بوون. دەما کو زلك ڤەمری، پیرەمێر بلەز چو بەر پەنجەرێ، دیت کو شەمالکەك یا ژورا زیندانیڤە روهنە و ئەو لبەر مێزێ یێ روینشتیە. ژ پشتا وی و پرچا سەرێ وی و دەستێن وی زێدەتر چ دیار نەدکر. و هەروەسا هندەك پەرتوکێن ڤەکری لسەر مێزێ و کورسیکێن دی دیتن. پێنج خولەك بورین و زیندانی ژ جهێ خو نەلڤی. پازدە سالێن زیندانکرنێ نیشا وی دا کو بێ دەنگ برینیت. پارەگهوری تبلاخو لجامێ دا، بەلێ زیندانی نەلڤ ما د بەرسڤ دانێ دا. پاشی پارەگهوری بهشیاریانە خیتام شکاند و کلیل کرە د قوفلا دەرگەهیرا. دەنگەگێ بلند ژ قوفلێ هات و دەرگەهژی دگەل ڤەبوو. پارەگهوری هوسان هزرکر کو دێ دەنگێ پێنگاڤانگوهـ لێ بیت دگەل قیژیێن سەرسورمانیێ. لێ سێ خولەك بورین و هیچ تشتەك نەهاتە گوهرین و رینەدا. بریاردا کو بچیتە دژورڤە.

– 6–لبەرامبەر مێزێ، کەسەك نە وەکی هەمی کەسا، نەلڤ یێ راوەستیای بوو، مینا پەیکەرەکێ ژهەستیان، پیستێ وی بهەستییێن ویڤە مابوو، بسکێن وی شور ببون و رهێن وی درێژ، دێمێ وی زەرمابوو کو هندەك ژ رەنگێ ئاخێ تێدا خویا دکر، رویێن وی دهشك بوون، پشتا وی زراڤ و درێژ بوو، و دەستێن وی لبن سەرێ وی هوسان لاواز و زراڤ بوون کو دیتنا وان مروڤ دترساند. پرچا سەرێ وی مینا زیڤی سپی ببوو، ئەگەر تە ل دێمێ ویێ هشك نێریبا تە باوەر نەدکر کو بتنێ ژیێ وی چل سالن. یێ دخەوبوو. و لنێزیك سەرێ ویێ لسەر مێزێ دانای لاپەرەك لێ بوو کو بدەستخەتەکێ جوان تشتەك لسەر نڤیساند بوو.

پارەگهوری بوخو دگوت: "هەی ژارێ، یێ دخەوە، دبیت ڤێ گاڤێ یێ خەونان بدوو ملیونانڤە دبینیت. و ئەز دشێم ڤێ گاڤێ ئەڤی کەسێ نیڤ مری ببەمە سەر جهێن وی، و پیچەکێ ببالیفکێ بێهنا وی چککەم، و خو زانایەك ژی چەندی هوشیاربیت نەشێتن بەلگەیەکێ لسەر مرنا ویا بتوند ببینیت. لێ دا لدەستپێکێ بخوینین کانێ چ نڤێساندیە.

پارەگهوری لاپەر لسەر مێزێ راکر و دەست بخاندنا وێ کر: "سوبە لدەمژمێر دووازدە ئەز دێ ئازادیا خو ستینم و مافێ دان و ستاندنێ دگەل کەسێن دی. لێ بەری کو ئەز ڤێ ژورێ بجە بهێلم و تیروشکێن روژێ ببینم، ئەز دبینم کو یا گرنگە هندەك پەیڤا بوتە ببێژم .

بوژدانەکا ئازا، بەرامبەری خودای ئەوێ کو هەرتشتێ دناخێ مەدا دخوینیت، نوکە من کەرب ژ ئازادییێ، و ژیانێ و تەندروستییێ ڤەدبن، و هەر تشتەکێ د پەرتوکێن تەدا ناڤ لێ نای تشتێن باش دڤێ جیهانێ دا.

"بو ماوێ پازدە سالانە ئەز ژیانا مروڤان دخوینم. راستە کو من ئەو مروڤ بخو نەدیتنە، لێ برێیا پەرتوکێن تە من مەی

ڤەخار, و ستران ستراندن, و لدارستانا من بەراز و گیانەوەرێن کویڤی نێچیرکرن, من حەز ژ ژنان کر...ئەوێن بشەڤ دهاتنە جەم من و دگوهێ مندا خوشترین چێروك دگوتن، ئەوێن دسەرێ مندا وەکی سیحرەکا خوش ماین.

دپەرتوکێن تەدا ئەز بسەر گوپیتکێن ئەلبورز و مونت بلانسی کەفتم, و ژوێرێ من روژ دروژهەلاتنآ دادیت، و تەماشەدکر دەما لئێڤاریا دناڤ ئاسمانیدا وەغەردکر, و من زەریا دیتن, و گوپیتکێن چیا برەنگێن زێری و قورمزی. و لوێرێ من دیت کاچەوان لئاسمانا بریسیا دلێن بابەلیسکا شەقدکرن. و من دارستانێت کەسك دیتن, و دەشت, و روبار, و دەریا و باژار. من گوهـ لسترانێنت حوریان بوو, و ئاوازێن نایا شڤانان؛ من دەستێ خو لپەرێن فریشتان دا ئەوێن هاتین داکو دانوستاندنا دگەلن بکەن سەبارەت خودای... دپەرتوکێن تەدا ئەز چومە دناڤ چالێن کویر, من موعجیزە خولقاندن, و من وێرانکرن کر و گوند سوتن, بانگەوازیا ئایینێن نوی هاتین کر, و من هەمی شاهنشین داگیرکرن...

-7-"پەرتوکێن تە ژیری نیشا من دا. من هەمی هزرا مروڤینییێ بهەمی زانین و تایان و هەمی بیروکەیێن وێڤە د بیردانکەکا بچیکدا دناڤ سەرێ خودا کومکرن. ئەز دزانم کو نوکە ئەز ژ هەوە هەمیان ژیرترم.

”و من کەرب ژ پەرتوکێن تە ڤەدبن, و کەرب ژ ژیرییێ ڤەدبن, و هەمی خێرێن ئەڤێ جیهانێ ڤەدبن, هەمی نە ژ هەژینە, دوەختینە و وەکی سەرابێ دفێلبازن. دبیت تو یێ ئاشنابی و تێگەهشتی و زانابی, بەلێ دێ مرن تە ژرویێ ڤێ جیهانێ بەرزەکەت هەروەکی تو بتنێ مشکەکێ بچیك بوی کونەك لبن ئەردی دکولا. و تو بهەمیڤە, بژیری و تێگەهشتن و دیدەها خوڤە دێ سوژن یانژی بەستی گرن دگەل ڤێ جیهانگیرییێ.

”تە مەبەستا خو یا ژدەست دای و رێکەکا خەلەت یا گرتیەبەر, تە درەو براستییێ یا گوهارتی, و کرێتی بجانییێ. دێ تو سەرسورمان مینی ئەگەر تشتەکێ سەیر رویدا, بەق و چەپچەپیسك بدارێن پرتەقال و سێڤانڤە شین بون لشوینا فێقی. یانژی بێهنا بەرمایکێن هەسپان ژ گولان بهێت؛ ژبەرهندێ ئەززێ یێ سەرسورمانم ژتە ئەرێ چەوان تە ئاسمان بزەمینی گوهارتیە. و من نەڤێتن ئەز دتە بگەهم”.

"داکو بکریار بوتە دیاربکەم کانێ چەوان من کەرب ژهەمی ئەوان تشتا ڤەدبن یێن کو تو بو دژی, ئەز رادگەهینم کو ئەو هەردوو ملیونێن جاران من خەون پێڤە دیتن کو وەکی بهەهشتەکێ بن و ڤێ گاڤێ من کەرب ژێ ڤەدبن, و داکو خو ژ ئەڤی پارەی بێ بەهر بکەم ئەز دێ پێنج دەمژمێران بەری دەمێ دەستنیشانکری ڤێرێ بجهـ هێلم, و هوسان دێ

ریککەفتننناما مە هەلوەشینم".

دەمێ پارەگهوری لاپەر خواندی جارەکادی دانا جهێ وێ لسەر مێزێ، بسەرێ زەلامیڤە ماچیکر، و بچاڤێن گریڤە ئەو ژور بجه هێلا. چ جاران، خو لدەما دکارێ پارەگهوریێ دا شکەستن دئینا، هوسان هەست بلاوازیێ نەکربوو. دەما گەهشتیە مال لسەر جهان خو درێژکر، بەلێ روندکا و وان هەمی هەستێن لجەم پەیدابوین نەهێلا خەو بچاڤێت وی بکەڤیت".

لسپێدەهیا روژا پاشتر زیرەڤان بلەز و سەر و چاڤێن نە ئاسایی ڤە هات داکو بێژیتە پارەگهوری کو ئەو زەلام دیت ژورا خو بجه هیلا و دپەنجەرێ را بو باخچەیڤە دەرکەفت، بەرەف دەرگەهێ سەرەکی، و بەرزە بوو. ئێکسەر پارەگهور دگەل خزمەتکاران بەرەف ژورا ویڤە چوون داکو پشت راست ببن کو زیندانیێ وی یێ ژ ژوراخو رەڤی، و داکو ئاخفتنێت خەلکیژی براوەستینیت، ئەو ناما لسەر مێزا وی ئەوا کو تێدا خو بێ بارکری ژ پاران دگەلخو بر، ودەما گەهشتیە مال ئەو نامە کرە د گەنجینا خودا و دەرگەه ژێ دائێخست.

....

Mohammad guhdar

مێری - Ants

بەشێ دووێ....

مێری یا بناڤێ (شاها ئاگری) , ل وەلاتێ (ژاپون)ێ ئەڤ شاهە ل (ئێك دەمژمێر) دا (100) هێكا دكت ...دیسان"مێری دشێن گازی ئێك بكن وباخڤن"

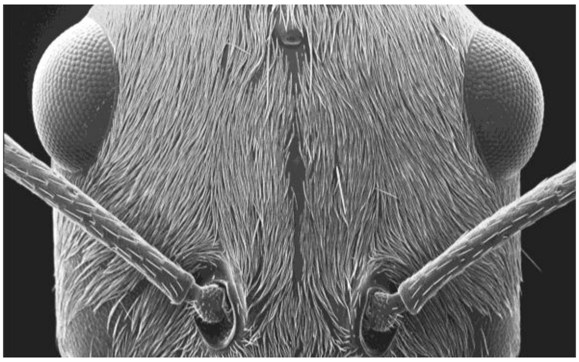

ئەڤە پارچەكە ژ سەرێ مێریێ ... ئەوا وەك "دوو چقان " زانایان ناڤێ لێ كرییە (هەستەوەر) ل دەڤ مێری چونكی مێری پێ ئەڤێ پارچێ پێزانینان ژ دویر و نێزیك وەر دگرن هەروسا بۆ گەلەك كارێن دی ژێ بكار دئینن, كومەكا زانایا بۆ ئەنجام دانا ڤەكولینەكێ هژمارەكا مێریان رەنگ كرن داكۆ بزان كارێ هەر یەك ژ ئەوان مێریان چیە ؟..ڤان زانایان دیت هەر میرییەكێ كارەكێ تایبەت دكر بۆ نمونە/

ئێكێ كونا مێریا پاكژ دكر و ئێكە دی ب كارێ كوم كرنا خوارنێ راد بوو و هوسا هەرئێك بكارەكێ را د بوو بتەنێ ئەو كار دكر بەلێ پشتی بورینا چەند حەفتیەكان ئەڤان زانایا دیت هەمی مێریا كارێ خۆە ل ئێك گوهوری ئانكو ئەوا كونا مێریا پاكژ دكر چوو جهێ ئەو مێریا خوارن كوم دكر و ئەوا خوارن كوم دكر چو جهێ ئەوا كون مێری پاكژدكر لەوڕا زانا گەهشتن ئەوێ چەندێ كۆ ئەڤ گوهورینا كارێ ل دەڤ مێریان بۆ هندێ یە داكۆ هەر مێریەك دهەمی كاران ادا شارەزابت ... دیسان هندەك مێری بكارێ " ڤێركرنا مێری یێت بچوك رادبن و هەروەسا ئەڤان ژی جهێ خۆە لگەل مێرییێت كاركەر و چالاكتر دگوهارتن".

مێری و پیلانێت جەنگی /.... گەلەك جاران جەنگێن مەزن دناڤ بەرا دوو جورێن مێریاندا روو ددان و ئەڤ جەنگێن هەنێ هەر ژ "دوو تا سێ " رۆژا ڤەدكێشان هەتا چەند حەفتیەكا بۆ نمونە/ مێری یێت(زەر و رەش) ژیەری جەنگ روی بدت هەردوو جور ئێك و دوو

ئاگەهدار دکن پشتی درزانن دێ ئەڤ جەنگە رویدت ئێکسەر دەست ددن بدەیناتنا پلانان دژی ئێك ... هەروسا سەرباز و لەشکەری بەرهەڤ دکن دگەل کومکرنا کومەك مێریان بۆ راکرنا مێری یێت بریندار داکو بێن جهێت ئارام و شەر لێ نە دا کو نە مرن.
پشتی د ئەڤی جەنگی دا جورەك یێ مێریان ب سەر دکەڤت ئێکسەر دەست ددن ب گرتنا سەرباز و لەشکەرێ وان جورێ مێریان ئەوێن شکەستین دجەنگیدا , دیڤدا کونێت وان ژی داگیر دکن و هەتا دگەهنە (شاها) وان و وێ ژی دکوژن , زاروکێت وانا ژی داگیردکن و کارا پێ ددن کرن هەروسا " قویت و خوارنا وان مێری یێت شکەستین د شەریدا " بۆ خوە لێك داین ئەو مێری سەرکەڤتی وێ قویت و خوارنێ دبن کون مێرێن خوە ڤە کۆ وەکی دەست کەڤتی ێن جە نگی ئەو لەشکەرێن هاتینە دەستە سەر کرنێ دجەنگی دا دبن زیندانا ڤە کو جهێن تایبەت بۆ وان هەنە دکون مێریان ڤە و کارا پێ ددن کرن... چێکرنا پرا لدەڤ مێریا / مێشکێ نەهنگێ سەد هزار جاران ژ مێشکێ مێریێ مەزن ترە بەلێ مێری پتر تێدگەهت و گەلەك پتر مێشکێ خوە بکار دئینت ئاها ڤێ چەندێ زانا مەندە هوش کرن کۆ چەوا نەهەنگ مێشکێ وی سەد هزار جارا مەزن ترە ژێ مێریێ و تەمەت چارێکا مێریێ هوش دار نەبت ؟ دیسان مێری پرا دروست دکن ب رەنگەکێ مرۆڤ ژێ مەندەهوش بمینن وەك

ئەڤێ وێنەی..

ئەوا زانا گەهشتینێ دەربارەی دروست کرنا پرا لدەڤ مێری یان ئەڤە یە کۆ مێری ملیونەها سالا ژبەری مروڤان دەست هاڤێتی یە دروست کرنا پرا .. بۆ دروست کرنا پرا مێری پێتڤی بچەند مێری یێت وەفاداران تاکو بشێن پرا چێ بکەن , ئەو مێری یێت وەفادار دێ گیانێ خوە گوری مێری یێن دی کن تاکو یێن دی بگەهنە ئارمانج و رێکا خوە ئانکو دەربازی لایەك دی ببن ...زانایان دیارکر" کۆ بتەنێ دوجورێن مێریا یێت هەین ل " ئەمەریکا باکور و باشور" دژین هندەك مێرییێت "قەبارە و درێژی یا وان" دروست بۆ دروستکرنا پرێ هلدبژێرن ئانکو بڤێن و نەڤێن دڤێت گیانێ خوە گوری مێریێن دی بکن و خوە بکن پر بۆ دەرباز بوونا هەڤالانژ لایەکێ بۆ لایێ دی , ژبەری دروست کرنا پرێ ئەو مێریێن هاتین هەلبژاردن چەند راهێنانەکا پێدکن هەتا ئامادە دبن...

H2........1+1

MUZZIKA

"میوزیكا نەرێكخستی وەك میشكێ نەرێكخستیە"

دیروكا پەیدابوونا میوزیكێ ڤەدگەرت بۆ 55 000 سالان كۆ یەكەم جار ل وەلاتێ ئەفریقابوو یەكەم ئاموری میزیكێ ل ور هاتە دیتن ئەم دشێن بێژن میوزیك كلتورێ ئەفریقایە وەهر ژكەفندە خوە بخوە لناڤ واندە هەبی وبهەلكەفتان و روژانە بكاردئینان وەك سەركەفتنێن جەنگا وئاهەنگا و دەستەسەركرنا كەسەكێ بیانی لناڤ جوگرافیا دەڤەرا وان دە.

دیسان ناڤێ میوزیكێ كورتكرنا ناڤێ پەیامبەرێ جوهیان"موسا" ی یە ژبەركو (موسا)ی ڤیانەك پری زێدە ژبوی میوزیكای هەبوو ئەم دشێن بێژن رێكخستنا جورەك میوزیكێ ژ موسای دەستپێكری یە وەهر ژبەر ئەڤێ چەندێ بوویە كو جوهیان ناڤێ موسای كرە ناسناڤێ ژەنینێ و بۆ رێكخستنا ئامێرێن ژەنینێ, میوزیك وەك (هەوای وئاڤێ وگیان)ی بۆ هەركەسێ یە و بێ فێركرن چ كەس نە"میوزیك ژەن" ە رەنگە چەوانیا ژەنینا میوزیكێ و چەوا هەبوونا ژیانا تاكەكەسی وەك هەڤ بت چنكو دڤێت تاكەكەس ژ بوی ژیانێ فێركرەك پەروەردەكار بت ئانكو لێكولەر دبێژن: "پەیدابوونا بیروكا میوزیكێ ب ئەوێ چەندێ لێكولەر ددنە دیاركرنێ كۆ لدەما مروڤان هەولدای بەرەڤ گەردون وجیهان بینینێ ڤە بجن وژناڤا سروشتی دەربگەڤن هەر ب ئەڤێ دەربرینێ بۆ وان ژەنین ئانكو دەروون دەربرین برێكا ژەنینا جوراو جورێن ئاموران میوزیك باشترین چارە و پەنجەرە بوو تێرە دەربكەڤن وەهەست ب ئەوێ جوش و خروشێ بكن".

ب باوەرا مە ژەنینا میوزیكێ یاریا دەروونی یە كۆ ئەو كوراتی و كولێن دهوندرێ هەر كەسی دە برێكا ژەنین و لێدان وقوتان وبەردانێ دەردێ دەروونێ لاواز ل شینا دەرد هلكێشان وئازارێ بەختەوەریێ هلدكێشت ناخێ خوە وەهەر دەرد وچارەسەریان پێچەوانەی رویدانێن تال وهشكێن ژینێ ل ناڤ جیهانا ئەندێشەیێن مروڤاندە سازدكت.دیسان ژەنینا ئامورێن میوزیكێ هەر جورەكێ ئاوازە خوە هەیە وەهەر ئاواوەك دبتە ئەگەرێ

دروستبوونا جورەكێ لڤینێ ژلەشی هوسا ئەڤ لڤینە هەمی دەردەسەری و ئێش و ژانا هلدوەرینت ژناخی دەروون پاكژ و ئارام دبت وجورەها سەما وسەماكەر پەیدادبن

ریتم چیە؟...(پێكدهئێت ژ ئەوێ هەولا رێكخستنێ یا دناڤبەرا " مەودایا دەمی " و " زەمەنی" دا , ب ئەڤێ یەكێ ئەم هەست ب رویتیا زەمەنی دكن و رێك دئێخن).

لێ بتەنێ ریتما میوزیكێ ل ژێر دەسهەلاتا مەدا یە كا مە بڤێت ب چ شێوە بسازن تاكو بكارن خەم ودلشادی یا ریتمێن زادێ خوە دەرببرن تاكو بگەهنە وێ هەبوونا ئەم لێ هاتین وتانوكە مە نوزانی بابەت چیە ؟لێ ریتما دەمی یا ژینێ نە ل ژێر دەسهەلاتا مەدایە چنكو سازی یا شادی وگری یا ژیانا مە ل بالێ ریتما زەمەنێ رووی دایە و ریتمەك خوسەرێ وەهەر و هەرە...(هەمی ژیانا مروڤی وەهەمی سروشت هەمی **گەردوون پێك دهێت ژ ریتمەك میوزیكا ب دلێرین وئاشكرا!. لەوران "پلاتونی" ئەڤ جورێ ریتمێ نافكری یە**

—سكس دەستكەفتەك میوزیكیە.

سكس میوزیكا سروشتی یە لەوران من سازەك دڤێتن لێبدم داكو بتێلا خوە میویكاوی بژەنم, سكس كرن نەریتا بوونێ یە هەبوونێ سازكت و هەستەوەرترین میوزیكە ب حەزیێێن هوندرێ دهێتە سازدان ئانكو بونەوەرێن سكس كار ب ژەنینا ئەڤێ میزیكێ هەبوونێ دئافەرینن لەوران تاكو ئەم بكارن جاردن هەبن ڤە دڤێێت ئەم ب سازا سروشتی دەربرینا میوزیكا مەزنا سروشتی دەرببرن تا كو ئەم جادرن بشێوەیەك دن هەبنە بئەڤێ چەندێ دبتە دەستپێكا دوماهیكا ئانكو سكس كرن سەمایەكە ژجورێن دن بێن سەمای, میوزیكا خوە ژ ژەنا هوندرێ یاكو ل ناخدە دهێتە لێدان میوزیكا رەسەنا سروشتی پێ دژەنت هوسا جەستە

لبەر میوزیکەکا سروشتی دلەیزت وهوش مەست دبت پیراتی وزاروکێنی لێ دبتە ئێك ودبتە ئەگەرەك بۆ ئافەراندنا مە وچەسپاندنا هەبونا خودای

" دەف نەسازا لێڤانە کۆ هەر دەنگ وئاخڤینەکا تە بڤێتن بژەنی بەلکو ئەو ئەزمانێ لێ تاکە تێلا مێشك ولێ شەنگە کۆ بێ هەست وهزرسازی نابتە ریتمەك ژپێلێن ژین ومەبەستێ لەوران ئاوازدانەرێ هەستیار ئەوە یێ رەنجا ژەنا خۆە بۆمە دتە جهێ نەست وسەرنجێ".

"بزاڤا رێکخستنێ" ئانکو :هەتا ئەو بزاڤا رێکخستنا لڤینێ یا دناڤ سروشت ,گەردوون ومە مروڤان داژی هەی دئەڤێ رێکخستنێ دا بەشدارن) .

(ئەگەر چرکیێن لێدانێن دلێ هەر مروڤەکێ چرکەێن دیارکریبن ژ لێدانێ بئەڤێ چەندێ مەودایا کاتی یالێدانێن دلی ژ لێدانەکێ بۆ لێدانەك دی بشێوەیەکێ یە ,چ جوداهی دناڤبەرا ماوەێ لێدانێن دلیدا نینە.ئەڤ دابەش بوونا برێك وپێك ,هەر ئەو ئاوازەیە ,کۆ دمیوزیکێ دا دبێژنێ "ریتم"...).   "فیساگوراس"

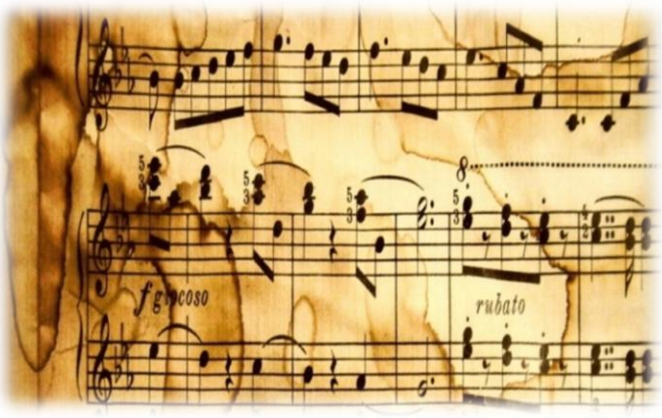

هزردکم ریتم "تەمەن"ە   ئانکو "ریتما درێژ" تەمەنێ درێژە چنکو بەردەوامیا ئاواز ومیوزیکێ دبتە ئەگەر کۆ "دل"ەك بۆ ماوەیەك درێژ خۆە بقوتت وکەسەك هەبت ,دیسان ئاوازا لێدانێن دلی و میوزیکاوێ سازێن جانی نە و " گیان" پێ دهیتە ژەنین وهەر تشت پێ دلڤن ودبنە وێنەێن ژ هەڤجودا ئەگەر من دلەك هەبت ژە نین لێ نەبت هوسا ریتما من ,چ ئاواز بۆ نابن بڤی رەنگی نە ئەز سەماکەرم ونەتو میوزیکا ژەنا لەشێ منی.

" ئەگەر ژیانێ چوار توخم هەبن بۆ هەر و هەریێ هەر وهەر بن وەك/ئاڤ ,ئاخ ,هەوا ,ئاگر ,ئەوا هەر ئێك ژ وان چواران میوزیك و ئاوازا خۆە تایبەت هەیە دگەل دەمی بێ دوماهیك ,,,,, لێ ئەگەر دەم ژدەرباز بوونێ پەریشان بوو ل وی چاخی خۆەدا چ سازێن هەر وهەر ناژەنت لەوران بڤی رەنگی هونەر ب چوار توخم ڤەژی نامینت" .

H2........1+1

Dr.Mewlud Ibrahîm hesen…

"Berew newendî zîreknasî !!"

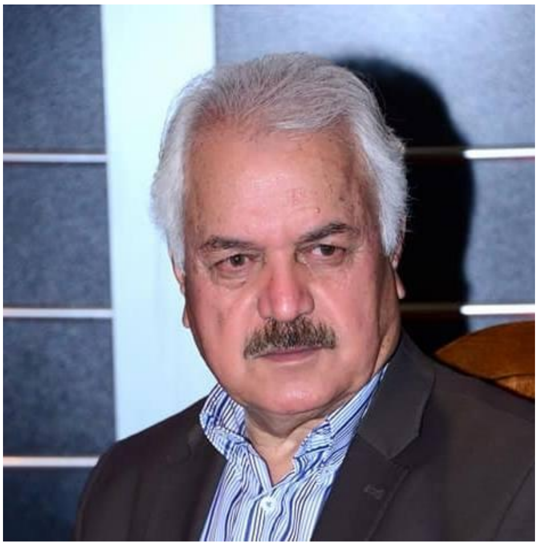

بەرەونێوەندی زیرەکناسی !!

دکتۆر: مەولود ئیبراهیم حەسەن

زیرەک ئەگەر هونەرمەندی مێللەتێکی وەک کورد نەبوایەو میللەتی کوردیش هێندە لە رووی هونەری و ئەدەبی و کلتوری و شارستانییەوە بێ سەرو بەرووهێندە لە دوا نە بوایە ، ئێستا زیرەک سەر مایەکی بەرزی نەتەوەیی بوو لە نیوهونەرمەندانی وڵاتان شانازیمان پیوە دەکردوو دەمانتوانی لە جەند رووەوە بە هونەری زیرەک لە ڕیزی پیشەوەی هونەری دنیابین ،زیرەک لە گەڵ هە موو دەربەدری و بێکەسیەکەی خۆی هونەری کوردی گەیاندە بەرزترین لوتکەی هونەور لە جێهان ..هێندە هەیە هێشتا کورد ئەم لوتکەیەی بە چاکی ناناسێ و بە نیوەندە هونەریەکانی جیهانیشی نە ناساندووە ، زیرەک داهێنەریکی بێ وێنەو کەم وێنەیە .دەنگی زیرەک دەنگێکە ڕەهەندێکی دەنگی کەونیی هە یە .دەنگی هونەرمەندی شەهید حەسەن زیرەک دەنگێکی بە هە شتی هە بوو ..ژیانیکی دۆزەخیی ژیا. لە ڕۆژی ٢٠١٨/٦/٢٦ چل وشەش ساڵ بە سەر کۆچی دوایی هونەرمەندی (شەهید حەسەن زیرەک)ی هە میشە زیندوودا تێدەپەڕێ ، تا ئێستا لە کوردستان بەردەوام ساڵانە لەم ڕۆژەدا بەشێوازی جیا جیاو لە نێو دەزگاکانی میدیادا یادی ساڵمەرگی ئەو هونەمەندە بێ وێنەو کەم وێنەیەی کورد دەکرێتەوە ،لە کاتێکدا لە دڵەوە سوپاسی هە موو ئەو دەزگاونێوەندە هونەری و ئەدەبی و میدیاییانە و کە سایەتیە ئەدەبی و هونەری وکلتوری و فەرهە نگیانە دەکەم کە هە تا ئەگەر بە وشەیەکیش بیت ساڵانە یادی هونەرمەندی شەهید زیرەکیان کردووتەوە ،بەڵام ، زیرەک بەو تایبەتمەندییە هونەری و ئەدەبی و کلتوری و کۆمەڵایەتی و کوردایەتیە دەوڵەمەندەی کە هە یەتی پێویستی بە (نێوەندی زیرەکناسیی)هە یە .چۆن ژیان و کەسایەتی و هونەری زیرەک هێندە فراوان و پڕو دەوڵەمەندوهە مە جۆرە پێوێست دەکات بە پسپۆریی هە مەجۆرو هە مە لایەنە بەردەوام لە ڕەهە ندە جیا جیاکانی زیرەک بکۆڵرێتەوە .

لە چاوپێکەوتنەکەمدا لە گەڵ خاتوونی بەڕێز (ڕابیعەخانم) دواخێزانی زیرەک ، ئەو بەڕێزە گێرایەوە و گوتی: (پاش مردنی زیرەک ،لە خاریجەوە لەتارانەوە جەماعەتێک هاتبوون ،سەیارەی چاکیان پێ بوو،پێنج شەش کە سێک بوون ،ویستیان لاشەی زیرەک ببەنەئەمریکا،پارەیەکی زۆریان دەدا، خزم وکەسی هە ندێک ڕازی بوون ، بەڵام ؛من کەبیستم یەخەی خۆم دادڕی وچووم شکاتم کرد.گوتم؛ ئەوە هێورەکانم دەیانەوێ لاشەی زیرەک بفرۆشن. لێنەگەڕام !. ئەم ڕووداو دەری دەخات دەنگ و گەرووی زیرەک دەنگ و گەرووێکی تاقانە بووە ..لە هە مووجێهان .کەمن نەمبیستووە ئەمە بۆ هێچ هونەرمەندێکی تری گۆرانیبێژکرابێ !.

ئەمە دەری دەخات کە لێکۆڵینەوە لە ژیان و هونەری زیرەک بە شێوەیەکی جددی هێشتا دەستی پێنەکردووە . هە ر بۆیە من زۆر بە پێویستی دازانم کە لە داهاتووێکی نزیکدا (نێوەندێ زیرەکناسیی) دابمەزرێ وهە وڵبداڕۆژ بەڕۆژ زیاتر زیرک بە خۆمان و بە دنیا بناسێنێ .دەنگی زیرەک دەنگێکی هە مە ڕەنگ تاوسییە

دەنگێکی ئاسمانی و بە هە شتییە !دەنگێکە زۆر تایبەت
 دەنگێک دەوڵەمەند بەگوتن و بەئاوازو بەسۆزو چینە
جیا جیاکانی دەنگ ..هە رلە دەنگی نزمی نزمەوەو
تادەگاتە دەنی بەرزی هە رە بەرزەوە .زیرک ئەوەندە
هونەرمەندانەو لێهاتووانە و بە شەوق ئەشقەوە ئەو
دەنگەی خۆی بەکارهێناوە و یاری پێکردووە کە گوێگر
داگیردەکات ..داگیرکردنێک بە ئەشقەوە . ئەو دەنگە
بەو هە موو ئاستە بەرزیەوە هونەری گۆرانی کوردی
ئەوەندە دەوڵەمەند و بەرزکردووتەوە ..تائێستا هیچ
هونەرمەندێک ئەوەی پێ نەکراوە .

زیرەک بەو هە موو دەوڵەمەندیی و بەرزییەوە زۆربە
پیرۆزی شایستەی ئەوەیە کە نێوەندی زیرەکناسیی بۆ
دابمەزرێ و لەم لایەن و ڕووانەوە لێکۆڵینەوە لە ژیان
و هونەری زیرەک بکا .

١-نووسینەوەی لە دایکی بوون و ژیان و مردنی
زیرەک بە ڕۆژومانگ وساڵەوە ، بەماڵ وگوندو شارو
وڵاتەوە . وەکو زانراوێشە زیرەک بە شیعر کورتەی
ژیانی خۆی هە تا ساڵی هە زارو نۆسەت و پەنجاو هە
شت نووسیوە ، کە لیکۆڵینەوەیەکی دەوڵەمەندی
زانستی هە ڵدەگرێ .

٢-ژماردنی هە موو ئەو کارانەی کە زیرەک زۆر بە
منداڵی و بە برسییەتی و لە ناچارییەوە کردوویەتی هە
رلە خزمەتکردنی ماڵی ئاغاوە تادەگاتە کارمەندی
ڕادیۆو خاوندارێەتی ئوتێل لە شاری سنەو چایخانەی –
کانی مەلا ئەحمەد – لە دەرەوەی شارو زیرەک گوتەنی
لە نێوان دوو کێودا .

٣-ژنهێنانەکانی زیرەک هە رلە یەکەم ژنیەوە کە پاش
ئەوەی دەکەوێتە بەندیخانە دایکی ئەو ژنەی زیرەک لە
برای زیرەک مارەدەکاتەوە ،کە زیرەک لە بەندیخانە
دێتە دەرەوە و ئەمە دەبێنێ و دەبیسێ ، شێت دەبێ و
سەری خۆی هە ڵدەگرێ و تا بە جێهێشتنی گەوهە رێ
بە ناچاری و جیابوونەوەی لە میدیا خانم بە زۆری و
تادەگاتە جیابوونەوە ی لە ڕابە خانم بە مەرگ و کە لە
باوەشی ئەودا چاو لێکدەنێ . هە رەها کچەکانی ساکارو
ئارەزوو لەخانمی میدیای زەندی وکوڕەکەی دکتۆر
جەمیل لە گەوهە ر خانم.
٤-گیران و بەندکردنەکانی زیرەک لە عێران و لە
ئیراق و هۆیەکان و ماوی گیرانە کان و ئازارو
چێرۆکەکانی زیرەک لە نێو بەندیخانەکان.

٥-کێ بوون ئەوانەیکە یارمەتی زیرەکیان داوە ،
یارمەتیە جۆراوجۆرەکان ، کە زیرک خۆی دەڵێ ؛ من
دۆستی زۆر بەوەفاو دڵسۆزم هە بووە ، لە هە ندێ کات
دا دەڵێ ژیانم لە سەر ئەوان بووە ، وەک (میرزاکەریم
خۆشناو) کە ئەو ڕەحمەتیە دوو بەرگ کتێبیشی لە
سەر ژیانی زیرەک نووسیوە بە ناوی (حەسەن زیرەک
و هە ندێک لە بەسەر هاتەکانی) کە هە ر بەڕاستی دوو
بەرگی توحفە ئاسان و زۆرجوان و زۆر دڵسۆزانە ئەوەی
لە زاری زیرەک بیستوویەتی ئەوەش وبەچاوی خۆی
دیویەتی نوسیویەتی و گێراویەتیەوە .هە روەها کێن
ئەوانەی لە زیرەکیان داوە ؟.

زیرەک خۆی دەڵێ : خودا ئاگادارە هە ندێ جار
لێیانداوم ، خۆشم نازانم لە سەرچی لێمدراوە !!.

٦-زیرک کەی دەستی بە گۆرانی گوتن کردووەو
یەکەمجار لەکوێ بووەو لە هە ریەک لە ئێستگەکانی
بەغداو تاران و کرماشان و سنەو مەهابادو تەورێزو ..
تادوایی چەند گۆرانی تۆمارکردووە ؟.

٧-زیرک چەند ئاهە نگی تایبەتی گێڕاوەو بۆکێ و لە
کوێندەرو بە چ هۆیەک بووەو هە ریەک لە و ئاهە
نگانە دا چەند گۆرانی گوتووەو چ تیپیکی مۆسیقی و
چەند مۆزیسیێنی لە گەڵ دابووە ؟.

٨-زیرەک چەند گۆرانی فۆلکلۆری گوتووتەوەو چ
گۆڕانکاریەکی تێدا کردوون لە ڕووی دەق و ئاوازو
گوتنەوە ؟ چەند گۆرانی هونەرمەندانی دیارو ناسراوی
گوتووتەوەو چۆنی گوتونەتەوە ؟ چەندگۆرانی لە

عەرەبی و فارسی و ترکی و ئازەری و ئەرمەنی و نەتەوکانی تر وەرگرتووەو گوتوویەتی و چ گۆڕانکاریەکی تێداکردوون ؟ بۆ خۆی چەند گۆرانی بە شێعرو ئاوازەوە داهێناوەو تۆماری کردوون ؟ زیرک بە دەنگی کێ کاریگەربووە لە گۆرانیبێژانی کوردو غەیرەکورد ؟ دەبێ ئەو ڕاستیە بزانین زیرک هە رگۆرانیەکی فۆلکلۆری وگۆرانی هە رکەس و هە رمیللەتیکی گوتبێتەوە ، گۆڕانکاری لەدەق وئاوازو جۆری گوتنەکەدا کردووەوکردوویەت بە هی خۆی زیرەکانە گوتوونیەتی .لە لیکۆلینەوەی هە موو ئەمانە دەتوانین ڕیبازی گۆڕینی گۆرانی فۆلکلۆری و ڕیبازی بەکوردی کردنی گۆرانی بیانی بدۆزینەوە وبیکەن بە تیۆرو لە مەودوا هونەرمەندان لە سەری بڕۆن .

٩-لە ڕووی زمانزانی و کوردی زانیەوە، زیرەک بەم نەخوێندەواریەی خۆی یەکێکە لە زمانزانترین و زمانڕەوانترینەکانی کورد .ئەوەندە بە زمانزانی و زمانڕەوانی گۆرانی دەڵێ و وشەکان بە ڕوونی و جوانی دەردەبڕێ ، ئێستا زمانی گۆرانی و قسەکردنەکانی زیرەک زەخیرەیەکی دەوڵەمەندو گرنگن بۆ کەسێ بیەوێ زمانی کوردی خۆی ڕەوان بکات و کەسێک بیەوێ فێری زمانی کوردی ببێت .

١٠- زیرەک شیعری زۆری گۆرانیەکانی خۆی بۆ خۆی داناوە ، لە ئاستی شیعری گۆرانیدا لە بەرزترین ئاستدان ، بە تایبەت بۆ شێوازی گوتنی خۆی هە ربۆ نموونە : هە ردەرواو بە جێم دێلی ، ڕازیە تۆم دارە مێوی ، کرماشان شاری شیرینم ئازابووە ، سەرەڕای ئەو بێ کەسی و دەربەدەرییەی کە بەردەوام بووە . جارێک زیرەک لە نادی مەهاباد گۆرانی دەڵێ و ئەودەمانە ش مەهاباد لەژێر باری ئەمنی توند دادەبێت و کۆبوونەوەو قەرەبالغی قەدوغەبووە ، بە هۆی دەنگی زیرک خەڵکێکی زۆر لە ناوو دەرەوەی نادیەکە کۆدەبنەوە ، دەوریە ئەمەدەبینێ دەچێتە ناو نادیە کەو بەزیرەک دەڵی ئەم شلۆغیە چارۆگەی هە ولێریە ، لە نێو سابلاغ دا بورجێ دیارە ...تاد . جگە لە مانە هە موو ئەو شێعرە فۆلکلۆریانەی گوتوونیەتەوە دەسکاری شیعرەکانی کردووەو لە گەڵ خواستی خۆی گونجاندوویەتی و ڕێکی خستووە ، هە ر بۆیە ئێستا ئەو شیعرە فۆلکۆریانە شێعری زیرەکن ..) و بەڕاسی زیرەک شاعیرێکی دەست بالا بووە ، ئەوەی کە سەربردەی ژیانی خۆی بە شیعر نووسیوەتەوە ، شیعرەکە لە ئاستی شیعرەکەی حاجی قادر دایە ، حاجی دەفەرمووێ (باوکم ئەحمەد بوو ناوی فیکرم دێ ..خەلکی لادی بوو دایکی من فاتێ) زیرەکیش لە ژیاننامە شیعریەکەیدا دەنوسێ (خەڵکی بۆکانم،کوردی خوێن پاکم ..برام – حسەین- ەو خاتو-ئامین- ە دایکم)هە ربۆیە دەبێ حیسابی شاعێرێکیش بۆ زیرەک بکەین نەک تەنیا گۆرانی بێژو ئاواز دانەر .

١١-زیرەک بەزمانی کوردی وزۆر لە زارەکانی کوردی گۆرانی گوتووە وبەجوانی تێکەڵی کردوون، دیسان بەزمانی کوردی و عەرەبی و فارسی و ترکی و ئازەری ..گۆرانی گوتووە ولەیەک گۆرانیدا ئەوەندە سەرکەوتووانە زمانگۆڕێ دەکات لە نێوان ئەم زمانانەدا کە گوێگر هە ست بە هیچ لە نگیی و گرێیەک ناکات کاتی لە زمانێکەوە دەچێتە زمانێکی تر زۆرجار لە نێوان سێ زمان جێگۆڕکێ دەکات و جوانی و خۆشیەک دەدات بە گوێگروەک ئەوەی هە رسێ زمان هیچ جیاوازیەک لە نێوانیاندا نە بێت ، ئەوەش هونەرێکە هە رلەزیرەک دەوەشێتەوە .هە ربۆیە ئێستا زیرەک بەتەنیا گۆرانیبێژێکی کورد نیە ! بە لکە بە هە مان ئاست گۆرانی بێژی فارس و ترک و ئازەریشە ، ئەرێ ڕای هونەرمەندانی فارس و ئازەرو ترک چۆنە لەسەر هونەری زیرەک و چۆنی هە ڵدە سەنگینن؟.

١٢- زیرەک شێعری بەرزی زۆر لە شاعیرانی کوردو فارس و ترکی گوتوتەوە و بەم دەنگە ئاسمانیەی خۆی هێندەی تر شیعرەکانی بەرزو جوان کردوون.

١٣- زیرەک کاریگەری بەسەر چەند گۆرانیبێژی کوردو غەیرە کوردەوە بووەو کێن ئەوانەی گۆرانی زیرەکیان بەسەرکەوتوویی گوتووتەوە و دواجار چەندن ئەوانەی لە قوتابخانەی زیرەک و بە هۆی زیرەک بوونەتە گۆرانیبێژ ؟.

١٤- زیرەک هونەرمەندێکی مەزن بوو لە سەردەمێکی نزم دا ژیاوە ، هە ربۆیە بێ هە ڵەو کەم و کورتی نەبووە لە ژیانی تایبەت و ژیانی هونوری دا، خۆی دەڵێ : هە رکەس بێ کەس بێ و بەرەڵلابێ ..وەک منی لێبی زەحمەتە چابێ ! هە رەها خۆی دەڵێ ..زۆرسەرم شکاندوو وسواندەم ڕوخاند ..زیرەک لە دانپێدانانی هە ڵەکانی خۆی دا زۆرئازایانە دەدوێ ئەوەندەی هە لی بۆ هە ڵکەوتبێت ...چ لە ژیانی کۆمەڵایەتی چ لە ژیانی هونەری ..بۆ نموونە بە مەلیک فەیسەلی داهە ڵگوتووە هە روەها شای ئێران و کوڕەکەی و بیست وهە شتی موردادو کەوتنی موسەدەق .ئەمانەش هە مووی باجی هونەرمەندیی و گەورەیی زیرەک وبێ دەوڵەتی کوردو بێ سەرو بەری زەمەنەکەیەتی .

١٥- زیرەک بە پەیوەندی بە ژن و کچانەوە بێ کێشەو سەرواو دەراو نە بووە ، بیستوومە بە هۆی زیرەکەوە ژن کوژراوە ..هە رچەندە تەواوی ڕوودواە کە نازانم چۆنە ! هە روەهابیستوومە بوکی تازە بە هۆی دەنگی زیرەکەوە تەڵاق دراوە . دەڵێن : بوکێکی تازە کە جەند ڕۆژێکە گواستراوتەوە لەماڵەوە گوێ لە دەنگی زیرەک دەگرێ کە لە ڕادیۆوە گۆرانی دەڵێ . بوکە دڵی خۆشەو کەزیرەک گۆرانیەکە تەواو دەکات ، بوکە : لە بەر خۆیەوە دەڵێ خۆزگە من ژنی زیرەک بووام ! میردەکەی کەتازە زاوایە و گوێی لێدەبێ و توڕە دەبێ و دەڵێ ..ئەوە هە رسێ تەڵاق و بچۆ میرد بە زیرەک بکە !!.

١٦-کەسایەتی زیرەک ، کەسایەتیەکە شایستەی ئەوەیە لەزۆر ڕووەوە لێی بکۆڵرێتەوە ، لە ڕووی بەوەفاو چاوتێری و دەستبڵاوی ومیواندۆستی و چاکە خوازییەوە ، نموونەی نە بووە ، زیرک لە وپەڕێ هە ژاریدا یارمەتی کەسانی پێویست و هە ژاری داو ، ئەوەی کە مامۆستا عەزیزی شارۆخ دەیگێڕیتەوە کەزیرەک فەرشی ماڵی خۆ فرۆشتووەو عەرەبانەی بۆ برا نەخۆشەکەی شارۆخ کرێوە ، پاش ئەوەی زیرەک لە ڕۆژنامە داواکاریەکەی ئەو کەمئەندامە دەخوێنتەوەو لە تارانەوە بۆی دەباتە مەهاباد .

١٧- ئازایەتی زیرەک ..زیرەک پیاوێکی یەکجار چیە پەیدات کردووە ؟ نازانی گۆرانی گوتی مەمنووعە ؟ زیرەک دەڵێ لە تاران خەڵک لەسەرشەقام گۆرانی دەڵێن و هە ڵدەپەڕن ، ئێمە لە نێو ئەم چواردیوارەش گۆرانی نەڵێین ؟!.

قسەیەک لەوو یەک لە زیرەک زابتەکە زلەیەک لە زیرەک دەدات ، زیرەکیش ئازایانە زلەیەک لە بنە گوێی زابتە کەدەداو بە پشتدا وەری دەگێڕێ و گەنجەکان غیرەت دەیانگرێ و زابت و پۆلیسەکان زۆر چاک دەکوتن . دواجار پۆلیس دێن و زیرەک دەگرن و هێندەی لێدەدەن و لە پەل وپۆی دەخەن و بەم شەو ساردە زیرەک دەخەنە ناو حەوزی ئاوی حەوشی پۆلیسخانە ، تا پیاوماقولیک تکای بۆ دەکات و بەری دەدەن و دەیبەنە نەخۆشخانە . ئەوەی گرنگە زابتەکە بە پشتیوانی حکومەت لە زیرەک دەدات و یاسای لە پشتە

H2.......1+1

، کەچی زیرەک بە هێزی ڤیروسیای گیانی خۆی لە زابتەکە دەداتەوە . هە روەها کە ساواک داوا لە زیرەک دەکات کە بێتە ئێراق و کار بۆ ئەوان بکات و هە رچی بیەوێ بۆی دەکەن ! زیرەک ئازایانەو کوردانە ئەمەڕەت دەکاتەوەو دەڵێ ئەمە کاری من نیەو من کانیەک ئاوی تێدا بخۆمەوە بەردی تێناوێم باساڵێ دوو جارم تێبهەڵبدەن !.

هە رئەمەش یەکێ لە هۆیەکانی ئەوە بوو ساواک واز لە زیرەک نەهێنێ و دواجر ژەهرخواردووی بکات !!.

١٨- کوردایەتی زیرەک.. هە رچەندە زۆر بە چاکی نازانم کە زیرەک ئەندامی هیچ حزبێک بووبێ یان نا ! بەڵام . مام جەلال باسی ئەوە دەکات کە نامەی نهێنی پێدا ناردووەو کاری نهێنی پیکردووە هە وە ها ساڵی شەست و حەوت کە لە ئیران ڕادەکات پاش چاپکردنی (چریکەی کوردستان) دێتە کوردستانی ئێراق و پەیوەندی بە شۆڕشەوە دەکات وگۆرانی بە پیشمەرگەدا هە لدەڵێ و ماویەک دەمێنتەوە ، ئایا زیرەک بە ڕەسمی ئەندامی هێج پارت و ڕێکخراوێکی سیاسی بووە؟ تا ئێستا سەردەمی کۆماری کوردستانی زیرەک دیارنیەو نازانرێ پەیوەندی بەم کۆمارە وە چۆن بووە ؟ ئایا ئەودەمە زیرەک لە سجن بووە یان دەربەدەربووە ؟ دەناناکرێ زیرەک لە کوردستانی ڕۆژهە ڵات بووبێ و کۆمار دابمەزرێ و زیرەک لە تەمەنی بیست و سێ و چواساڵی بووبێ بەو هە موو هونەرو کوردبوونەوە هیچ کاردانەوەیەکی نەبووبێ ؟کە من زۆرتر بۆ ئەوە دەچم ئەو کاتە زیرەک لە تەورێز لە سجن بوبێ ؟!! هیوادارم بەڕێزانی ئاگادار ئەمە ڕوون بکەنەوە .کوردایەتی زیرەک لە هونەرە پڕداهێنان و ڕەسەنەکەیەتی ، تەواوی هونەرو ژیانی زیرەک پارچەیەکی زێرین و بە نرخە لە نەخشەی کوردایەتی کوردستان ..زیرەک بە سروشت و کلتورو بەرگ و خواردن و جوانی ژن و لاوی کوردی دا هە ڵگوتووە ، هە ڵگوتنێک لە بەرزترین ئاست ، ئەوەندەی زیرەک لە گۆرانیەکانی دالەو ڕۆژگارەدا ناوی (کوردو کوردستان) ی هێناوە تا ئێستا هیچ گۆرانیبێژێک ئەوەندە ناوی نە هێناون . دەڵێن : لە ماڵی شاو لە ئاهەنگی شادا زیرەک هاوار دەکاو دەڵی ..بژی کوردو کوردستان ..بژی کوردوکوردستان !!کوردبوونی زیرەک کوردبوونێکە بە ڕوح و خوێن و ئەشق و هونەرەوە ، لە کوردایەتی هیچ کەس لە پیش زیرەک نیە ! زیرەک سەرکردەیەکی کوردایەتیە بە هونەر هونەرێکی بەرز و دواجار لە ڕێی ئەم کوردایەتیە سەری خۆی داناو شەهید بوو .

١٩- زیرەک لە گەڵ زۆر لە هونەرمەندو نووسەر و شائیرو ڕۆشنبیرو سیاسی و پیاوی دەستە بژیرو خەلکی ئاسایی نیوانی زۆر خۆش بووە لە ئیران و لە ئیراق ، ئەمانە کێن و چیان لە نیواندا هە بووەو هە ریەکەیان بە چێدا تێپەڕیون و برادەراتیەکەیان گەیشتووە بەچی ؟.

٢٠- زیرەک گۆرانی لە گە ل زۆر هونەرمەندی کوردو فارس و ترک و ئازەری گوتووە ، چیرۆکی گۆرانی گوتنەکان چۆنن و بەر هە مە کان چێن ؟.

٢١- لە کتێبی – چریکەی کوردستان – دا زیرەک بە شێعر باسی زۆر ئامێری مۆسیقی دەکا ت و دەنگە کانیان و شوێنیان لە نێو مۆسیقاو جۆری دەنگە کان .

باس دەکات ، ئەمە جگە لە شیعرەکە پێویست دەکات لە ڕووی زانستی موسیقاوە هە لبسەنگیندری و

H2……..1+1

بنرخیندری ، ئەمە ئاستی زیرەک لە ئامیرناسیی و ئاواز ناسیدا دەردەخات .

٢٢- لەرووی دەروونیەوە زیرەک کەسێکی مرۆڤناس و دەروونناس وکۆمەڵناس بووە ،هە میشە لە رووی کۆمەڵایەتی ودەروونیەوە حیسابی بۆ کەسی بەرامبەرکردووە بە پێی کەس وشوێن و کەسێکی ڕووشکین و دڵشکین نەبووە ، بەردەوام هە تا بۆی کراوە ڕێزی لە بەرامبەر گرتووە ، تا لە سەر حیسابی خۆشی بووبێ ! ڕابیعەخانم دەڵێ : ئەگەر لە ئاهە نگێک پارەیان بە زیرەک و مۆسیقا ژەنە کان دانوایە ..زیرەک هە مووی بەسەر ئەوان دابەش دەکردوو دەیگوت : ئەوان خاوەن ماڵ و منداڵن ئێمە دووکەسین هە رچۆنێ بیت دەژین ، دەڵێی : لە گەڵ هونەرمەند مامڵێ پیکەوە گۆرانیان گوتووە چۆن دە نگی زیرەک بەرز بووە ..زیرەک لە مایکرۆفۆنەکە دوور کەوتووە تەوە تا دەنگی لە گەڵ دەنگی مامڵێ هاو سەنگ بیت . زیرەکەوە ناونراون و بازاریان پەیداکردووە .

23- هونەری زیرەک هونەریکی ئابووری بزوینە .پەنجا ساڵ دەبێت لە هە رکوێندەر کورد هە بێت گۆرانی زیرەک لە وێ سەرچاوەیەکی ئابووری و ژیانی زۆر کە س بووە ، لەوانەی کڕین و فرۆشتن بە هونەرو کلتوری زیرەک دەکەن ، ئەگەر بەوردی سەرژمیریک بۆ داهاتی هونەری زیرەک کرابووایە ژمارەیەکی سەر سوڕ هێن دەهاتە دەست ، زیرەک تەواو وەک(ڤانکۆخ)ی هونەرمەندی شێوەکار وایە .. ڤانکۆخ پارەی جەمە پەتاتەیەکی نەبوو! دواجار تابلۆی – گوڵە بەڕۆژە –پاش سەت ساڵ بە پەنجاو پێنج ملیۆن دۆلار فرۆشرایەوە زیرە کیش ئەگەر زۆر جەم نانی نەبووە بیخوات .. ئەوا دوجارو پێش مردن لە خانوی کرێ و دەژیاو لە سەر فەرشی خەلک دەخەوت و نانی خەلکی دەخوارد و کەمرد ..ئەرێ چەند تەمەنی لە باخەل بوو ؟! ئەگەر وڵاتی ژیانی زیرەک مافی داهێنەری لە بەرجاو گرتبا زیرەک یەکێ دەبوو

لەهونەرمەندە هە رە دەو ڵەمەندەکانی کوردستان و ئێستاش زۆرن ئەوانەی کە خزمەتێک بە زیرەک دەکەن و نانی زیرەک دەخۆن .

٢٤-زیرەک وەک داهێنەرێک حالەتی دەروونی تایبەتی هە بووە ، زۆر جار لە خەوەو گۆرانی گوتووەو ئاوازی بۆ هاتووە ، زۆر جار لە کاتی تۆمارکردنی گۆرانی و لە ستۆدیۆە پاس پرۆڤە لە سەر گۆرانیەک ، کە چی لە کاتی تۆمارکردن گۆرانیەکی تازەی بۆ هاتووەو و بە کردووتەوە.دواجار دەرکەوتووە پارێزگارهاوڕێی سەردەمی منداڵی زیرەک بووە ، ئایا تۆماری ئەم ئاهە نگە دەس دەکەوێ ؟.

قسەی مامۆستا موجتەبای میرزادە مۆسیقارەکان ناچاربوونە بەدوای بکەون.گەورە هونەرمەندی فارس و سەرۆکی " ئۆکسترای تاران" بە مۆسیقرەکانی دەڵێ : ئیوە لە دوای دەنگی زیرەک بڕۆن ..ئەو هونەرمەندە هی ئەوە نیە بەدوای مۆسیقارەوە بیت

25- زیرک تا ئێستا هێندەی من بزانم زیاتر لە بیست کتیبی جۆراوجۆری لە بارەوە نووسراو ، سەتان وتاریلە بارەوە نووسراوە ، دەیان و سەتان بەرنامەی

تەلە فزیۆنی و ڕادیۆی و ڕۆننامەیی لە بارەوە کراوە ، بەمەش ئەرسیفی هونەرو ئەدەبی کوردی یەکجار

دەوڵەمەند کردووە و برەوی بە هونەرو ئەدەبی کوردی داوە .

٢٦- ناوی زیرەک تا ئیستا دەیان و سەتان منداڵ بە ناوی زیرەکەوە ناونراون و دەیان و سەتان کەسیش بە هۆی هونەری زیرەکەوە یەکتریان ناسیوەو دەیان کچ و کوڕ بە هوی دەنگی زیرەکەوە بوونەتە ژن و میرد و دەیان و سەتا ن شوێنکارو دوکان و بازاریش بە ناوی.

27- کۆکردنەوەی هە موو وینەو ئەو کەرەستانەی کە زیرەک بە کاری هێناون و هی ئەون ، هە رلەبەرگ و تەسجیل و ئامێری مۆسیقی وهە رشتیک ئەو بەدەستیەوە گرتبێ و کۆکردنەوەیان و هە ڵگرتن و بەرچاو خستنیان لە نیوەندو ماڵی زیرەک .

٢٨- زیرەک لە ساڵانی ١٩٦١و ١٩٦٢ دا لە سلیمانی هاوبەشی چەند شانۆ گەرییەکی کردووە لە گەڵ برایانی – کۆمەلەی هونەرە جوانەکانی کورد– ئایا..هاوکاریەکەی چۆن بووە ؟ ئەکتەر بووە یان گۆرانیبێژ ؟ ئایا لە ڕۆلگیراندا چۆن بووە ؟ هیچ وێنەودەنگیک و ڤیدیۆیەک لەم کارە هونەریانە بەجێماوە ؟ برایانی هونەرمەند چ یادگاریەکیان لەگەڵ زیرەک هە یە لەم کارە شانۆییانەدا ؟ تکالە برایانی هونەر مەند دەکەم چیان لە بیرماوە تۆماری بکەن و بڵاوی بکەنەوە.

٢٩- تکا لە هونەرمەندو ڕۆشنبیرانی ڕۆژهە ڵات دەکەم هە ولبدەن جاو پیکەوتن لە گەل هە موو هونەرمەندە مۆسیقیەکان بکەن ، ئەوانەی هاوکاری زیرەکیان کردووە چ لەڕادیۆ چ لە ئاهە نگی تایبەت بە کوردو فارس و ئازەرییانەوە و هە وڵبدەن چیڕۆک و یادگارییەکانیان بگێرنەوە.

٣٠- زیرەک ساڵانیک لە سەقز ئوتێلی هە بووە دەلین :لەم ئوتیلە ئاهە نگی گێڕاوە ، هە رواها دەڵێن زیرک بەبۆنەی دەسبەکاربوونی پاریزگاری شاری "سنە" ئاهە نگ گێردراوە، کە زیرەک چووەتە سەر تەختەو گۆرانی گوتووە هێند بەغەریبی و سۆزەوە گوتوویەتی پارێزگار کەکوردبووە چاوی پڕدەبێت لەفرمیسک ، خەلکە کە خرۆشاون و چەند جاریک پێیان دووبارە ئەمەو زۆر لایەنی تری ژیان و هونەری زیرەک هی ئەوەیە کە بەوردیی و بەزانستی لێی بکۆڵریتەوە ، وەک مامۆستای مۆسیقا دکتۆر عەبدوڵلا جەمال سەگرمە دەفەرمووێ .. ڕۆژی دێت بەسەتان نامە لە سەر هونەری زیرەک دەنووسرێ.
دواجار هیوادارم پیکهێنانی نیوەندی زیرەکناسیی بەزوویی دابمەزرێ و بکەوێتە کارو کار لە سەر ئەو کلتورە دەوڵەمەندو بەرزەی زیرەک بکات و چالاکی بخاتە نیوەندی هونەرو ئەدەبی کوردیمان لە هە موو کۆردستان .

٢٠١٨/٦/٢٢ – هە ولێر

....

تێبینی : لیرە جەند خاڵێک زیادکراوە و لە و دەقە دا نیە کە لە سایتی دەنگەکان بڵاوکراوەتەوە.

H2.......1+1

"سەعید رەزڤان زاخوی"

ئەفسانا دەلالێ و ئاڤاکرنا پرا دەلالێ:

تشتێ هاتیە گوتن لسەر ئاڤاکرنا پرا دەلال ژباب و کالا بو کورا ئەڤە یە : پشتی تەمامکرنا "پرا جزیرا بوتان"، میری گوتە هوستایی دێ تە خەلاتکم، رابوو دەستێ وی یێ راستێ ژێڤەکر......

میری گوتێ: داتو چ پرێن دی هوسا ئاڤا نەکی..،

پشتی ب دەستەکێ ئەو هوستایە هاتە زاخۆ میری زاخۆ داخاز ژێکر پرەکێ ل زاخو ئاڤا بکت؟ میری زاخۆ گوتێ :دژی میری بوتان ئەز ئامادەمە ..،

هوستا رابوو دەست دا ب چێکرنێ لێ ل دەمێ چێکرنا بنیاتێ پرێ و ددەمێ کڤانێ نیڤێ تەمامکری، سپێدێ ئەو کڤان دا هەرفت، مەندە هوش ما.. نەزانی بوچی دێ هەرفت؟، خێڤزانکەك ل وی دەمیدا ل زاخو هەبوو.

خێفزانکێ گوتێ :دەمێ تە کڤانێ نیڤێ تەمامکر،پێ هەر خودان گیانەکێ بکەڤتە سەر پرێ دڤێت تو سەرژێکی و خوینێ پێرا بدی، یان هەما بساخینی بکی دناڤ بنیاتێ پرێ دا...

رۆژا دی دەمێ کڤان ب دوماهی هاتی دیت بیکا وی "دەلال" ژوێڤە تێت و بووی خارن یێ ئینای، دگەل سەیێ وی ل پێشیا وی دچوو، دەمێ نزیکی پرێ بی و سەیێ وی مشکەك دیت و بەردایێ، دەلال کەتە پێشیا سەی ودا سەر پرێ، ئینا خەزێرێ وی گری..،

دەلالێ گوتێ مام بۆچی دگری..؟

بۆ وی گوتنا خێڤزانکێ گوت.

دەلال مااااا.. بەرسڤا مامێ خوەدا وگوتێ مام: نەبینە ئەز ژنم بسڤکی لێ نەنێرە، ئەگەر سەر من مابت (دێ خوە کم قوربانیا باژێرێ خوە).

رابوون دناڤ بنیاتێ پرێ دا ڤەشارت، پر تەمامکر نە هەرفی، هەڤژینێ وی نەل مالبوو، دەما زڤریڤە پسیارا هەڤژینا خوە کر، بابێ وی قوربانیا وی بو گوت، دا بەر قێریا ودەستهاڤێت تەفشوی گوت دێ چم ئینم دەرێ....

دەمێ تەفشو لوان بەرا ددان گول دەنگێ دەلالێ بوو .

دەلالێ دگوت: بەلا خوە ژمن ڤەکە ،من یێ خوە کری قوربانیا باژێرێ خوە ،دێ ڤێ پرێ لسەر سینگێ خوە راکم، ب وان دەربا تو پتر من دئێشینی، هەما هەرە بەلاخوە ژمن ڤەکە!!!!.

هەتا سالێن شێستادا دوو تایێن دارێ بەنوکێ ژ ناڤ بەرێن پرێ شین ببین دگوتن ئەڤە "کەزیێن دەلالێ" نە، ژ هینگێ پێڤە ناڤێ پرێ بوو "پرا دەلال" و زاخۆ بوو "زاخوکا دەلالێ"، ژ قوربانیا دەلالێ، دەمێ دکەڤن دا ئەڤ ئەفسانە دهاتە گوتن ژنکا ب شانازی وبسەر بلندی دووبارە دکرن، هەر وەکی دیاردکرن بۆ زەلامێن زاخو کو ژنکا خوکرە قوربانیا ڤێ باژێری و ڤێ پرێ دەهمەن.

هیڤی عسمەت

هونەرمەند

دەستپێکا کارێ من بۆ هونەرێ ڤەدگەرت بۆ وێ حەزامن یاهوندری ,هەردەما یتەنێ مابام وێنە باشترین هەڤالێ من بوو ,ئەز هەمی ژیانا خوە دوێنەکێشانێ دا دبینم پێتڤی ب هونەر وێنەکێشانێ مە وەکی حەزا من بۆ ئاڤ و هەوای وبرێکا هونەری ناخێ خوە دەر دبرم بڤێ رێکی هەست ب خوەشی وئارمیێ دکم.

وئارمانجامن دگەل هونەری ئەوە حوزدکم هونەرا من وەکێ هونەرمەند ونیکارکێشێن هەمی جیهانێ پێشبکەڤت وبەربەلاڤ ببتن داکو بشێم خەیالا خوە لناڤ کەتوارێ ژیانا مەدابیینم.

دخوازم بیر و بوچوون هەست وخەیالێن خوە برێکا هونەری بگەهینە ل هەر دەرێ ولات و جیهانێ.

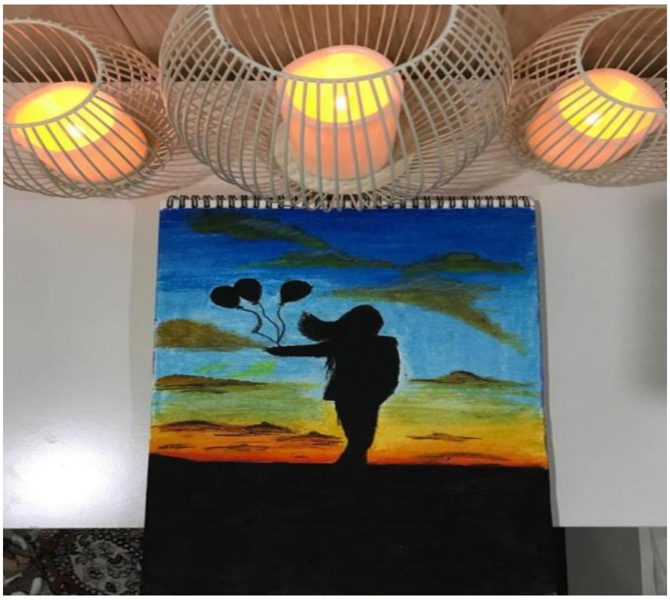

H2........1+1

Dlêr kamîran

Peyiker saz

دلێر کامیران عبد الحکیم ژ دایك بویێ سالا ١٩٧٧ و ل سالا ١٩٩٢ چویە پەیمانگەها هونەرێن جوان ول سالا ١٩٩٧ دەرچو ژ بەشێ شێوەکاری پشکا نیگار ب پلا زور باش . هەر ژ ژیێ بچیك حەزا کارێ نیگارێ ل دەف پەیدابویە و بەردەوام ل پولێ مژیلێ کارێ نیگار کێشانێ بویە و ل روژێن کومبیا قوتابیا ل روژا تحیة العلم دهاتەنیشان دان وەکو " رسام المدرسة" وبو ئێکەم جار ل سالا١٩٨٨ ل قوتابخانا الشموخ ل. باژارێ دهوکێ بەشدارنو ل پیشانگەها زاروکێن عرقێ ل وەلاتێ چینێ ول قوناغا پەیمانگەهێ بەشداری د هەمی ڤیتەفالێن سالانە کریە زێدەباری چێکرنا پەیکەرەکێ ل بەشێ پیکەری و ئەو نە قوتابیێ وی بەشیە و بسەرکەفتاتە جێبەجێ کر پشتی دەرچونێ ئێکسەر دەست ب. کارێ هونەری کر و بەشی هونەری ل دەروازەی نیڤدەولەتی یا ئبراهیم خەلیل کر ب چێکرنا چەند کارێن هونەری ژ پەیکەر و نیگار دگەل هونەرمەند شعبان احمد ئێکەم پروژێ خوییێ تایبەت کری ل سالا ٢٠٠٣ ل بارەگایێ لەقا ٨ یا پ د ك ب چێکرنا پەیکەرێ بارزانیێ نەمر ب شێوەی مەدالی د گەل دیزاینا دیوارێ پروژەی .ل سالا ٢٠٠٩ هاتە گازی کرن ژ لایێ باژێرڤانیا زاخو ب مەرەما هزرەکا هونەری ب ناڤا باژێری هەر ئێکسەر حەزا چێکرنا کارەکێ هونەری بو هەر دوو هونەرمەندێن وەغەرکریی ێین باژێری زاخو ئەردەوان زاخویی و ئەیاز یوسف وەکو پەیکەر و کاك محسنی رازەمەندی ل سەر کر ماوێ سال و نیڤا کار ب دەماهیك هات و ب رێو رسمەکێ ژێهاتی هاتنە پردە لادان ب حازریا هەردو بنەمالا و چەندین خەلکێ زاخو .ل سالا٢٠٠٩ هاتە داخاز کرن دیسا ژ باژێریڤانا زاخو بو پێشکێشکرنا هزرەکا هونەری بو زاخو کو کارێ هزرا پەیکەرێ گیزێ ئەنجامدا .ل سالا ٢٠١٣ داخاز ژێ هاتە کرن ژ لایێ مەحروس بارزانی کو قوتابیێ ئەکادمیا سەربازی بو ل زاخو بو مەرما چێکرنا پەیکەرێ بارزانیێ نەمر بو دیاری نو کولیچێ و کار

هاتە جێبەجێکرن . پروژی نوکە تێتە جێبەجێکرن کارێ برجا سپی ل زیرێ هداڤێ زاخو و نیو زاخو ب. بلنداهیا ٥٠ مترا کو ببیتە مەسترین سومبول بو زاخو پشتی پرا دەلال و پروژە ژلایێ راست گروپ تێتە جێبەجێکرن .. پتر ژ ٦٠ بەشدارییێن هونەری کرینە ل زاخو و دهوك و هەولێر و سلێمانی و دیاربەکر و سێ پیشانگەهێن تایبەت هەنە.....

به رهەمێن دلێرکامیرانی:

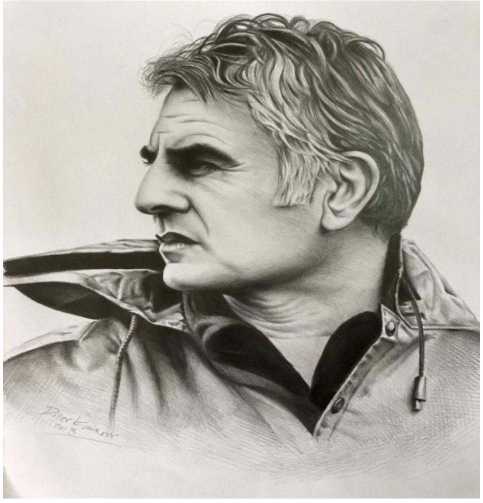

Bilal zaxo

بەرپرسێ ئاڤەدانیا" کاسپین"ێ ل وەلاتێ ئەلمان

و سەرپەرشتێ گۆڤارا "رۆژامە"

"Ehram"

پاشاێ یەکێ (سنوفرو)ل سالا **2551** ژبەری زاینی ل باژێرێ "گیزە" ژبۆ پارچە زەڤیەکێ دگەرها داکو ئەهرامی دروست بکت, ئەڤ باژێرە دکەڤتە باکورێ (داجور) و باشورێ رووبارێ (نیل), رووبەرێ زەڤیێ تەمەت پێنچ یارییێت تەپاپێ نە دیسان ناڤبری ژ **2551** – **2574** حوکم کری یەئانکو **24** سالان و لدیڤدە کورێ وی (خوفو) وهەر ئەڤ ناڤە ل هەرەمێ ژ ی کریێ یە چنکو پشتی مرنا بابێ وی ئەو بخوە دەست ددت ب دروستکرنا هەرەمان وئەڤی پادشاهی دناڤیەرا **30–32** سالان حوکم کری یە و ئەڤی دڤیا ئەهرامێ ب مەزنترین ئاڤاهی دروست بکت کو ببتە ب حنێرترین و سەر سورهێنەرترین ئاڤەدانی ل سەرتاسەرێ جیهانێ, ئەڤ کارە بۆ یەك ژ وان هەر حەفت کارییێن سەر سورهێنەرێن جیهانی.

گرانیا بەرێن بکارئینایین دوو کوما پێنچ تا هەشت تەنا ژ بەرێن جوراو جور و دوو کوما سێ ملیون ژ بەرێن چوار گوژە پێکهاتیە ودرێژاهیا هەرەمێ **164** م وپاناتی **230**م و زانیاران دیارکری یە کۆ **30–40** سالان دروست کرینە ئەڤ ئەهرامە, لدویڤ رێباز

وبنەماییێن وی دەمی دڤیابا ئەهرام ل سەر کەناری باشورێ رووبارێ نیلی چێکربان و هەر دوو لاییێن روژهەلاتبوون دگەل روژ ئاڤا بوونێ رولەك سەرەکی ل دسەر شێوازێ دروسکرنا ئەهرامان هەبوو جنکو لدویڤ تێگەهێ زەلامێن وی دەمی یێن ئاینی ل دەما روژهەلاتبا و ئەوتیشکێن ل هەرەمێن ددا مەبەست پێ ئەوە کۆ هەرەم دهەلتن وچاخێ روژ ئاڤا بوونێ ژی دگەل هاتنا تاریاتیێ مەبەست پێ ئەو بوو کۆ هەرم دگەل ئاڤابوونا روژێ هندادبت ودمرت وهەر چەند سالەکا تیشکێن روژی ل هندەك جهان ددتن کۆتێدا چەند نهیێنیەك دەردکەڤن هولێ , دیسان وان ئاڤ ژ رووبارێ نیلێ کێشان تا هەرەمی , بەرییێن هەرەمی پێکهاتبوون ژ بەرێن چیای ئەوێن کەڤر و دارییێن مەزن بەر دهاتنە راکێشان ونزیکی **4000** کارکەر و ئەندازیاران کار ل سەر کرنە و ئەڤ بەرە هەر وەك دهێتە گوتن گرانیا وان تەمەت گرانیا ترومبێلەکێ یە.

H2........1+1

چ دناڤ هەرەمێ دا هەیە؟ سێ ژور تێدا هەنە ودبنە سێ نهوم ل سەر هەڤ ,ژوورا سەری یا شاهی یە کول وێرێ گورێێن شاهی و کورێێن وی تێدا هاتینە نژاندن و سەرێ هەرەمێ 9 م درێژە, ژوورا دووێ ژوورا گەلەریێ یە کۆ ئەوان هێما ونیشانییێن تایبەت لورد هێنە پێشاندان.

, ژورا سیێ ئانکو یاخوارێ دبتە ژوورا ئێکێ و دەرگەهێ وێ دکەڤتە باکوری کۆ ئەو ژورە ب ژورا بەستانا ئاڤێ دهێتە ناڤکرن, ددن دیارکرن کۆ هنەک ژ وان هەرەمان درێژاهیا وان وەکە ل دەم دا هاتیە دروسن کرن نزمتر بووینە ئەوژی ل دەمێ ئاگر بەربیە ل دەر دورێن قاهیرێ هەسا کاریگەری ل سەر هندەك جورێن وان بەرێن ل سەر هەرەمێ کرینە لەوران ئەو رابووینە بۆ نویژەنکرنا وان بەران بۆ هندەك جهییێت کۆ ژبۆ نویژەنکرنێ هاتینە تەرخانکرن , بڤی شێوەی هەرەم ژ بلنداهیا 164 م بوویە 137م ئانکو 27 مەترا نزم بوویە...سێ هەرەمێت بناڤ ودەنك ل میسرێ: دوو ژ وانا بناڤێ شاهێ ئێکێ ناڤ کرنە ب "هەرەما سور " ویادی ژی بناڤێ "داغ شور" کۆ دکەڤتە نزیك گوندێ (گیزا) دیسان هەرەما سیێ بناڤێ (ساگار) دکەڤتە باشورێ قاهیرە ب دراێاهیا 20 کم ,نە بتەنێ هەرەم ل وەلاتێ میسرێ هەنە بەلکی ل وەلاتێن وەکێ (چین ,هند ,و...) هەنە وهندەك ژ ئەهرامان تیشکێن سەرێێن وان دکەڤنە لسەر ئێك ئوتوبان ئانکو چەند ژهەڤ دوورن لێ دهەمان دەم دا ژلایێ ئەو جوکرافیا هەرەم لێ هاتیە دروستکرن هەر ژلایێ شێوە وبلندی ونزمی ڤە دکەڤنە ل سەر ئێك هێلا راستا وەکهەڤ.

زانیا رددن دیارکرن کۆ هەرەم ب دەمژێرا جیهانی ددن دیارکرن ژبەرکو ئەو هێما ونیشانێت ل سە ر ئەهرامان هاتینە نەخش کرن گرێدای ب دەمێن وی دەمی و بوریڤە نینە بەلکی دەربرینێ ژدەمێن پاشەروژێ و ئایندەك نە لبەر هزر دکتن لەوران هەر ئەڤ چەندە بوویە ئەگەر کۆ گەلەك ژ زانیاران پشت بەستنێ ل سەر وێ بوچوونێ بکن ژبەرکو ئەهرام ل گەلەك وەلاتێن دن یێن جیهانێ هەنە رەنگە ئەڤ ئەهرامە نە کار و بەرهەمێ تایبەتێ فیرعەونیا بتن رەنگە فیرعەونی یەکەم نفش بوون تێڤە ژیان کرین وکرینە نەریتەك ژ نەریتێن وان یێن ژینێ.

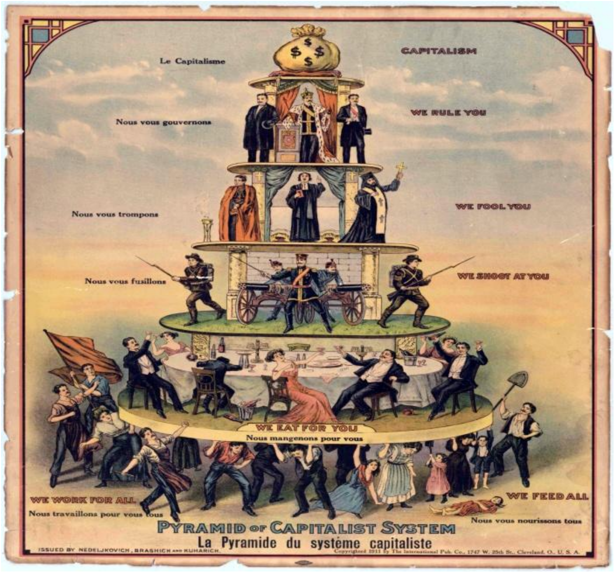

″ ل زانگوا زاخۆ بۆ یەکەم جار سازی یەك

روشنبیری دبوارێ چاپکرن و چاپەمەنیێ دا

سەرهلددت ″.

سەروکێ زانکوا زاخۆ ″د.لەزگین عبدی″

پالدەرەکێ مەزن بوو, بۆ هاڤێتنا دەستپێکا ئەڤێ

بزاڤێ بوارێ پێشخستنا بزاڤا اپەمەنیێ ل زاخۆ.

ئەڤ سازی یە پێك دهێت:

–چاپخانە: بۆ چاپکرنا پەرتوکان

KASPIN

–پەرتوکخانە : لسەر **200** م.-

–گوڤارا رۆژامە: نڤیسینگەها وی.

–جهەگ تایبەت بۆ مێهڤان ولاوێن روشنبیر دگەل

باغچەك دلفرەه:

دیسان ژ بۆ پتر سەرهلدانا خەبا روشنبیری ل باژێری زاخۆ ،رێڤەبەری گەشت وگوزارا زاخۆ جهەك تایبەت دروست کر ژبوونا پێشخستنا بزاڤا روناکبیری ورۆژنامەڤانی ل کوردستانێ وبگشتی خزمەتکرنا گوڤارا "رۆژامە".

"چیا ئەمین"

پشتەڤان و رێ پێدەری سەرەکی بوو بۆ لدەما جهەك تایبەت بۆ پاشەرۆژا گوڤار و روژنامان ل زاخو و ل هەمبەری پرا دەلال دروست کری لەوران دیروك پیروزباهیێ ل ئەڤێ کارێ تە کری دکتن.

H2........1+1

ديسان چەندين لايەنێن بەرپرسيار پشتەڤانيا ژ بۆ ئەڤێ پرەوەى راگەهاندى يە خوازيارن ببتە دەرگەهەك نوو ياشارستانى ل زاخۆ و ل سەرچەم كوردستانێ گەشەكرن وسەركەڤتنێ بخوەڤە بينت وهەر دگەل ئەڤێ چەندێ لژبۆ پێشكەفتن وزێدەبوونا خواندەڤانى و بەلاڤبونا تێگەهێ "روشنبير و روشنبيريێ" پەرتوك ل سەر رێڤەبەريان دهێنە بەلاڤكرن, ژئەوان كەسان ئەوێن پشتەڤانى بۆ ئەڤان كارێن پيروز راگەهاندى وبەرپرسيارى يا خوە كرى يە ميرگەهەك بۆ پێشكەڤتنا جڤاكێ كوردى, وەك/.

1–بەرێز "بوتان محسن" هەرێمدارێ زاخۆ.

2–سەروكێ باژێرڤانيا زاخۆ "بژار منيب" .

2–رێڤەبەرێ گومركا بەرێز "حەميد عبدال".

ئەڤ كارە بهەڤكارى دگەل راگەهاندنا گەشت وگوزارا زاخۆ كاك "بێوار سندى" وتيما وپەرتوكخانا "دلێرين" وپەرتوكخانا "پرا دەلال" دێ هێنە پارڤەكرن.

بهديسان هەفكارێێن گوڤارا رۆژامە ل دەوكا رەنگين جە وتيمەك تايبەت ژبۆ پێشخستن وبەلاڤبونا پەياما گوڤارا "رۆژامە" سازكرى يە ,ئەڤ كارە ل ژێر چاڤدێرێ يا بەرێز "ئەيوب رەمەزان" بەرپرسێ رێڤەبەرێ يا "روشنبيرى و هونەرى دهوك" ودگەل هەڤالێ مە ئەندامێ دەستەكا نڤيسكارێن گوڤارێ بەرێز"شوكرى ئيسماعيل".

H2........1+1

گازی یا گوڤاا رۆژامه و چالاکیا وێ ل پارکا شه هیدان ل زاخۆ.

ئەم دێ بەردەوام هەولادن بزاڤا روژنامێ ل کوردستانێ خورت بکن هەرچەندە سەرەرای لاوازی و کێمبونا خواندەڤانان مە تیشکا خوە نها خستیە ل سەر زانکو ,قوتابخانە ,دام و دەزگەهێن میری.

دیسان مەحمود ئامێدی خودانێ چەیخانا" مەحمود" دەرگەهێ چایخانا خوە بۆ بەلاڤبوونا گوڤارێ لناڤ تەخا چایڤەخوارادە ڤەکری یە و پەیاما گوڤارامە برێکەك ئاسانتر دگەهە خەلکێ.

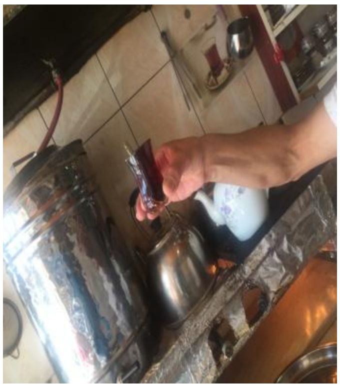

"چایا شرین بۆ رۆژێن تەحلن
لێ رۆژێن مە ئەم فێرکرن
تە حل چایێ
ڤەخون.؟

خەلکێ زاخۆ ئەوییێن چوین بۆ ئەوروپا ل زاخۆ خەریبیا چایا مەحمود ئامێدی دخوازن ودبێژن "خوەزێکێن وێ روژێ دەما مە ل زاخۆ لگەل ئێش وخەمێن خوە چایا مە حمود ئامێدی ڤەدخوار"...

H2……..1+1

هاتن و چوونا زاخو گرنگییێ ددته چەندین لایەنێن روشنبیری وشارستانی..

"رێڤەبەری یا هاتن و چوونا زاخۆ رێزدار عەمید"رشید" بۆ گوڤارامە راگەهاند کۆ جەنابێ وان ل بەر پلانە جادێن لناڤ باژێری ژبۆ بەرفرەهییێ بکن (یەك لای) داکو پروسێسا هاتن و چوونا ترومبێلان سلامەتیا وان پاراستی تربتن وپتر سیمای شارستانی ل دەڤەرێ خورت ببتن .

دیسان هاندانا پێشکەتن و روشنبیرکرنا زاروکان دکن دبوارێ هاتن و چوون وتێگەهێن دن دا لەوران چەندین چالاکی وسمینار ئەنجام داینە بۆ پەروەردەکرنا زاروکان هەر ل ڤوناخێن دەستپێکی یێن تەمەنی وتێگەهی.

دیسان ئەو خەلکێ شنگارا مە ل دەما بەرەڤ باژێرێ خوە زاخۆ ڤەهاتین "رێڤەبەریا هاتن وچوونا زاخۆ" ب رێز وحورمەتڤە خول وانێن فێرکارییێ و روشنبیرکرنا شوفێرییێ پیشانی وان دان.

دیسان کورێ باژێرێ زاخۆ رێزدر مقدم "ئازاد" رولەك بەرچاڤ دبوارێ روشنبیری یا پەیاما راگەهاندنێ دا هە یە وشیایە رولەك بەرچاڤ توماربکتن زێدەباری روانبێژی یا وی دپەیامێ دا و رولێ وی یێ پاکژ.

هاندانا زاروکان هەر ل دەستپێکا شین بوونا تێگەهێ وان یێ هزری و زێهنی دا کارەك هندە گرنگە ئەم دشێن بێژن گوهورین بڤی شێوەی دەستپێدکت.

H2……..1+1